

Pakosta, vaan ei periaatteesta

Kommunistit Kaarinan kunnanvaltuustossa vuosina 1919–1924

Poliittisen historian
pro gradu -tutkielma

Laatija:
Anna Sinkkonen

Ohjaaja:
Professori Vesa Vares

14.5.2024
Turku

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Poliittinen historia

Tekijä(t): Anna Sinkkonen

Otsikko: Pakosta, vaan ei periaatteesta. Kommunistit Kaarinan kunnanvaltuustossa 1919–1924

Ohjaaja(t): Professori Vesa Vares

Sivumäärä: 77 sivua

Päivämäärä: 14.5.2024

Tämän Pro gradu -tutkielman aiheena on kommunististen kunnallisvaltuutettujen toiminta Kaarinan kunnanvaltuustossa vuosina 1919–1924. Tutkimuskysymyksen Miten kommunismi näkyi kunnanvaltuustossa vuosina 1919–1924? lisäksi tässä tutkielmassa on tutkittu, mitä kommunismi on tarkoittanut tuohon aikaan kommunisteille itselleen ja miksi heistä tuli kommunisteja. Aihe on rajattu käsiteltäviin vuosiin, koska tuona aikana on valtuustossa ollut vasemmistoenemmistö, lukuun ottamatta ensimmäistä vuotta 1919, jolloin valtuustopaikat oli jaettu sopuvaalimenetelmällä tasan porvareiden ja vasemmiston kesken. Suomen kommunistisen toiminnan ja paikallisten vasemmistolaisten vaalitoiminnan muutokset ovat myös olleet osaltaan tukemassa valittua aikarajausta. Tutkimuksessa on tutkittu 13 valtuutettua, jotka ovat olleet ehdolla kommunistien listoilta joko tutkimuksen ajankohtana tai myöhemmin 1920-luvulla. Lisäksi heillä on ollut valtiorikosoikeuden tuomio sisällissodan seurauksena, tai Etsivä keskuspoliisi on tutkinut heidän tekemisiään.

Lähteinä on käytetty Kaarinan kunnanvaltuuston pöytäkirjoja, sanomalehdistön kirjoittelua vuosilta 1919–1924, valtiorikosoikeuden ja valtiorikosoikeuden akteja sekä Etsivän keskuspoliisin henkilömappeja. Tutkimuksen metodina on laadullinen sisällönanalyysi, mutta apuna on käytetty aatehistorian apuvälineitä: maailmankuva, käsite ja kontekstointi. Tärkeimpänä tutkimuskirjallisuutena mainittakoon Tauno Saarelan tutkimukset Suomalaisen kommunismin synty 1918–1923 ja Suomalainen kommunismi ja vallankumous 1923–1930 sekä Ulla Aatsingin, Mika Lammen ja Jarmo Peltolan vasemmistolaista työväenliikettä Pirkanmaalla vuosina 1918–1944 käsittelevä Hirmuvallan huolena vankilat ja tuonela. Lähdekirjallisuudessa taas perustana on ollut Kerttu Innamaan Kaarinan pitäjän historia, osat 3 ja 4 vuodelta 1957 sekä Pentti Mäkelän Kaarinan historia vuodelta 1997.

Kaarinan kommunistit koostuivat pääosin kahdesta ikäpolvesta: vanhan työväenliikkeen henkilöistä sekä sisällissodan aktivoimista. Heistä valtaosaa yhdisti kesän 1918 vankileirikokemukset, jotka ovat oletettavasti olleet yhtenä tekijänä kommunistiseen toimintaan osallistumisessa. Asiaan on vaikuttaneet myös taloudellinen eriarvoisuus ja epätasa-arvoinen yhteiskunta.

Kaarinan kunnallispolitiikassa kommunistinen ideologia on näkynyt varsin vähän. Lähinnä se on tullut esiin avustuspyyntöjen toteuttamisessa tai hylkäämisessä sekä erilaisissa lasten kasvatusta koskevissa kysymyksissä. Ideologian vähäisyyttä selittävät kunnallispolitiikkaa ohjaillut lainsäädäntö sekä kunnan väestörakenteesta johtuneet, valtuustoa massiivisesti työllistäneet ongelmat, joiden vuoksi valtuuston on täytyntä keskittyä arkisten asioiden hoitamiseen.

Avainsanat: kommunismi, kunnallispolitiikka, 1920-luku

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
1.1	Tutkimuskysymys ja kirjallisuus	6
1.2	Kaarinan olot	7
1.3	Kunnallislaki ja mitä ohjelmassa ennen sisällissotaa	8
1.4	Salaisen ja julkisen kommunistisen toiminnan kehittyminen Suomessa	10
1.5	Valtuuston pöytäkirjoista ja aineiston lajittelusta	12
1.6	Metodologia	16
1.7	Maailmankuva aatehistorian apuvälineenä	19
2	Ensimmäinen valtuustokausi	23
2.1	Sopuisa vuosi	25
3	Sopuvaalimenettely päättyy ja Taisto liittyy SSTP:seen	27
3.1	Ensimmäinen kokous ja suurimmat kysymykset	28
3.2	Työväen asioita	29
3.3	Esikaupunkien tilanne	30
3.4	Kieltolaki	31
3.5	Kunnankaupan tilit	33
3.6	Valtuuston jäsenistöstä ja osallistumisesta	33
4	Porvarit jättäytyvät pois kunnallisvaaleista	35
4.1	Ensimmäinen kommunistijäsen tulee valtuustoon	36
4.2	Uuden valtuuston johtajiston valinta ja vuoden suurimmat kysymysryhmät	37
4.3	Avustuspyynnöt, myönnetyt avustukset ja kunnan anomat avustukset	39
4.4	Valtuuston jäsenistöstä ja työväenyhdistyksien asiat	39
5	Kommunistivaltuutettujen määrä kasvaa ja porvareiden vaalilakko jatkuu	41
5.1	Alhon valitaan puheenjohtajaksi	44
5.2	Avustuspyynnöt, avustukset ja kunnan anomat avustukset	44
5.3	Lainat, budjetti ja pienviljelijöiden lainarahasto	45

5.4	Kirkkoherran kanssa käydyt neuvottelut ja koulujen käyttö muuhun toimintaan	46
5.5	Kunnankaupan tilit ja Melakosken ero	47
5.6	Valtuuston ulkopuoliset yhteydet maanalaiseen toimintaan – tapaus Kosti Salonen	48
6	Punainen valtuusto	50
6.1	Puheenjohtajan valinta ja vuoden 1923 kysymykset	53
6.2	Työläisnuoret saavat avustuksen, VPK jää ilman rahojaan	55
6.3	Kauppoja Frans Rinteen kanssa ja kunnankaupan tilit	55
6.4	Valtuusto näyttää mielipiteensä säätyläiskasvatuksesta	56
6.5	Kirkkoherran kanssa käydyt neuvottelut	57
7	Porvareiden paluu	59
7.1	Puheenjohtajisto ja vuoden kysymykset	59
7.2	Kommunistiset valtuuston uudet jäsenet	60
7.3	Kunnankauppa saa armoniskun	61
7.4	Avustuspyynnöt ja lainat	62
8	Kommunistien toiminta kunnanvaltuustoissa valtakunnallisesti	64
9	Miksi kommunismi?	66
10	Yhteenveto ja johtopäätökset vuosista 1919–1924	69
	Lähteet	74

1 Johdanto

Pyhän Katariinan kirkko on pieni keskiaikainen kirkko Turun keskustan kupeessa, Nummen kaupunginosassa. Kirkko ja sen ympärillä oleva suojeltu puutalomiljöö vanhoine pappiloineen on yllättävä pala menneisyyttä, sillä aluetta hallitsee, suorastaan dominoi Turun Ylioppilaskylä ja toisella puolella suuri kylpylähotellikompleksi loma-asuntoineen. Muistissa on vielä kirkon aikaisempi nimi, Kaarinan kirkko, josta nimi vaihdettiin nykyiseen 1990-luvun alussa. Hyvin harva enää muistaa tai on tietoinen, mistä vanha nimi johtui. Ihmetystä lisää se, että nykyisen Kaarinan keskusta sijaitsee kirkon paikasta noin 8 kilometrin päässä. Jos esittää kysymyksen riviturkulaiselta, missä Kaarinan keskusta oli ennen nykyistä, vastaus on yleensä epäröivä ja epämääräinen, ja yllätys on suuri, kun kertoo sen olleen nykyisen Hämeenkadun loppupäässä ja kirkon luona. Turun kaupungin alueliitokset ovat painuneet unholaan, eikä yleisessä tietoudessa ole, että ennen vuotta 1939, jolloin Kaarinan esikaupunkialueet liitettiin Turkuun, Turun kaupunki koostui oikeastaan nykyisestä ydinkeskustasta ja eteläisestä takamaasta, joka on nykyisen Kupittaaan ja Vasaramäen alue sekä pieni osa Itäharjua.

Pyhän Katariinan kirkkoa ympäröi pieni hautausmaa, johon on tavan mukaisesti haudattu alueen tärkeimpiä ja merkittävimpiä sukuja. Hautakivissä vilahtelee nykyturkulaisillekin tuttuja sukunimiä, tosin turkulaiselle ne ovat tuttuja paikannimistöä. Korvala, Kohmo, Rauvola, Harittu, Paaskunta... Nämä samat nimet ovat olleet merkittävässä roolissa luonnollisesti myös Kaarinan kunnan kuntapolitiikassa. Isojen mautilojen isännät ja emännätkin jossain määrin ovat osallistuneet kunnan asioiden hoitoon. Se, mitä hautausmaalta kuitenkin puuttuu, on kuntapolitiikan toinen puoli: vasemmistolaiset poliitikot, joiden edustus kunnallispolitiikassa on myös nykyiselle tavalliselle kaupunkilaiselle tuntematon asia, niin Kaarinassa kuin Turussakin. Harva tietää, että Kaarinan kunnallispolitiikassa oli hyvin pitkään vasemmistoenemmistö, jossa tahdin määräsi vieläpä radikaalimpi puoli, kommunistit.

Kunnallinen hallinto koki suuren mullistuksen, kun vuodenvaihteessa 1918–1919 pidettiin ensimmäiset yleiseen ja yhtäläiseen äänioikeuteen perustuneet kunnallisvaalit. Kunnallislaki oli astunut voimaan jo 1917 marraskuussa, mutta sisällissodan takia vaalit olivat lykkääntyneet. Näin kävi myös Kaarinan kunnassa, jossa tosin sodan jälkeisen työväenliikkeen toiminnan hajaannuksen ja tilanteen jännittyneisyyden vuoksi vaalit joulukuussa 1918 olivat sopuvaalit. Valtuuston 24 paikkaa jaettiin tasan sosialistien ja porvareiden kesken. Seuraavana vuonna vasemmisto saikin jo selvän paikkaenemmistön 15 paikalla porvareiden 9 paikkaa vastaan. Esikaupunkialueen suurimmat työväenyhdistykset Nummenmäen Taisto ja Vähä-Heikkilän Into liittyivät julkiseen kommunistiseen toimintaan, ja porvariosapuoli vetäytyi kunnallispolitiikasta sekä ryhtyi vaalilakkoon vuosiksi 1921–

1923. Käytännössä se tarkoitti sitä, että porvaristolla oli valtuustossa vuonna 1921 5 paikkaa, 1922 yksi paikka, ja 1923 ei valtuustossa ollut yhtään porvarien edustajaa.¹

Valtiovalta puuttui kommunistien toimintaan vuonna 1923, joskaan se ei vaikuttanut Kaarinan vasemmiston ehdokasasetteluun saman vuoden kunnallisvaaleissa. Mutta luultavasti se sai aikaan porvarien paluun jälleen vaaleihin. Samana vuonna myös vasemmisto jakautui selvästi omiksi ryhmikseen, ja radikaali puoli vei voiton maltillisemmasta. Vasemmistoenemmistö ja kommunistien toiminta vasemmiston sisällä jatkui aina vuoteen 1930 saakka, jolloin kommunistien toiminta kiellettiin ja käytännössä lakkasi kokonaan. Valtuuston toimikaudet muuttuivat kolmivuotisiksi vuoden 1925 vaaleista lähtien, mikä nosti äänestysaktiivisuutta selvästi. Tämä näkyi myös porvareiden kannatuksessa, sillä porvarit saivat 8 paikkaa vuosiksi 1926–28 ja 6 paikkaa 1929–30 toimineeseen valtuustoon.²

1.1 Tutkimuskysymys ja kirjallisuus

Näiltä melkein 12 vuodelta jätti kunnallinen hallinto jälkeensä runsaasti kirjallista materiaalia valtuustojen ja lautakuntien toiminnasta. Tämän Pro Gradu -tutkielman tutkimuskysymys on, *miten kommunismi näkyi Kaarinan kunnanvaltuustossa vuosina 1919–1924?* Päälähteenä tässä tutkimuksessa on olleet kunnanvaltuuston pöytäkirjat tuolta ajalta, joiden nostamiin kysymyksiin olen etsinyt selventävää tietoa tuon ajan sanomalehdistä. Taustakirjallisuutena olen käyttänyt Kaarinan historiasta kirjoitettuja yleishistoriaesityksiä, Kerttu Innamaan *Kaarinan pitäjän historia-, osat III ja IV* ja Pentti Mäkelän *Kaarinan historia* -teoksia. Näistä Innamaan teokset on julkaistu jo vuonna 1957. Mäkelän kirja on vuodelta 1997, mutta kuten tässä tutkimuksessa tulen osoittamaan, ei Mäkelän päättely ole aina johdonmukaista eikä tiedot oikeita. Lisäksi Mäkelän viittaukset ovat puutteellisia. Kaarinan tilannetta olen verrannut Helsingin kaupunginvaltuuston työskentelyyn vuosina 1919–1921 Kati Katajiston *Sodasta Sovintoon* -kirjaa apuna käyttäen, sekä enemmän kommunismin ruohonjuuritason toimintaa käsitellessäni Pirkanmaan vasemmistolaiseen työväenliikkeeseen Ulla Aatsingin, Mika Lammen ja Jarmo Peltolan *Hirmuvallan huolena vankilat ja tuonela* -teoksen avulla. Kommunismin kehityksen Suomessa kuvaamisessa olen käyttänyt Tauno Saarelan tutkimuksia *Suomalaisen kommunismin synty 1918–1923* ja *Suomalainen kommunismi ja vallankumous 1923–1930*.

Olen päättänyt tarkastella vuosien 1919–1924 valtuuston toimintaa ja sen kommunistisia jäseniä, sillä perusteella, että näinä vuosina vasemmiston valta valtuustossa oli huomattava. Vuodet 1919 ja 1924

---

¹ Mäkelä 1997, 186–187, 189.

² Mäkelä 1997, 188–189.

ovat verrokkivuotia, jolloin porvarit osallistuivat toimintaan, muina vuosina porvarit eivät ottaneet osaa kunnallisvaaleihin. Tarkasteluajankohtana valtuustokausi oli yksivuotinen ja vaaleissa valtuustoon valittiin kolmannes jäsenistöstä uusina jäseninä. Vuoden 1924 valtuuston vaaleihin vasemmistolla oli ensimmäistä kertaa kaksi listaa, josta voidaan päätellä helpommin kommunistivaltuutettujen nimet. Lisäksi rajaukseen vaikuttavat vuonna 1923 tapahtunut Suomen kommunismin julkisen toimijan Suomen sosialistisen työväenpuolueen lakkautus, jonka seurauksena toiminta jouduttiin uudelleenorganisoimaan perusteellisesti sekä paikallisen tason tapahtumat. Vuoden 1925 toukokuussa perustettiin esikaupunkialueista suurimmalle, Nummenmäelle, oma sosiaalidemokraattinen työväenyhdistys, mihin saakka alueella ei juuri ollut ollut sosiaalidemokraattista toimintaa – alueen työväestö oli enemmän tai vähemmän SSTP:seen liittyneen Nummenmäen Taiston toiminnan alaisia³. Kaarinan alueella toimi SSTP:seen liittyneiden Taiston ja Innon lisäksi sosiaalidemokraattinen työväenyhdistys Rantakulman Uurtaja, mutta sen jäsenistöä ei esiinny tässä tutkimuksessa.

1.2 Kaarinan olot

Niin kuin muuallakin, myös Turussa teollistumisen seurauksena kaupunki kasvoi varsinaisien rajojensa ulkopuolelle. Etenkin Turun palon vuonna 1827 ja sitä seuranneen uuden ruutukaavan jälkeen ei työläisillä ollut varaa asua Turun kaupungissa, vaan maaseudulta tullut työväki miehitti kaupungin reuna-alueiden viljelyskelvottomat kalliot asuinsijoikseen. Maanomistajan kanssa sovittiin suullisesti tontin vuokrasta ja rakennettiin tontille mökki, ja näin syntyi Kaarinan maille sekä Nummenmäen että Vähä-Heikkilän asuinalueet. Vuoden 1870 noin 30 asumuksesta päästiin vuonna 1920 322 asumukseen ja 3168 asukkaaseen Nummenmäen alueella. Vähä-Heikkilän alue alkoi kehittyä vähän myöhemmin, vuodesta 1890, kun maanomistaja joutui myös uuden ruutukaavan ja maaliitosten takia vuokraamaa hyödyttömiksi käyneitä peltojaan asutusta varten. Vuonna 1902 torppia oli 102 ja 1920 vastaavasti 292 kappaletta. Väestön määräkin kasvoi suorastaan räjähdysmäiset 94,5 prosenttia 1890-luvulla, mutta tasaantui sitten huomattavasti väestön vaurastumisen myötä. Lapsiluku pieneni, eikä enää ollut tarpeen pitää vuokralaisia samoissa mitoin. Kun Vähä-Heikkilän väkimäärän kasvu oli maltillista 1920-luvulla, nousi Nummenmäen väkiluku vuoden 1920 3168 henkilöstä vuoden 1930 6040 henkilöön.⁴ Veikko Laakso kirjoittaa *Turun kaupungin historiassa*, että Turun kaupunki aktiivisesti harjoitti sääntelyä, jolla pyrittiin estämään varattomien ihmisten asuinalueiden syntymistä, mistä johtuen Turun kaupungin sisällä esikaupunkialueita alkoi kehittymään vasta 1910-luvulta lähtien.⁵

³ Innamaa 4 1957, 147.

⁴ Innamaa 3 1957, 87–93.

⁵ Laakso 1980, 12.

Tällainen väkimäärän lisääntyminen vaikutti Kaarinan kunnan väestörakenteeseen ratkaisevasti. Vuonna 1910 oli esikaupunkilaisia kunnan väestöstä jo 70 prosenttia ja vuonna 1930 kantakaarinalaisia oli enää viidennes. Tämä aiheutti huomattavaa kitkaa näiden kahden ryhmän välille, sillä esikaupunkilaiset olivat varsin varatonta työläisväkeä ja lisäksi he vielä pitivät, jos mahdollista, vielä köyhempiä vuokralaisia, joista kunnalle oli muodostumassa varsinainen menoerä. Väestö esikaupunkialueilla oli 90 prosenttisesti suomenkielistä ja naisia oli vähemmän kuin kaupunkialueella. Lapsia oli puolestaan enemmän kuin kaupungissa. Teollisissa laitoksissa työskentelevät oli suurin ammattiryhmä vuonna 1920 17,5 prosenttiyksikön osuudellaan, joskin työläisten kokonaisuus oli peräti 86,6 prosenttia. Tilapäisessä työssä ja jonkun muun asunnossa majoilevaa väkeä oli 35,8 prosenttia. Torpista yli 60 prosenttia oli käsityöläisten ja työläisten omistuksessa vuonna 1920, ja kymmenen vuoden kuluessa heidän määränsä oli jo 75 prosentin tietämällä. Työssä käytiin pääosin Turussa eri valmistuslaitoksissa, joista mainittakoon esimerkiksi telakat, Rautatien konepaja sekä Sokeritehdas, Rettigin tupakkatehdas ja Barkerin puuvillatehdas. Työpäivät olivat 12-tuntisia, työmatkoihin meni aikaa, koska ne tehtiin kävellen ja työttömyys vaivasi etenkin sekatyömiehiä, varsinkin kun heitä ei laskettu kaupunkilaisiksi eivätkä he näin ollen saaneet Turun kaupungilta tilapäistyötä vaan joutuivat turvautumaan Kaarinan kunnan köyhäinapuun. Asumisolot olivat vuonna 1905 suoritettun tutkimuksen mukaan myös kurjat. Esikaupunkien asunnoista 71,7 prosenttia oli yhden huoneen asuntoja. Lisäksi asunnot olivat huonosti rakennettuja, kylmiä ja haisevia sekä huonosti sopivia niissä harjoitettuihin, tilaa vieviin ammatteihin.⁶ Rauno Lahtinen kirjoittaa Vähä-Heikkilän olosuhteista, että ahtauden ja puutteellisen puhtaanapidon ja puhtaan veden saantivaikeuksien seurauksena myös erilaiset taudit ja syöpäläiset vaivasivat alueen ihmisiä. Turun kaupunkialueelle tulleita infrastruktuurin parannuksia, vesijohtoa, viemäriä ja sähköä, ei Vähä-Heikkilään saatu vielä 1900-luvun alussa. Alue oli sokkeloinen ja siellä oli vaikea liikkua etenkin pimeällä, koska katuvalaistusta ei ollut. Alkoholit aiheutti myös ongelmia. Poliisin puutteellisten resurssien vuoksi paikalle tuli ulkopuolisia ryyppyporukoita, jotka tappelivat ja tekivät ilkivaltaa. Tämän vuoksi alueella oli arveluttava maine kaupunkilaisten silmissä.⁷

1.3 Kunnallislaki ja mitä ohjelmassa ennen sisällissotaa

Suurta tyytymättömyyttä silloiseen kunnallishallintoon tunteneet sosiaalidemokraatit jättivät 19. huhtikuuta 1917 uusiksi kunnallislakeiksi ehdotuksensa, jonka taustalla oli jo vuoden 1908 mietintö ja 1914 tehty ehdotus. Ehdotus luonnollisesti otettiin käsittelyyn, koska sosiaalidemokraatit pitivät hallussaan 103 paikkaa eduskunnasta. Ehdotuksessa ääni-ikärajaksi haluttiin 20 vuotta eikä äänioikeuden menettämistä määritelty laisinkaan. Vaalit haluttiin jokavuotisiksi ja valtuusto

---

⁶ Innamaa 3 1957, 96–103.

⁷ Lahtinen 2011, 31–35.

pakolliseksi, tosin valtuutettujen kausi olisi ollut kolmevuotinen, mutta vuosittain olisi vaihtunut kolmannes valtuutetuista. Vaalit olisi tullut käydyksi suhteellisella vaalitavalla ja kansanäänestyksellä olisi ratkaistu tiettyjä kysymyksiä. Sosiaalidemokraatit painottivat kunnallista itsehallintoa ja halusivat laajentaa kunnan tehtäviä. Porvarit vastalauseissaan halusivat muun muassa nostaa ikärajaa, tarkentaa äänestysoikeuden menettämisen perusteet, asettaa määräänemmistövaatimuksen merkittäviin taloudellisiin ratkaisuihin, estää kansanäänestyksen käytön esimerkiksi budjettia koskevissa asioissa sekä alistaa kunnan tietyiltä osin valtion valvonnan alaiseksi. Tosin viimeistä vastusti myös muutama maalaisliittolainen. Ennen lakien hyväksymistä niihin tehtiin kuitenkin muutamia muutoksia. Holhouksenalaiset, kansalaisluottamuksensa menettäneet ja äänten myymisestä ja ostamisesta kiinnijääneet menettivät äänioikeutensa. Määräänemmistövaatimus tuli koskemaan kunnan kiinteistöjen ja oikeuksien myyntiä tietyissä tapauksissa, mikä oli tietysti porvareille hyvin laiha lohtu. Lakien vahvistaminen siirtyi marraskuulle 1917, koska Venäjän väliaikainen hallitus hajotti eduskunnan ja sisällissota esti lakien voimaantulon.⁸

Sisällissodan jälkeen tynkäeduskunta muutti lakeja niin, että ääni-ikärajaa nostettiin ja oikeus annettiin vain sellaisille henkilöille, jotka maksoivat kunnallisveroa, ja heidän vaimoilleen. Oikeuden menetti, mikäli verot olivat jääneet maksamatta kahdelta vuodelta, oli tullut tuomituksi vaalivilpistä tai irtolaisuudesta. Määräänemmistövaatimus lisättiin koskemaan huomattavaa osaa taloudellisia päätöksiä ja valtiolle alisteisuutta kasvatettiin. Kansanäänestyskohdat poistettiin kokonaan. Tilanne muuttui kuitenkin taas, kun vuoden 1919 vaaleissa sosiaalidemokraatit palasivat eduskuntaan 80 paikallaan ja jälleen aloitettiin vääntäminen kunnallislainsäädännöstä. Tämä seurauksena äänioikeuden saaminen ei enää perustunut pelkästään veronmaksuun, vaan myös varaton henkilö sai äänestää. Vaalivilpistä saatu äänestyskieltokin lieveni kuudesta vuodesta kolmeen. Kaiken kaikkiaan lait olivat tulos kolmesta hyvin erilaisesta poliittisesta näkökulmasta tehdystä työstä. Sosiaalidemokraateille tärkeintä oli demokratian toteutuminen, kun taas kokoomus ja ruotsalaiset painottivat pysyvää, tehokasta ja asiantuntevaa hallintaa, mikä ei heidän mielestään toteutuisi demokratian ehdoilla tehdyissä ratkaisuisissa. Näiden kahden kannan väliin jäivät maalaisliitto ja edistyspuolue tasapainottelemaan.⁹

Juhani Piilonen kirjoittaa teoksessaan *Vallankumous kunnallishallinnossa* vuoden 1918 punaisten tavoitteista kunnallishallinnolle luomalla katsauksen sosiaalidemokraattisen puolueen kunnallisvaaliohjelmaan vuodelta 1903, jossa kunnalta odotettiin maksuttomia palveluja vähävaraisille muun muassa opetuksen, oikeusavun, lääkäri- ja synnytysavun sekä lääkkeiden muodossa. Lisäksi vaadittiin hautausapua, lomasiirtoloita, yömajoja ja työnvälityspalveluita. Kunnan tuli myös

---

⁸ Soikkanen 1964, 483–486, 488.

⁹ Soikkanen 1964, 488–492.

pakkolunastaa maata, jota olisi vuokrattu vähävaraisille. Palvelut oli mahdollistettava progressiivisella verotuksella. Kansanedustaja Kaapo Murros oli jo vuonna 1909 puoluekokouksessa tuonut ilmi ajatuksen, että kunnallishallintoa käytettäisiin pääasiallisena foorumina marxilaisten tavoitteiden edistämiseen eli tuotantovälineiden siirtämiseen työläisille itselleen. Murroksen mukaan muutos lähtisi käyntiin yritystoiminnasta, joka kunnallisella tasolla olisi helpoiten otettavissa haltuun. Murroksen ehdotus ei saanut kannatusta, mutta puolueen ohjelmassa oli kuitenkin mukana sellaisten laitosten kunnalliseen hallintaan ottaminen, jotka olisi mahdollista hoitaa kunnallisesti ja joiden yksityinen omistaminen tekisi kuntalaiset niistä riippuvaisiksi, kuten valaistus, vesihuolto, puhtaanapito ja ruokalait. Asuntoja kunnan oletettiin itse rakentavan ja tarjoavan mahdollisuuden niiden edulliseen hankintaan. Kunnan odotettiin työnantajana olevan esimerkillinen palkkojen ja työolojen suhteen sekä lisäksi sen tuli järjestää töitä työttömyyskausina. Sosiaalipuolella köyhien hoidosta haluttiin tehdä inhimillistä ja nykyaikaista. Ennen kieltolakia kuntien haluttiin saada oikeus itsemääräämiseen alkoholin valmistukseen ja myyntiin liittyvissä päätöksissä.¹⁰

1.4 Salaisen ja julkisen kommunistisen toiminnan kehittyminen Suomessa

Moskovassa 1918 SKP:n perustamisen lähtökohdat olivat moninaiset, mutta maanpaossa ollut, hävinnyt osapuoli tuomitsi sosialidemokratian ja ajoi vallankumousta. Tavoitteiden saavuttamiskeinoistakaan ei oltu yksimielisiä, sillä kaikki eivät kannattaneet väkivaltaisia menetelmiä. Vaikka perustajat olivat tottuneet kansanvaltaisiin toimintamuotoihin ja vanhan työväenliikkeen tapoihin, hyväksyivät he puolueohjelman, joka hylkäsi Forssan ohjelman ja tavoitteli aseellista vallankumousta. Tavoitteena oli tiedostavien ja koulutettujen jäsenten avulla saada työväki Suomessa tekemään vallankumouksen. SKP ei onnistunut saamaan kannatusta Suomessa ensimmäisen vuoden aikana, koska se ei pystynyt näkemään todellista tilannetta Suomessa hävinneiden keskuudessa. Vallankumoukseen ei oltu kykeneviä eikä halukkaita.¹¹ Vankiloihin joutuneet Venäjältä palanneet kommunistit levittivät tietoa puolueen perustamisesta vankeudessa ollessaan ja vapautuneet veivät tiedon eteenpäin. Ratkaisevassa asemassa olevilla ensimmäisillä kommunisteilla oli kaikilla kontakti SKP:ta perustamassa olleisiin henkilöihin.¹²

SKP:n salainen organisaatio perustui 1918 muotoillulle ja käyttöön otetulle kolmikkoperiaatteelle. Puolueen kolme jäsentä, jotka kuuluivat kahteen kolmikkoon, muodostivat kolmikon. Piirijärjestöt koostuivat paikallisista kolmikoista. Vuonna 1919 SKP:lla oli 12 piirijärjestöä, jotka olivat vaikuttamassa SSTP:n piirijärjestötoiminnan muotoutumiseen. Koska SKP:n Venäjän osa liittyi

¹⁰ Piilonen 1982, 20–21.

¹¹ Saarela 1996, 40–45, 69, 111–115.

¹² Aatsinki 2007, 66.

Venäjänsä kommunistiseen puolueeseen toisen kokouksensa jälkeen ja näiden kahden välillä toiminut elin ei saanut valtaa SKP:n suhteen, siirtyi kenttätason toiminta Suomeen. Suomen byroosta tehtiin salaista toimintaa johtava taho.¹³

SKP:n alkuvaiheen epäonnistumisen vuoksi Suomeen tulleet johtajat alkoivat muokata toimintaa Suomeen sopivammaksi ja kannattaa työväenliikkeen julkista toimintaa. Tätä ei hyväksytty Moskovassa ja sisäiset valtataistelut johtivat puoluekokouksessa ammuskeluun, jossa kuoli kahdeksan SKP:n jäsentä vuonna 1920.¹⁴

SSTP:n ja SKP:n toiminta näytti sujuvan ongelmitta. Vanhan työväenliikkeen edustajien ja nuorten kommunistien välillä oli eripuraa lähinnä SKP:n ohjailussa koskien SSTP:ta, mutta tämä kärjistyi asteittain vasta SSTP:n toiminnan lakkauttamisen jälkeen.¹⁵

Aatsinki kirjoittaa, että SKP:n Tampereen seutu panosti nuorten koulutukseen. Ehdokkaita tarkkailtiin pitkään, jotta heidät todettiin varmasti vallankumoukselliselle toiminnalle omistautuneiksi. Ulkomailla tapahtunut koulutus ei suosinut perheellisiä, siksi nuoruus oli valttia valinnoissa. Kaikki koulutettavaksi valitut olivat työväenluokkaisia ja monella oli ollut omaisia punakaartissa. Ensimmäiset olivat 18–20-vuotiaita. Jäsenhankinnassa etsittiin jäseniä alueilta, joissa vallankumouksellisuuudelle oli voimakkaimmat edellytykset, eli koettiin epäoikeudenmukaisuutta, eriarvoisuutta ja sisällissodan painolasti oli tiedostaen käsityksissä.¹⁶

EK ei ole raportoinut vuosina 1923–1925 Tampereen kommunisteista. Valtiovalta piti vuoden 1923 SSTP:n lakkauttamista ja jäsenten pidätyksiä niin onnistuneina, että uskoi toiminnan seisahtuneen pitkäksi aikaa. Kuitenkaan keskeisiin salaisiin toimijoihin ei oltu päästy käsiksi, ja jäseniä saatiin hankittua lisää kiinnijääneiden tilalle.¹⁷ SKP tiukensi otettaan 1923 tapahtumien jälkeen, se halusi pitää kiinni julkisesta toiminnasta ja salaiseen toimintaan perustettiin piiriorganisaattorin tehtävä, joka toimi yhteytenä alatason ja Suomen byroon välillä. Piiriorganisaattorit tulivat SSTP:n riveistä ja olivat puoluekoulutuksen läpikäyneitä.¹⁸

SSTP:n perustamisen aikoihin alkoi taistelu työväenyhdistyksistä, jotka joutuivat valitsemaan joko SDP:n linjan tai vallankumousta kannattavan luokkataistelun toimintaperiaatetta edustavan uuden puolueen. Aatsinki kirjoittaa, että Pirkanmaalla SDP:lla oli valta käsissään, mikä vaikeutti SSTP:n

---

¹³ Postinen 1981, 60–61.

¹⁴ Saarela 1996, 97–99.

¹⁵ Postinen 1981, 63.

¹⁶ Aatsinki 2007, 114–115, 117.

¹⁷ Aatsinki 2007, 124.

¹⁸ Aatsinki 2007, 125.

työtä ja oikeastaan kamppailu alkoi vuoden 1920 lopussa.¹⁹ SSTP piti Turun piirijärjestöä yhtenä merkittävimmistä. Vuoden 1922 loppupuolella järjestöön kuului 2139 jäsentä ja 65 järjestöä. Kuitenkaan SSTP ei saanut valloitettua Sosialisti-lehteä, vaikka siitä käytiinkin voimakas kamppailu, eikä Turun sos. dem. kunnallisjärjestöä sekä piirijärjestöä. Kommunistit hallitsivat kuitenkin kaikkia Turua ympäröiviä työläisalueita, joihin siis kuuluivat myös Nummenmäen Taisto ja Vähä-Heikkilän Into. Turun työväenyhdistystä ei siitä huolimatta pystytty valtaamaan kuin vasta vuonna 1922, eikä kommunistinen toiminta saanut järjestöllisestä voimastaan huolimatta ylivoimaista otetta alueesta. Taisto liittyi SSTP:seen 1920 ja Taiston naisjaosto sekä Into 1921. Näistä suurin oli Taisto 120 jäsenellään, Innossa oli vain 34 jäsentä.²⁰ Nummenmäen Taiston liittyminen SSTP:seen ei vaikuta olleen kovinkaan suuren taistelun takana, sillä vain kolme jäsentä vastusti liittymistä ja päätös liittymisestä tehtiin ilman äänestystä.²¹

SSTP otti alussa taktiikakseen valistamisen ja keskustelun herättämisen sekä luotti toimintansa kohteen itse tajuavan, mikä kapitalistisessa yhteiskunnassa oli vialla. Käytännön tasolla esimerkiksi köyhien asioiden parantamiseksi ei toimittu. Vasta vuonna 1923 alettiin konkreettiset ehdotukset, siihen asti oli toimittu vain agitaatiotasolla.²²

SSTP lakkautettiin 1923, koska oikeisto piti puoluetta sisällissodan lopputuloksen häpäisijänä ja kommunistien peiteoperaationa. Tämä ei kuitenkaan estänyt toimintaa, vaan se jatkui Työväen paikallisjärjestöissä ja vaaleissa Sosialistisen työväen ja pienviljelijöiden organisaatiossa vuodesta 1924 lähtien.²³ Lakkauttamisen jälkeen alkoi toiminnan uudelleen organisointi, joka kesti vuoteen 1925, ja jonka tuloksena oli entistä monipuolisempi julkinen toiminta. Samalla luotiin myös niin monimutkainen organisaatiojärjestelmä, että EK:lla oli vaikeuksia seurata sen toimintaa.²⁴ Uutta organisaatiota oli rakentamassa myös syyskuussa 1923 ensimmäistä kertaa ilmestynyt Työväenjärjestöjen tiedonantaja -lehti, jonka taustalla oli SKP:n Suomen johtajaryhmään kuulunut Väinö Vuorio.²⁵

1.5 Valtuuston pöytäkirjoista ja aineiston lajittelusta

Yksinkertaistaen ilmaistuna pöytäkirjat ovat kunnallisesta päätöksenteosta syntyneitä kirjallista materiaalia, joka kertoo, mitä on päätetty, missä, milloin ja miten. Lisäksi pöytäkirjat kertovat, ketkä

---

¹⁹ Aatsinki 2007, 78.

²⁰ Postinen 1981, 99–100, 102.

²¹ Lehtinen 1949, 31.

²² Saarela 1996, 245–246, 254, 288, 289.

²³ Saarela 1996, 351, 355. Hakalehto 187–188.

²⁴ Postinen 1981, 189–190.

²⁵ Postinen 1981, 194.

ovat olleet läsnä päätöksiä tekemässä. Kunnallisen päätöksenteon alaisia asioita ovat taas kaikki ne, jotka liittyvät kunnan tehtävien hoitamiseen. Suomalainen yhteiskunta on muuttunut sitten vuoden 1919 dramaattisesti. Vaurastuminen, hyvinvointiyhteiskunnan synty, teknologinen kehitys ja väestörakenteen muutos ovat kaikki osaltaan lisänneet kunnan tehtäviä, ja monet perustehtävät ovat sadassa vuodessa muuttaneet muotoaan aivan toisenlaisiksi.

Hannu Soikkanen kirjoittaa teoksessaan *Maalaiskuntien itsehallinnon historiaa*, että oikeudellinen määritelmä kunnan toimialasta oli pysynyt samanlaisena aina vuoden 1865 kunnallisasetuksesta vuoden 1917 maalaiskuntien kunnallislakiin asti. Määritelmässä lueteltiin kunnan tehtäväksi hoitaa ne järjestys- ja talousasiat, jotka eivät kuuluneet julkiselle virkakunnalle tai oikeudelle. Vaikka kunnan toimialan käsite pysyi muuttumattomana, kunnan toimintaa kuitenkin lisättiin erilaisilla asetuksilla ja erityislaeilla. Kuntien toiminta oli ollut lähinnä vaivashoitoa kunnallisen hallinnon perustamisesta asti, mutta 1800-luvun jälkipuoliskolla mukaan olivat tulleet jo kansakoulut ja terveydenhoidollisia tehtäviä. Aluksi asetukset olivat kunnille vapaaehtoisia, mutta vuoden 1898 kansakoulujen piirijakoasetuksesta lähtien kunnille on määrätty useita pakollisia tehtäviä. Soikkanen esittää, että itsehallinnon periaatteen ja liberalistisen ajatusmallin vuoksi pakollisten tehtävien lisääntymistä vastustettiin vielä 1800-luvulla, mutta 1900-luvulle tultaessa asennoituminen alkoi muuttua, minkä johdosta kehitys nähtiin luonnollisena. Tästä seurasi se, että 1920 ja -30 luvuilla tehtävät lisääntyivät niin pakollisten tehtävien kuin kuntien itsensä vapaaehtoisesti valitsemien toimintojen muodossa. Kunnat alkoivat osallistua esimerkiksi yritystoimintaan, mikä oli etenkin sosialistien mieleen.²⁶ Soikkanen on jakanut vuoden 1919 kunnallislain jälkeisen kuntatoiminnan vaikutukset eri elämän osa-alueilla teoksessaan seuraavasti: huoltotoiminta, jolla tarkoitetaan kaikkien sellaisten henkilöiden hoitamista, jotka eivät siihen itse kyenneet, kansakoululaitos, terveyden- ja sairaanhoito, tielaitos, vuokramaiden itsenäistyttäminen ja asutustoiminta, kaavoitus ja rakentaminen, työllisyysasioiden hoito, kirjastotoimi, palotoimi ja kuntien liiketoiminta.²⁷ Kun tähän listaan lisää vielä taloudenhoidon ja kunnallisen hallinnon itsensä järjestämisen saa melko kattavan tiivistelmän siitä, mitä Kaarinan kunnanvaltuuston pöytäkirjat sisältävät.

Vaikka pöytäkirjat sisältävät huomattavan määrän informaatiota, kaikkea niistä ei voi päätellä aukottomasti. Ensinnäkään ne eivät kerro yksittäisten valtuutettujen mielipiteitä asioihin, eivätkä ne erittele edes valtuustoryhmien kantoja. Pöytäkirjoissa on useasti maininta käydyistä keskusteluista, niitä saatetaan luonnehtia eri adjektiiveilla, kuten ”asiasta käytiin kiivasta keskustelua” ja voidaan kertoa erilaisia näkökantoja, mutta koskaan niissä ei sanota jonkun tietyn ryhmän olleen jonkun kannan takana. Mikäli asiasta on äänestetty, voi numeroista päätellä, miten mielipiteet ovat

---

²⁶ Soikkanen 1966, 819–820.

²⁷ Soikkanen 1966, 515, 528, 536, 544, 547, 551, 553, 558, 559, 560.

jakautuneet, useasti kuitenkin joutuu turvautumaan lisäselvitystä antavaan materiaaliin, kuten tutkimuskirjallisuuteen tai sanomalehtien kirjoitteluun. Aika harvoin pöytäkirjat vastaavat myöskään kysymykseen ”miksi” joku katsantokanta on valittu.

Toinen huomionarvoinen asia on se, että pöytäkirjojen julkisen luonteen vuoksi niissä tulee ilmi vain sellaiset asiat, jotka on haluttu ja voitu tuoda kaikkien tiedettäväksi. Etenkin kun tutkimuksen kohteena on kommunistit, joiden toimintaa viranomaiset valvoivat tarkkaan ja joilla oli olemassa maanalaista toimintaa sekä sellaisia tavoitteita, joita valtiovalta ei katsonut hyvällä. Piilotettujen agendojen selvittämisen ongelma vaivaa samalla tavalla myös tietenkin kaikkea muuta julkisesti ilmestynyttä materiaalia, kuten esimerkiksi sanomalehtiä.

Aineistoa säilytetään Kaarinan kaupunginarkistossa. Pöytäkirjat on nidottu kovakantisiin kirjoihin niin, että yhdessä kirjassa on kolmen vuoden pöytäkirjat. Aineisto on käsin kirjoitettua aina vuoteen 1928 asti, jolloin on siirrytty käyttämään kirjoituskonetta. Tosin jo vuosien 1923 ja 1924 tulo- ja menoarviot on kirjoitettu koneella, ja pöytäkirjojen lisäliitteinä on ajoittain koneella kirjoitettuja liuskoja. Kirjaa on useimmiten pöytäkirjan tietojen mukaan pitänyt kunnankirjuri, joita tarkasteltavalla ajalla on ollut kaksi: Eemeli Melakoski vuoteen 1921 asti ja Otto Aho vuodesta 1922 eteenpäin²⁸.

Käsin kirjoitetusta materiaalista voi päätellä ilman syvempää perehtymistä grafologiaan useita asioita. Ensinnäkin on helppo havaita, milloin käsiala vaihtuu. Toiseksi käsialasta näkee, miten harjaantunut kirjoittaja on. Varsinkin mustekynällä kirjoittaessa erilaiset tuhrut ja musteen leviäminen kertovat siitä, ettei kirjoittaja ole hallinnut mustekynän käyttöä, mikä taas todennäköisesti viittaa vähäiseen kirjoittamiseen ja koulutuksen määrään. Huomiota kannattaa kiinnittää myös pöytäkirjan ulkoasuun yleisesti eli siihen, miten paljon tekstiin on tehty lisäyksiä varsinaisen tekstin lomaan. Kunnankirjuri Eemeli Melakosken aikaiset pöytäkirjat ovat pääasiassa erittäin siistejä, kun taas varsinkin Otto Ahon alkuaikana kirjoittamat ovat täynnä niin muste- kuin lyijykynälläkin tehtyjä lisäyksiä, mikä kertoo siitä, ettei pöytäkirjoja ole syystä tai toisesta kirjoitettu uudelleen puhtaaksi.

Kieliasua tarkastelemalla voi myös tehdä havaintoja kirjoittajan sivistyksen tasosta. Tässä tosin piilee sellainen vaara, että tuohon aikaan käytetty kieli poikkeaa nykyisestä kielenkäytöstä ja monien sanojen kirjoitusasu on muuttunut sadan vuoden aikana. Vaatii kielen historian tarkempaa tuntemusta ennen kuin voi päätellä asioita kielenkäytön sujuvuudesta, ellei kyseessä ole aivan selvät kirjoitusvirheet. Ja koska pöytäkirjat on kirjoitettu suomeksi, voi myös olla niin, etenkin tuohon aikaan, että kirjuri on saattanut olla henkilö, jolla on jollain tapaa ollut ruotsinkielistä vaikutetta taustalla.

---

²⁸ Mäkelä 1997, 144, 201.

Vaikka toistaiseksi mikään ei ole kielinyt siitä, että aineisto ei olisi aitoa, on kaikki edellä mainittu hyvää pitää mielessä materiaalia tutkittaessa.

Valtiorikosoikeuden pöytäkirjoissa ja Etsivän keskuspoliisin kuulustelumateriaalissa on otettava huomioon, että henkilöitä on uhannut vakavat seuraamukset teoistaan eivätkä he näin ollen ole kertoneet tekojaan todenmukaisesti, päinvastoin niitä on pyritty vähättelemään ja väistelemään.

Olen kirjoittanut jokaisen pöytäkirjan puhtaaksi niin, että kohta kohdalta olen listannut kysymykset ja niiden käsittelyyn mielestäni olennaisesti liittyvät asiat. Aivan sanasta sanaan olen tehnyt muistiinpanoja, mikäli asia on sitä harkintani mukaan vaatinut. Näistä muistiinpanoista olen luokitellut käsitellyt asiat jälleen mahdollisimman lyhyen yläkäsitteen alle ja merkinnyt ne taulukkoon. Tässä tietysti ongelmallista on se, että yläkäsitteiden valinta on täysin subjektiivinen prosessi ja luokittelulla jo sinänsä voi vaikuttaa paljonkin kokonaisuutensa lopputulokseen. Esimerkiksi, jos valtuusto on päättänyt ottaa lainaa koulurakennuksiin kohdistuneita korjauksia varten, onko kysymys laitettava yläkäsitteen lainat vai koulurakennukset alle? Mielestäni kysymyksessä on kuitenkin pohjimmiltaan laina-asia, jota voi analyysissä tarkentaa vielä, mitä varten lainaa on haettu. Vastaavia tapauksia on muitakin. Vuoden 1919 pöytäkirjoissa on omiksi pykälikseen merkitty kokousteknisiä asioita, kuten kokouksen lailliseksi toteaminen, pöytäkirjan tarkastajien valinta ja valitusosoituksen tekeminen. Näitä en ole valinnut käsiteltävien kohtien joukkoon, koska niiden merkinnät vaihtelevat tarkasteluajankohtana eikä niillä ole merkitystä tutkimukseni kannalta.

Luokittelun taulukoinnin olen tehnyt saadakseni selville, mitkä asiat ovat työllistäneet valtuustoa eniten kullakin vaalikaudella. Vaikka tarkoitus ei olekaan tehdä kvantitatiivista tutkimusta, taulukointi antaa konkreettisen työkalun valtuuston työmäärän ja aihepiirien tarkasteluun sekä auttaa vertailemaan eri valtuustokausia keskenään. Se myös auttaa havainnoimaan yhteiskunnallista muutosta. Tähän tutkimukseen tarkempaan käsittelyyn olen nostanut asiat, jotka ovat olleet valtuustoa eniten työllistäneet ja sellaiset asiat, joissa olen nähnyt tulevan esille kommunistisen toiminnan maailmankuvaa määrittäneet tekijät.

Valtuuston vasemmistolaisen jäsenistön olen myös taulukoinut. Taulukkoon olen kirjannut vuodet, jolloin he ovat olleet valtuuston jäsenenä, listan nimen, jolta ovat olleet ehdolla, ammatin, mahdollisen valtiorikosoikeuden tuomion, tiedon Etsivän keskuspoliisin mahdollisesta henkilömapista tai -kortista, sekä kunnan osan, josta ovat olleet kotoisin. Kaikkien kohdalla ei ole ollut yksinkertaista määrittellä, ovatko he olleet kommunisteja, varsinkin, jos he eivät ole olleet ehdolla enää vaaleissa, joissa on vasemmisto ollut selkeästi ehdolla omilla listoillaan. Lisäksi on muutamia tapauksia, jotka ovat saattaneet olla ehdolla kummankin vasemmistoryhmän listalla. Heistä on tehtävä päätelmiä muiden lähteiden perusteella. Niistä henkilöistä, joita olen päättänyt pitämään kommunistein, olen tähän

tutkielmaan tehnyt selvityksen valtiorikosoikeuden ja Etsivän keskuspoliisin arkistoista löytyneistä tiedoista. Selvästi sosiaalidemokraatteihin luettavista valtuutetuista en vastaavaa selvitystä ole tehnyt.

Sanomalehdistä olen valinnut tarkasteltaviksi ne suomenkieliset lehdet, jotka valtuusto on kokouksissaan päättänyt ilmoituskanavikseen, eli Demokraatti, Sosialisti, Uusi Aura, Suomen Työmies sekä Työväenjärjestöjen tiedonantaja. Turun Sanomissa valtuusto ei ole varsinaisesti ilmoittanut kaikista asioistaan, mutta verotusta koskevat ilmoitukset julkaistiin kyseisessä lehdessä ja on perusteltua ottaa Turun Sanomat mukaan, koska se on alueen sen aikaisista suomenkielisistä lehdistä yhtä merkittävä kuin Uusi Aurakin. Suomen työmies oli SSTP:n pää-äänenkannattaja ja ainoa puolueen eteläsuomalainen lehti. Sen levikki oli 16000.²⁹ Työväenjärjestöjen tiedonantaja perustettiin SSTP:n lakkautuksen jälkeen uudeksi kommunistisen liikkeen sanomalehdeksi vuonna 1923.

1.6 Metodologia

Tämän tutkimuksen pääasiallinen metodologia on laadullinen sisällönanalyysi. Lisäksi olen käyttänyt aatehistorian käyttämiä apuvälineitä kartoittamaan tutkimuksen kohteena olleiden henkilöiden maailmankuvaa.

R.G. Collingwood on esittänyt, että historiantutkijan on menneisyyden tapahtumia tutkiessaan tehtävä ero tapahtuman ulkoiselle ja sisäiselle puolelle. Ulkoinen puoli koostuu ihmisten konkreettisista osista ja niiden liikkeistä. Sisäinen puoli on taas kaikki se, mikä tapahtuu ajatuksen tasolla. Koskaan näitä ei voi erottaa, ja yhdessä ne muodostavat toiminnan, joka on historiantutkijan päätutkimuskohde. Tutkija voi aloittaa ulkoisten tapahtumien keksimisellä, mutta tutkimus ei saa jäädä siihen, vaan täytyy muistaa itse toiminnan tärkeys ja tutkijan täytyy asettaa itsensä toimintaan sisälle erottaakseen ajatuksen toimija takana. Ajatuksen löytäminen on jo sen ymmärtämistä. Tämä ei sulje pois syyntä olemassaoloa. Syy tapahtumille on ajatus sen henkilön mielessä, joka on ollut tapahtumassa toimijana. Kaikki historia on ajatuksen historiaa. Ajatuksien tutkimiseen on vain yksi metodi, tutkijan on ajateltava ne uudestaan itse. Ajatuksien historian ja historian ylipäätään tutkiminen on menneisyyden uudelleen toisintamista historioitsijan omassa mielessä, joka on aktiivisen ja kriittisen ajattelun tulos. Ajatusten uudelleen toisintaminen asetetaan tutkijan oman tiedon kontekstiin ja näin olleen tutkija samalla kritisoi käsittelemäänsä asiaa, muodostaa oman käsityksensä sen arvosta ja korjaa siihen liittyvät virhekäsitykset.³⁰

---

²⁹ Postinen 1981, 45–46.

³⁰ Collingwood 1994, 213–215.

Kirjassaan *Aatehistorian mieli* Markku Hyrkkänen puhuu aatehistoriasta ”käsittämisen käsittämisenä”. Tällä hän tarkoittaa sitä, että ihmisen ajattelun, toiminnan ja niitä ympäröivien olosuhteiden välillä vallitsee käsitteellinen suhde. Hän myös sanoo, että aatehistoriaa ei voi harjoittaa ilman perehtymistä sosiaalishistoriaan, koska nämä ovat kytkeytyneet toisiinsa. Sosiaalishistorialle tärkeät rakenteet ja prosessit vaativat ymmärretyksi tullakseen tiedon siitä, kuinka ne nähdään ja koetaan. Ajattelua on vaikea nähdä ja siksi myös vaikea analysoida, ja sitä voidaankin vain tulkita päättelemällä toiminnan tuottamista lähteistä, mikä on ollut ajattelun ja toiminnan välinen suhde. Rakenteita ja prosesseja tutkimalla voidaan nähdä, miten asioiden erilaiset kokemustavat ovat olleet mahdollisia, mutta pelkkä olosuhteiden analyysi ei tuo näitä erilaisia käsitystapoja näkyviksi. Kokemukset eivät yksistään luo rakenteita ja toimintaa, eikä myöskään toiminta ja rakenteet kokemuksia. Tähän väliin jäävän aukon paikkaamiseksi on kuitenkin molemmat puolet analysoitava tarkasti.³¹

Tilanteen ja olosuhteiden vaikutuksesta ihmisen toimintaan Hyrkkänen toteaa olennaista olevan se, minkälaiseksi henkilö kokee tilanteen enemmän kuin se, mitä tilanne oikeasti on. Kyseessä on tällöin vuorovaikutuksesta ajattelun ja koetun maailman välillä, minkä tuloksena ihmiset toimivat. Näin ollen tietynlaiset olosuhteet eivät aina saa aikaiseksi samanlaisia reaktioita ja toimintaa. Esimerkkinä Hyrkkänen mainitsee sen, ettei kapitalismin kehitys välttämättä ollut riittävä olosuhde merkittävän työväenliikkeen kehittymiseen, koska kapitalismin mallimaassa Yhdysvalloissa ei näin tapahtunut. Selitykseksi hän tarjoaa nimenomaisesti työväestön kokemusta omasta tilanteestaan, joka esimerkiksi Suomessa koettiin huonompana kuin Yhdysvalloissa.³²

Ihmisen ajattelua on tutkittava, koska myös yhteiskunta ja kulttuuri ovat sidoksissa ihmisen toimintaan, ja jotta yhteiskuntaa ja kulttuuria voisi ymmärtää, on tunnettava niiden tuottajan ajatusmaailmaa. Aatteet ovat yksi ihmisen ulottuvuus ja samalla tavalla aatehistoria on yksi historian tutkimuksen osa, vaikkakin itseasiassa aatehistorian ydintehtävä eli asioiden selittäminen ja käsittäminen ovat myös osa ihan kaikkea historian tutkimusta.³³

Hedelmällisempänä aatehistoriallisen tutkimuksen kannalta Hyrkkänen pitää kysymyksen ja vastauksen logiikkaa, jossa pyritään löytämään tutkimuksen alaisille kirjoituksille ne synnyttäneet kysymykset. Nämä kysymykset saavat taas alkunsa edellytyksistä, jotka vastaavat muihin kysymyksiin. Pääkysymyksen ratkaisu taas edellyttää kysymyksen pilkkomista täsmentäväksi kysymyksiksi, mikä edellyttää kokonaisuuden toiminnan ymmärtämistä. Hyrkkäsen mukaan kysymys on syytä laajentaa ongelmaksi, joka käsittelee tekstin kirjoittajan pyrkimyksiä. Kysymyksen ja vastauksen logiikka tiivistyy siihen, ettei ihmisten tekemiä asioita voi ymmärtää ilman niihin liittyviä

---

³¹ Hyrkkänen 2002, 24, 27.

³² Hyrkkänen 2002, 42–44.

³³ Hyrkkänen 2002, 58, 70.

käsityksiä, jotka ovat taas vastauksia kysymyksiin. Kysymyksien ymmärtämiseen tarvitaan niiden edellytysten löytämistä. Edellytykset ovat kysymyksiin liittyviä oletuksia, jotka vaihtelevat henkilökohtaisesti sekä ovat itsestäänselvyksiä, jotka kyseenalaistettuina muuttuvat, kun niistä tulee epäuskottavia.³⁴

Tämän Pro Gradu -tutkielman pääkysymyksenä on, *miten kommunismi näkyi Kaarinan kunnanvaltuustossa vuosina 1919–1924?* Tämä kysymys on syytä jakaa useampiin osakysymyksiin, jotka ovat *mitä kommunismi tarkoitti tuohon aikaan* ja erityisesti, *mitä kommunismi on tarkoittanut eri henkilöille, niin kommunisteille itselleen kuin porvaripuolellekin*. Kolmas kysymys on, *miksi tutkimuksen kohteena olevat henkilöt ovat niin ajatelleet?* Käsitteellä kommunismi on ollut useita eri merkityksiä tuohon aikaan puhumattakaan siitä, minkälainen lataus sanalla on tänä päivänä. Sanaan kommunismi on liittynyt jo vuosikymmeniä vahvasti, suorastaan määräävästi Neuvostoliitto ja Suomen suhde Neuvostoliittoon sekä myös Kiinan ja muiden maiden omat versiot kommunismista. Asiaan on liitetty Stalinin vainot 1930-luvulla, toinen maailmansota ja sitä seurannut rautaesiripun laskeutuminen, joka jakoi Euroopan ja koko maailman kahtia. Kommunismista ei voida puhua myöskään ilman Neuvostoliiton romahtamista. Nykyisin kommunismi-sanaa käytetään tietyissä piireissä melkeinpä synonyymille kaikelle, mistä ei pidetä yhteiskunnassa, kuten verotukselle, maahanmuutolle, feminismille, monikulttuurisuudelle ja niin edelleen. Kuitenkaan mitään näistä ei ollut vielä tapahtunut tämän tutkimuksen ajankohtana.

Kontekstointi aatehistoriassa ei oikeastaan ole kovinkaan eriäväinen muun historiantutkimuksen kontekstoinnista. Tutkija kontekstoidessaan tulkitsee sekä tutkimiaan tekstejä että itse konteksteja. Samalla hänellä on vapaus ja vastuu valita, mitä konteksteja parhaaksi näkee, mutta hänen täytyy ratkaista itse, mikä konteksti on tärkeä ja pystyä perustelemaan valintansa. On myös hyvä ymmärtää, ettei mitään yhtä ainoa etukäteen tiedettyä ratkaisevaa kontekstia ole, vaan oikeat kontekstit löytyvät vain tutkimalla. Tässä olennaista on, että sekä tutkimuskirjallisuus että tutkijan primäärilähteet ovat samassa suhteessa tärkeitä tutkimusta tehtäessä, ja että tutkija herkeämättä kyseenalaistaa myös omaa lähdekritiikkiään. Tutkija itse muodostaa tulkinnallaan tekstin ja kontekstin välisen suhteen, mistä seuraa, ettei konteksti pelkästään määritä merkitystä, vaan näin tapahtuu myös päinvastoin. Kontekstoidessa on myös tärkeää pitää mielessä koko ajan, miten tutkittavat itse kontekstoivat asioitaan, koska kontekstin toimiminen on alkuperäisen tekstin tekijästä riippuvainen.³⁵

Jos ajatellaan logiikkaa, kontekstointi ei pääty koskaan, koska kaikki on yhteydessä kaikkeen. Tutkijan täytyy omalla järjenkäytöllään osata katkaista ketju oikeasta kohtaa rajaamalla oma

³⁴ Hyrkkänen 2002, 157, 162, 173.

³⁵ Hyrkkänen 2002, 200–203, 212.

tutkimuskysymyksensä ja muotoilemalla tutkimuksen jäsenitys tarkoituksenmukaiseksi. Hyrkkäsen mukaan tulisi hylätä ajatus kontekstien paremmuusjärjestyksestä ja pikemminkin pyrkiä ajattelemaan relevantteja konteksteja. Tällöin voidaan helpommin ymmärtää tutkimuksen tulkintavaihtoehtojen monilukuisuutta ja sitä, että tutkija itse on valinnut näistä jotkin omiksi kohteikseen. Mistä seuraa se, että tutkija on konteksteista merkittävin. Tutkimustehtävä määräytyy tutkimuksen tekijän tavasta ymmärtää historiantutkimuksen tarkoitus. Voi olla, ettei tutkija itse tiedosta kaikkia tulkintoihin vaikuttavia tekijöitään, mistä johtuen tutkijan on harrastettava armotonta itsetutkintaa selvittääkseen omat etukäteisolettamuksensa huolellisesti.³⁶

Tutkijan on oltava tarkkana konstruoidessaan tuon ajan ihmisen maailmankuvaa. Reilussa sadassa vuodessa on yhteiskunta muuttunut valtavasti ja se on nykyisin huomattavasti oikeudenmukaisempi ja lähtökohdiltaan tasa-arvoisempi kuin sata vuotta sitten. Kansan elintaso on noussut huimasti. Sosiaaliturva ja terveydenhuolto takaavat sen, että etteivät aliravitsemus tai kulkutaudit koidu kenenkään kohtaloksi. Sodan kokeneita on jäljellä enää vähän ja sisällissodan muistokin on jo jonkin aikaa ollut perittyä tai opittua tietoa. Asioihin voi perehtyä ja niistä voi oppia, mutta tuskin kukaan voi sanoa täydellisesti ymmärtävänsä, miltä suomalaista yhteiskuntaa kohdanneet vaikeimmat kriisit ovat tuntuneet ja miten ne ovat näyttäytyneet aikalaiselle. Sama koskee radikaalin vasemmiston maanalaista vallankumouksellista toimintaa. Juha Manninen kirjoittaa artikkelissaan *Mihin aate- ja oppihistoriaa tarvitaan?*, että historioitsija on onnistunut silloin tehtävässään, kun hän ”on onnistunut lähdeaineistonsa perusteella tuulettamaan omaksuttuja, mahdollisimman kattavia ennakkokäsityksiä”.³⁷ Tässä katson oman tutkimuksen tarkoitukseni olevan nimenomaisesti kommunismi-käsitteen avaamisen aikalaisen silmin.

1.7 Maailmankuva aatehistorian apuvälineenä

Maailmankuvan voi nähdä ihmisen toiminnoissa. Maailmankuva voi olla tutkimuksen kohde tai sitä voidaan käyttää välineenä tutkimuksessa, aivan kuten mentaliteettiäkin. Mikä näitä kahta oikeastaan erottaa on se, että maailmankuva sisältää sekä reflektoituja että refleктоimattomia ominaisuuksia, eli siis tiedostamattomia ja omaksuttuja käsityksiä maailmasta ja yhteiskunnasta sekä tietoisesti asetettuja pyrkimyksiä toteuttaa omia todellisuuksiaan. Olennaista maailmankuvaa tutkittaessa on ympäröivien olosuhteiden selittäminen eli kontekstointi. Konteksti itsessään ei kuitenkaan anna yhtä selitystä, sillä se ei ole ihmisestä riippumaton. Sen sijaan täytyy huomioida ihmisen yksilölliset ominaisuudet ja

---

³⁶ Hyrkkänen 2002, 214–215.

³⁷ Manninen 1999, 39.

persoonaan liittyvät osa-alueet, niin hyvät kuin huonotkin eli siis ottaa huomioon inhimilliset tekijät, jotka vaikuttavat ajattelun muokkautumiseen.³⁸

Mentaliteetti- ja maailmankuvahistoria on Hyrkkäsen mukaan myös käsitehistoriaa, jota voidaan luonnehtia käsittämisen historiaksi siinä mielessä, että koetut tapahtumat ja tilanteet on aina ymmärretty ja käsitetty eri tavalla. Tämä koskee myös sanoja, joilla voi olla samasta ulkoasusta huolimatta eri aikoina monia tarkoituksia. Kuten aiemminkin mainittujen mentaliteettien ja maailmankuvien, käsitteidenkin tutkimus on jokaiseen historian tutkimukseen kuuluvaa työskentelyä. Käsitehistorian tutkimuksen kohteena ovat sanat ja kirjoitukset, joiden kontekstista tutkija voi päätellä, miten ne on ymmärretty. Poliittisten ja sosiaalisten tärkeiden käsitteiden avulla voidaan selvittää, miten oma elämä ja siinä tehdyt asiat on koettu. Käsite sinänsä eroaa sanasta siinä mielessä, että käsitettä ei voi määritellä yhdellä sanalla, ja sillä on aina useita merkityksiä. Sillä, miten käsitteet muuttuvat, miten niiden ymmärtäminen muuttuu ja miten itse asia muuttuu, on olemassa yhteys. Tähän perustuu myös koko käsitehistoriallinen tutkimus. Käsitteet ovat sekä ihmisen ajatustoiminnan että ympäröivien asiantilojen aikaansaannoksia, joiden tutkimista varten ei ole olemassa erillistä aineistoa, vaan aivan kuten mentaliteettien ja maailmankuvienkin kanssa, on tutkijan osattava käyttää aineistoja luovasti ja tutkittava yhden käsitteen olemuksen sijasta myös sen suhteita muiden käsitteiden kokemisiin.³⁹

Käsitehistoria tutkii sitä, miten käsitteet ovat syntyneet ja miten käsitteiden merkitykset ovat muuttuneet sekä miten niiden käytöstä on kiistelty ja kiistellään jatkuvasti. Käsitteitä ei pidetä pysyvinä, vaan niiden luonne on muuttuva, mikä ei kuitenkaan poista niiltä niiden historiallisia merkityksiä. Käsitehistorian tavoite ei ole antaa käsitteille merkityksiä, jotka määrittelisivät ne nykyisen tiedon perusteella oikeiksi tavoiksi käyttää käsitettä. Tutkimuksen seurauksena voidaan nähdä aikaisemmin perusolettamina pidettyjä asioita poliittisen erimielisyyden lopputulemana. Käsitehistorian avulla voidaan tutkia myös tämän ajan ilmiöitä, sillä se ei kohdistu pelkästään historialliseen toimintaan.⁴⁰

Jarmo Lindén kirjoittaa, että 1920-luvulla kommunismia pidettiin virallisilla tahoilla ”järjen- ja yhteiskunnanvastaisena”, mikä on ollut pitkään myös historiankirjoituksessa hiljainen oletamus. Lindén pohtii myös, voiko julkisesta radikaalivasemmiston toiminnasta 1920-luvulla käyttää käsitettä kommunismi. Sanaan on liittynyt ja liittyy Lindénin mukaan useita erilaisia lisämerkityksiä. Esimerkkinä hän mainitsee aikalaismerkityksistä Lauri Relanderin käyttämää jakoa, jossa sosiaalidemokraateista käytettiin sanaa sosialisti ja heidän vasemmalla olleista sanaa kommunisti.

³⁸ Hyrkkänen 2002, 104–107, 110.

³⁹ Hyrkkänen 2002, 112, 117.

⁴⁰ Hyvärinen, Kurunmäki et. al. 2003, 10.

SDP:n vasemmalla laidalla ollut Reinhold Sventorzetski taas kuvasi oman puolueensa ulkopuolisia vasemmistolaisia uskonnusteina, jolla hän osoitti näiden hylänneen alkuperäiset Marxin ja Engelsin opit.⁴¹ Pertti Postinen käyttää tutkimuksessaan käsitettä vasemmistoradikalismi, koska sitä on aiemmin käytetty kuvaamaan 1920-luvulla liikkeessä vaikuttaneita sos. dem. liikkeestä eronneita, jotka eivät olleet vielä ideologialtaan kommunisteja. Vasemmistoradikaalien ja kommunistien linjakamppailu alkoi liikkeen sisällä vasta 20-luvun puolivälissä.⁴² Tauno Saarela taas on päättänyt tutkimuksessaan käyttää termiä kommunisti kaikesta SDP:n vasemmalla puolella tapahtuneesta toiminnasta, koska sillä on hänen mielestään voitu tarkkailla koko ilmiötä. Saarela painottaa käyttävänsä aikalaistermiä, mutta ei sen aikaisissa merkityksissä, eikä kuvaamaan ilmiön yhtenäisyyttä. Yksittäisten henkilöiden aatemaailmaa ei voi Saarelan mielestä käsitellä yhdellä muotilla, koska suomalainen kommunismi koostui vanhasta työväen liikkeestä ja uusista SKP:lta tulleista opeista.⁴³ Tässäkin tutkimuksessa on järkevintä käyttää termiä kommunismi kaikista toiminnasta, joka on todistettavasti tapahtunut sosiaalidemokratian vasemmalla puolella, sillä kaikista tarkasteltavista henkilöistä ei voida tehdä selkoa heidän henkilökohtaisesta aatemaailmastaan, kytköksistä SKP:seen ja omistautumisesta sen antamille opeille.

Matti Alestalo kirjoittaa, että maailmankuvan osalta työväenluokkaa on tutkittu lähinnä johtohenkilöiden ideologian tasolla. Sitä, miten ideologiat ovat siirtyneet ja miten varsinaiset työväenluokan massat ovat nähneet ne, on tutkittu vähän. Työväenliike ja kansakoululaitos olivat rinnakkain uusien maailmankuvien muovaajia etenkin maaseudulla. Näistä tulikin toistensa kilpailijoita, koska kansakoulun opettajista valtaosa edusti porvarillista ajattelumaailmaa.⁴⁴

Alestalon mukaan muutosta työväenluokan maailmankuvassa voi kuvata siirtymisellä luokkasidonnaisuudesta luokkatietoisuuteen. Anthony Giddens on määritellyt luokkasidonnaisuuden niin, että samaan luokkaan kuuluvien toiminta ja ajattelumaailma ovat samankaltaisia luokan vaikutusta tiedostamatta. Luokkatietoisuudessa sananmukaisesti tiedostetaan näiden asioiden yhteneväisyys ja muiden luokkien olemassaolo.⁴⁵ Alestalo sanoo, ettei ideologian muutoksen tarkastelu ole riittävä maailmankuvan tutkimuksessa ja että varsinkin vanhemmassa työväenliikkeessä vaihtelu katsantokannoissa niin aatteellisesti kuin henkisestikin oli suurta.⁴⁶

Suomen myöhäinen teollistuminen ja sen pitkään kestänyt patriarkalisuus eivät estäneet työläisten kaupunkiyhteisöjen kehittymistä radikalismien keskittymiksi. Alestalo sanoo, että voidaan päätellä

---

⁴¹ Lindén 1992, 32–33.

⁴² Postinen 1981, 3.

⁴³ Saarela 1996, 15–17.

⁴⁴ Alestalo 1977, 99–100, 102.

⁴⁵ Giddens 1973, 111–112.

⁴⁶ Alestalo 1977, 102.

näihin syntyneen myös työväenkulttuurisia esiintymiä. Keskeisin työväenkulttuurin osa oli työväentalo, jossa kokoustettiin, urheiltiin, näyteltiin ja laulettiin.⁴⁷

Alestalo sanoo, että pirstaleisen ja monivivahteisen työväenidentiteetin muokkasi yhteneväiseksi vasta luokkasotana pidetty sisällissota, jossa koetut kamaluudet opettivat työväestölle luokkayhteiskunnan merkityksen.⁴⁸ Siksi tässäkin tutkimuksessa on käytetty kommunistivaltuutettujen maailmankuvan tarkastelun apuvälineenä sisällissodan tapahtumia ja niistä seuranneita valtiorikosoikeudellisia prosesseja.

---

⁴⁷ Alestalo 1977, 106–109.

⁴⁸ Alestalo 1977, 111.

2 Ensimmäinen valtuustokausi

Vuoden 1919 24 valtuustopaikkaa oli jaettu tasan niin, että vaalilistassa joka toinen nimi oli porvariston ja joka toinen vasemmiston. Sosialisteista 12 valtuustoon pääsystä olivat Karl Julius Lindfors valaja, Artturi Alho valaja, Hjalmar V. Saarinen työmies, Frans Vainio työmies, Eemil Laine veneenveistäjä, A.A. Aarnio puuseppä, Isak Lehto puuseppä, Vilho Vuorela muurari, Johan Kaarto uunintekijä, J.K. Laaksonen kirvesmies, Pauli Laaksonen lämmittäjä ja G.V. Ståhlberg korkinleikkaaja. Äänioikeutettuja kunnassa oli yhteensä 3870, joista äänestämään intoutui 30 henkilöä. Näistäkin viisi vaalilippua hylättiin. Vaali toimitettiin 20.12.1918.⁴⁹

Porvareiden ammatit jakautuivat niin, että valtuustossa oli kaksi opettajaa, kuusi maanviljelijää, kaksi kauppiasta, yksi kunnankirjuri ja yksi työnjohtaja.

Ensimmäisen valtuustokauden vasemmistovaltuutetuista kukaan ei myöhemmin ollut ehdolla ääri vasemmiston listalta, lukuun ottamatta Artturi Alhoa, joka vuonna 1924 pidetyissä vaaleissa oli samalla listalla kommunistien kanssa. Alho oli ollut kunnan johtotehtävissä sisällissodan aikana⁵⁰. Alho oli myös Nummenmäen Taiston perustajajäseniä. Alho ei ollut ottanut osaa sisällissotaan eikä häntä näin ollen myöskään kohdannut rikosoikeudelliset seuraamukset. Yleisesti ottaen Alhoa on pidetty sosiaalidemokraattiseen siipeen kuuluneena.

Pentti Mäkelä esittää J.K. Laaksonen johtaneen vallankumousoikeutta Kaarinassa sisällissodan aikana,⁵¹ mutta tämä tieto on epävarma. Kahden oikeudessa myös mukana olleen mukaan oikeutta olisi johtanut A. Laakso. Innamaa nimeää oikeuden puheenjohtajaksi J.K. Laakson.⁵² Kummallista olisi, että vallankumousoikeuden johtaja olisi selvinnyt ilman vankeustuomiota ja kansalaisluottamuksen menettämistä ja olisi ollut kelpoinen osallistumaan kunnallisvaaleihin jo vuonna 1919.

Vuoden 1919 pöytäkirjoja tarkasteltaessa tulee muistaa, että tämän vuoden valtuusto oli valittu sopuvaalimenetelmällä, eli paikat oli jaettu tasan 12–12 porvarien ja vasemmiston kesken. Toinen huomionarvoinen seikka on se, että hyvin moni vasemmistolainen oli sodan jäljiltä menettänyt kansalaisluottamuksensa, eivätkä he näin ollen olleet kelpoisia osallistumaan valtuuston toimintaan. Tästä esitettiin helmikuun kokouksessa heti ensimmäisenä maaherran lausunto, ettei valtuuston

---

⁴⁹ Vaalilippu 1918 Kaarina ja Tietoja tilastolliselle pääkeskukselle -lomake TKA, KA.

⁵⁰ Mäkelä 150, 1997.

⁵¹ Mäkelä 150, 1997.

⁵² Innamaa IV 1957, 121.

toiminnassa saa olla mukana kansalaisluottamuksensa menettäneitä henkilöitä⁵³. Valtuuston puheenjohtajaksi ensimmäisessä kokouksessa valittiin yksimielisesti kuntakokouksien pitkäaikainen puheenjohtaja opettaja Oskari Santalahti, samoin myös kunnallislautakunnan esimiehenä jatkoi yksimielisesti entinen esimies maanviljelijä Urho Haavisto. Kunnan rahastonhoitajaksi tuli maanviljelijä Väinö Korvala edellisen Kairisen kieltäytyttyä paikasta. Varapuheenjohtajien paikat menivät sekä valtuustossa että kunnallislautakunnassa sosialisteille. Johan Kaarosta tuli valtuuston varapuheenjohtaja ja Artturi Alhosta kunnallislautakunnan varaesimies. Valmisteluvaliokunnan paikat jaettiin tasan porvariston ja sosialistien kesken. Ensimmäisessä kokouksessa käsiteltiin myös kunnan budjetti, jonka menot olivat yhteensä 652365 mk, joista yli puolet koostuivat köyhäintalon menoista. Koulujen toimintaan varattiin yhteensä 83622 mk, köyhäinhoitoon 80 285 mk, suojeluskunnalle 30000 mk, korkoihin ja muihin lainakuluihin 38 975 mk sekä kunnan palkkoihin 25500 mk.⁵⁴

Kokouksia on ollut 13 ensimmäisellä valtuustokaudella, joka on jatkunut vielä vuoden 1920 puolelle. Seuraava valtuusto on kokoontunut ensimmäisen kerran vasta maaliskuussa 1920.

Osallistumisaktiivisuus kokouksiin on ollut tasaista: porvaripuolelta keskiarvo on 10,42, ja vasemmiston vastaava luku on 11,42 kokousta henkilöä kohden. Kummallakin puolella on ollut yksi henkilö läsnä vain viidessä kokouksessa, mikä on pienin osallistumismäärä. Porvareiden Santeri Saarnivaara oli sairastanut vakavasti ja pyysi eroa kaikista luottamustehtävistään 12.12. pidetyssä kokouksessa,⁵⁵ kun taas vasemmiston laiskin osallistuja Vilho Vuorela ei antanut mitään selitystä poissaoloilleen ja sai jopa lähteä elintarvikelautakunnasta osallistumattomuutensa takia 15.8. pidetyssä valtuuston istunnossa tehdyn päätöksen mukaan⁵⁶. Vasemmiston edustajista pienin osallistumisluku Vuorelan viiden jälkeen on 10, ja näitä edustajia on vain kaksi. Porvareista paikalla alle kymmenen kertaa Saarnivaaran lisäksi on ollut kolme edustajaa. Varamiehiä on käytetty valtuustokauden aikana kuusi kertaa.

Pöytäkirjoissa on käsitelty yhteensä 120 kysymystä, jotka voidaan jaotella 35 eri kysymyskategoriaan. Eniten käsiteltyjä asioita ovat olleet erilaisten luottamustehtävien valinnat, eli lautakuntien ja johtokuntien perustamiset ja niiden jäsenien valinnat sekä eroamiset. Näitä kysymyksiä oli 36 kappaletta. Seuraavaa kysymystyyppiä oli 9 kappaletta ja ne koskivat kunnan muita virkoja ja niiden palkkauksia. Luottamushenkilöiden palkkioita käsiteltiin kahdeksan kertaa. Opettajien virkojen perustamiset ja palkkauskysymykset olivat esillä viidesti. Myös henkilöstöriitoja koskevia kysymyksiä oli viisi, jotka kaikki koskivat samaa tapausta. Vähä-Heikkilän kansakoulunopettaja Kaseva teki valituksen samaisen kansakoulun apuopettajan viran lakkauttamisesta. Valitus hylättiin lopulta

⁵³ Valtuuston pöytäkirja §1 8.2.1919. KaKA.

⁵⁴ Valtuuston pöytäkirja §1, §2 ja §4 ja §22 2.1.1919. KaKA.

⁵⁵ Valtuuston pöytäkirja §9 12.12.1919. KaKA.

⁵⁶ Valtuuston pöytäkirja §7 15.8. 1919. KaKA.

korkeimmassa hallinto-oikeudessa, samoin sen hylkäsi myös maaherra.⁵⁷ Viisi mainintaa sai myös ulkovalaistuksen järjestäminen esikaupunkialueille. Valtuusto päätti hakea neljä kertaa uusia lainoja, joista helmikuussa 600000 mk päätettiin hakea valtiolta vanhan sota-ajan aiheuttaman esikaupunkien vaivashoidon työnjärjestämisen vuoksi otetun 500000 markan lainan kuittaamiseen, 100000 mk jostain rahoituslaitoksesta akuuttiin tilanteeseen ja lokakuussa 300000 mk haettiin elintarvikelautakunnalle elintarpeiden ostoon yksityisestä rahalaitoksesta. Kolme mainintaa saivat myös verotuskysymykset, taksoitusriidat, annetut avustukset ja valtiolta tulleet ehdotukset. Avustuspyyntöjä kunnalle tuli kaksi, joista toinen oli piirin nimismiehen pyyntö kunnalle avustaa konstaapelien palkkauksessa 100 markalla. Valtuusto totesi palkan olevan pienen, mutta ei halunnut ottaa osaa valtion virkamiehien palkanmaksuun. Sen sijaan esitettiin kunnan puolta valtionpalkan korotusanomukselle. Toinen avustuspyyntö tuli Turun ja sen ympäristön raittiusseuroilta kesäkuun kieltolakijuhliin, johon valtuusto myönsi pyydetyn 1000 mk.⁵⁸

2.1 Sopuisa vuosi

Kaiken kaikkiaan ensimmäinen valtuustokausi on ainakin pöytäkirjojen perusteella sujunut erittäin sopuisasti, sillä yhdestäkään päätöksestä ei ole äänestetty ja ainoastaan kahdesta asiasta on käyty ”vilkasta keskustelua”. Nämäkin asiat ovat olleet 12.12. keskustelu Ylikylän koululle johtokunnan ehdottama uusi sauna- ja keittiörakennus, jota opettajakin oli jo ehtinyt odottamaan 36 vuotta sekä 8.2. käsitelty Lounais-Suomen maanviljelysseuralta tullut ehdotus kuntaan palkattavasta maanviljelysneuvojasta. Jonkin verran erimielisyyttä on ollut myös Nummenmäen poliisikonttorin ehdotuksesta järjestää esikaupunkialueille, Vähä-Heikkilään ja Nummenmäelle, ulkovalaistus kunnan kustannuksella. Mutta edellä mainituista kysymyksistä on päästy sopuun keskustelemalla ja ilman äänestystä: sauna- ja keittiörakennuksen rakentamisen suunnittelu laitettiin täytäntöön vastoin valmistusvaliokunnan kantaa heti, maanviljelysneuvojan sijaan päätettiin palkata edullisempi kasvitarhaneuvoja ja esikaupunkialueiden ulkovalaistustakin kannatettiin niin, että suunnitelmat aloitettiin.⁵⁹ Muihin aineistossa ilmenneisiin kysymyksiin on merkattu vain ”pätettiin”, ”hyväksyttiin” tai ”hyväksyttiin yksimielisesti”, mikäli päätöksentekoa on jollain tavalla kommentoitu ylipäätään.

Sopuisuuden yksi syy on eittämättä ollut se, ettei koko valtuustokauden aikana ole käsitelty sisällissotaan liittyneitä kysymyksiä kuin yksi, joka on ollut Nummenmäen työväenyhdistys Taiston anomus saada takavarikoitu omaisuutensa takaisin. Tähän valtuusto on ilmoittanut ilman mitään

⁵⁷ Valtuuston pöytäkirjat §3 12.4.§1 ja §2 30.6. ja §1 ja §2 18.10.1919 KaKA.

⁵⁸ Valtuuston pöytäkirja §3 ja §4 23.5. 1919 KaKA.

⁵⁹ Valtuuston pöytäkirjat §8 8.2., §4 15.8. ja §3 12.12.1919 KaKA.

erityismerkintöjä käydystä keskustelusta, ettei kunnalla ole vaateita Taiston omaisuuteen ja että on hyväkin luovuttaa omaisuus takaisin, koska joukossa on uuden työväentalon muutoin pilaantuvia rakennustarpeita.⁶⁰ Vielä 14.3. *Turun Sanomat* kirjoittaa maaherran hylänneen Taiston anomuksen omaisuutensa takaisinsaamisesta, koska suurin osa yhdistyksen jäsenistä on osallistunut ja osalla johtokunnan jäsenistä on tuomiot osallistumisesta kapinaan.⁶¹ Samoin maaherra on hylännyt myös Vähä-Heikkilän Innon ja Littoisten työväentalojen palauttamisen, koska jäsenistö on ollut mukana kapinallisessa toiminnassa ja lisäksi talot ovat olleet suojeluskuntien käytössä.⁶² Kunnanvaltuuston kokouksesta, jossa asia on päätetty Taiston hyväksi, *Turun Sanomat* kirjoittaa täysin neutraalisti,⁶³ juuri niin kuin kunnanvaltuuston pöytäkirjatkin asian esittävät. Samaan aikaan Turun kaupunginvaltuustossa yhteistyö vasemmiston ja porvarien keskuudessa on ollut erittäin vaikeaa, mistä lehdetkin ovat kirjoittaneet hyvin moninaisin ja värikkäin sanankääntein. Turussa on ollut valmisteilla ”Turun vapautuksen vuosipäivän” 12.4. juhlallisuudet, joita vasemmisto on jarruttanut olemalla poissa järjestelykokouksista aivan juhlan kynnyksellä niin, etteivät kokoukset ole olleet päätäntävaltaisia. Sekä *Turun Sanomat* että *Uusi Aura* syyttävät sosialisteja muun muassa vähemmistödiktatuurista.⁶⁴ On hämmästyttävää, että tällaisen kuohun keskellä ja kaiken tapahtuneen valossa Kaarinan kunnan tapahtumat saavat osakseen vain toteavia pieniä mainintoja porvariston lehdissä.

Porvariston sanomalehdet eivät ole kirjoittaneet koko kauden aikana valtuuston toiminnasta muuta kuin selostuksia kokousten asioiden kulusta, mikä sekä osoittaa, että valtuuston toimintaa ja yhteistyötä on pidetty jokseenkin onnistuneena. Ensimmäisten kunnallisvaalien aikaan joulukuussa 1918 *Turun Sanomat* antoi jopa tunnustusta Kaarinan ”sosialidemokrateille” siitä, että nämä ovat tunnustaneet osaamattomuutensa muun muassa kunnan talouden hoitamisessa ja ovat suostuneet jakamaan valtuustopaikat puoliksi porvareiden kanssa.⁶⁵ Ainoat moitteet vasemmisto saa yllättäen omiltaan vuoden 1919 lopussa, kun *Demokraatti* syyttää jouluavustusten jakamisen vähävaraisille kunnankaupan tuotoista tulleen yksinomaan vähävaraisilta itseltään korkein hinnoin kiskotuista kaupan voitoista.⁶⁶ *Uusi Aurakin* kritisoi omiaan heti valtuustokauden alussa lautakuntavalinnoissa, koska lautakuntiin oli valittu heidän mukaansa melkein pelkkiä valtuuston jäseniä. Esimerkkinä käytettiin taksoituslautakuntaa, johon 12 valitusta jäsenestä 10 oli valtuuston jäseniä.⁶⁷

---

⁶⁰ Valtuuston pöytäkirja §6 12.4.1919 KaKA.

⁶¹ *TS* 14.3.1919.

⁶² *TS* 23.3. ja 3.4.1919.

⁶³ *TS* 15.4.1919.

⁶⁴ *UA* 2.4.1919 ja *TS* 4.4.1919.

⁶⁵ *TS* 22.12.1918.

⁶⁶ *Demokraatti* 20.12.1919.

⁶⁷ *UA* 27.1.1919.

3 Sopuvaalimenettely päättyy ja Taisto liittyy SSTP:seen

Seuraavat vaalit pidettiin 25.2.1920, jolloin 3517 äänioikeutetusta 1780 kävi äänestämässä. 14 lippua hylättiin. Porvareiden lista sai 364 ja sosialistien 1402 ääntä. Näissä täydennysvaaleissa sosialistit saivat 7 paikkaa ja porvarit yhden niin, että vuoden 1920 valtuustossa oli 9 porvarien edustajaa ja 15 sosialistia. Porvareilla oli kaksi listaa, joista toisen kohdalle on käsin kirjoitettu ”porvarien tekemä” ja listalla on mukana myös sosialistien ehdokkaita. Valituksi porvareilta tuli kummankin porvarilistan ensimmäisenä ollut Eemeli Melakoski, kunnankirjuri. Sosialistien yhdeltä listalta valittiin valtuustoon Frans Anselm Vahtera montttööri, Rosa Mäkinen rouva, Juho Kaarto uunintekijä, jonka kohdalla vaalilipussa lukee virheellisesti sukunimeksi Kaarlo, Anton Laine työmies, Pauli Laaksonen lämmittäjä, Otto Niemi uunintekijä ja Ilmari Kaarto ylioppilas.⁶⁸ Sosialistien valtuutetuista kukaan ei ollut myöhemmin ehdokkaana kommunistien listoilla.

Ensimmäinen uuden valtuuston kokous pidettiin 6.3.1920. Paikkojen tasajako päättyi ja uusissa vaaleissa valittiin 7 työläisedustajaa ja yksi porvarien ehdokas. Tilanne oli tiedostettu etukäteen porvaripiireissä, sillä *Uusi Aura* oli ennen vaaleja kannustaneet lukijoitaan uurnille ”yhteisen edun” nimissä ”jonkun ryhmäkunnan yksityisetä” vastaan.⁶⁹ Lehden sivuilla 22.2.1920 olleessa ilmoituksessa tarkennetaan yksityistä etua ”puolue-näkökannaksi” ja varoitetaan tiedettävän, mihin tällainen johtaa.⁷⁰ Kati Katajisto kirjoittaa kirjassaan *Sodasta sovintoon*, että Helsingin kaupunginvaltuuston toiminta oli porvareiden silmissä nähty asiantuntijuuteen perustuvana epäpoliittisena työskentelynä, mitä horjutti sosialistien valtuuston tuleminen. Sosialistien toiminta nähtiin poliittisena, eikä omassa työskentelyssä tunnustettu samaa. Alkuun asiantuntijuuden ja silkan oman alan asioiden edustaminen oli vaikea erottaa toisistaan, mutta vähitellen suurin osa valtuustossa alkoi nähdä asiantuntijuuden subjektiiviset puolet.⁷¹

Turun Sanomissa vaaleja verrataan tulipaloon tai vielä johonkin pahempaan, jonka pitäisi saada kaikki kuntalaiset liikkeelle ja äänestämään porvareiden listaa.⁷² *Sosialisti* on vastannut 13.2.1920 *Uudelle Auralle* yhteisestä edusta olleen porvarien edut ”silmämääränä” ja vetoaa suojeluskunnalle myönnettyyn 30000 mk avustukseen, joka ei ole tullut kaikkien hyväksi vaan etenkin työväen vahingoksi.⁷³ Kyseinen 30000 mk on 12.4.1919 päätetty yksimielisesti maksaa samassa kokouksessa haettavaksi päätetyllä lainalla.⁷⁴

⁶⁸ Vaalilippu 1920 ja Tietoja Tilastolliselle pääkeskukselle. TKA, KA.

⁶⁹ *UA* 12.2.1920.

⁷⁰ *UA* 22.2.1920.

⁷¹ Katajisto 2018, 161–163.

⁷² *TS* 24.2.1920.

⁷³ *Sosialisti* 13.2.1920.

⁷⁴ Valtuuston pöytäkirja §4 12.4.1919.

Helsingin kaupunginvaltuustossa käsiteltiin suojeluskunnan apurahahakemusta marraskuussa 1919. Keskustelu oli vilkasta, sillä katsantokannat suojeluskuntiin olivat porvaristolla ja sosialisteilla päinvastaiset. Sosialistit pitivät suojeluskuntia oikeiston vallankaappauksen välineinä, jotka toimivat yhteiskunnan alimpia väestöryhmittymiä vastaan. Taustalla vaikutti suojeluskuntien sisällissodan aikainen ja jälkeinen toiminta. Porvaristo katsoi taas suojeluskunnat yhteiskuntarauhaa ylläpitäviksi voimiksi. Kokous keskeytettiin sosialistiedustajien poistuttua paikalta, koska kokous ei ollut enää päätösvaltainen. Seuraavassa kokouksessa anottu 1,2 miljoonan markan apuraha äänestettiin hylätyksi, koska se ei saanut määränemmistöä, jonka vaatimuksen sosialistit olivat saaneet läpi aikaisemmin samassa kokouksessa. Vaikka juopa oli vankkumaton kahden ryhmän välillä, se ei silti estänyt muiden asioiden käsittelyä, vaan työskentely jatkui, koska kunnallisten asioiden hoitaminen niin vaati.⁷⁵

Varsinainen vaalitulokset Kaarinassa ei ole kirvoittanut muuta kuin tuloksen julkaisun kummassakin porvariston lehdessä. Tosin *Uusi Aura* on ilmoituksen loppuun lisännyt tulokseen vaikuttaneen kunnan esikaupunkialueiden.⁷⁶

3.1 Ensimmäinen kokous ja suurimmat kysymykset

Uuden valtuuston ensimmäisessä kokouksessa valtuuston puheenjohtajaksi valittiin suljetulla lippuäänestyksellä edellinen puheenjohtaja O. Santalahti, joka sai 12 ääntä. Vastaehdokkaana ollut Artturi Alho sai 6 ääntä, J. Kaarto yhden äänen ja uusi valtuutettu Rosa Mäkinen yhden äänen. Varapuheenjohtajaksi valittiin yksimielisesti ehdotuksesta Kaarto.⁷⁷ Tässä vaiheessa valtuustossa oli 15 vasemmiston edustajaa porvariston 9 edustajaa vastaan, ja onkin mielenkiintoista, että Santalahti sai jatkaa puheenjohtajana. Sosiaalidemokraatti Alho ei saanut edes puolia vasemmiston äänistä. Santalahteen on siis luotettu vasemmistossa, vai onko vasemmistossa vielä ollut epävarmuutta valtuuston asioiden hoitamisessa? Kenties kumpaakin. *Turun Sanomat* on myös ihmetellyt asiaa ja kirjoittaa sosialistien ”vaatineen” Santalahtea jatkamaan puheenjohtajana.⁷⁸ Toisaalta tilanne kertoo myös vasemmiston sisäisten mittasuhteiden muutoksesta Alhon saamien äänien vähyyden osalta. Alho, kuten aiemmin mainittiin, ei ollut osallistunut sisällissotaan. Ehkä tämä vaikutti hänen äänimääräänsä?

⁷⁵ Katajisto 2018, 164–167, 172–173.

⁷⁶ *UA* 27.2.1920

⁷⁷ Valtuuston pöytäkirja §1 6.3.1920 KaKA.

⁷⁸ *TS* 7.3.1920.

Valmistusvaliokunnan paikat jaettiin puoliksi ryhmien kesken niin, että porvariston puolelta valiokuntaan tulivat Santalahti, Rinne ja Korvala sekä vasemmistosta Alho, P. Laaksonen ja Ilmari Kaarto. Kunnallislautakunnan esimiehellä oli läsnäolo-oikeus valmistusvaliokunnan kokouksissa.⁷⁹

Kysymyksiä tällä valtuustokaudella oli kaikkiaan 97. Suurin kysymysryhmä edelleen oli erilaisten luottamustehtävien valinta 14 kappaletta, mikä oli vähemmän kuin edellisellä vuonna.

Luottamushenkilöiden palkkaus oli seuraavaksi eniten valtuustoa työllistänyt asia, näitä kysymyksiä on ollut 8. Opettajien virkoja ja palkkauksia on käsitelty 7 kertaa ja erilaisia avustuspyyntöjä 6 kertaa. Avustuspyynnöistä merkillepantavaa on, että huhtikuussa 1920 valtuusto on hylännyt heinäkuussa 1918 tehdyn päätöksen 5000 markan avustuksesta Varsinais-Suomen suojeluskuntien liitolle. Valtuusto myös hylkäsi avustuspyynnön Turussa järjestettyyn raittiusjuhlaan samassa kokouksessa.⁸⁰ Elokuussa valtuusto on hylännyt sekä VPK:n soittokunnan että laulukoulu Kulkusten avustuspyynnöt.⁸¹ Lainoja on haettu vuonna 1920 viisi kertaa. Näistä maaliskuussa 300000 mk elintarpeiden ostoon ja 100000 mk muihin kunnan menoihin, sekä toukokuussa korkeintaan 150000 mk halkojen ostamiseen, syyskuussa Ylikylän koulun rakennustöihin ja muiden koulujen korjaustöihin 250000 mk ja lokakuussa 100000 mk kunnan juokseviin menoihin. Vuoden 1920 menot olivat arvioitu edellisen valtuuston aikaisessa budjetissa nousevan 790000 markkaan, josta suurin erä oli jälleen köyhäintalo 310000 markalla. Korot ja muut lainanhoitokustannukset olivat 43275 mk, palkat 47700 mk, koulujen menot 198 699 mk ja köyhäinhoito 108785 mk.⁸²

3.2 Työväen asioita

Eniten valtuuston sisällä erimielisyyttä aiheuttanut asia on ollut T.Y. Taiston uuden talon rakentaminen, johon kunnalle on tarjottu osakkeita ostettavaksi lokakuussa 1920. Asia jätettiin sillä kertaa pöydälle, koska osakemäärä oli liian pieni, mutta marraskuun kokouksessa osakkeiden ostoa on hylätty äänin 9–7. Joulukuussa Taiston uuden työväentalon Talo Oy on jättänyt anomuksen kunnankaupan varoista myönnettävään 20000 mk lainaan, jonka valtuusto on hyväksynyt äänin 10–9. Tästä maanviljelijä Taavi Matilainen on jättänyt pöytäkirjaan vastalauseensa, koska hänen mukaansa kunnalla ei ole ollut varoja lainan myöntämiseen.⁸³ Joulukuun päätöksestä kirjoitetaan porvariston lehdissä arvostelevasti. *Turun Sanomat* kertoo muutaman jäsenen kokouksessa muistuttaneen, että varat tarvittaisiin kipeästi muuhun, mikä ei saanut sosialistien enemmistöä kuitenkaan järkiinsä.⁸⁴ *Uusi*

⁷⁹ Valtuuston pöytäkirja §3 6.3.1920.

⁸⁰ Valtuuston pöytäkirja §4 17.4.1920 KaKA.

⁸¹ Valtuuston pöytäkirja §2 ja §3 28.8.1920 KaKA.

⁸² Valtuuston pöytäkirja §10 27.12.1919, KaKA.

⁸³ Valtuuston pöytäkirjat §1 30.10.1920, §2 20.11.1920 ja §5 18.12.1920. KaKA.

⁸⁴ *TS* 21.12.1920.

Aura puolestaan otsikoi ”Sosialistivalta Kaarinassa – kunnan varoilla puoluetaloja” ja kertoo tämän olevan esimerkki siitä, mihin sosialistit vallan saatuaan pyrkivät.⁸⁵ Muuten lehdet eivät ole Kaarinan tasolla ottaneet kantaa valtuuston päätöksiin, vaan ovat ainoastaan raportoineet kokouksista käsiteltyjen asioiden tasolla.

Punaorpojen ja leskien avustukset tulivat valtuuston käsiteltäväksi 30.10.1920 Yleisen naisten kokouksen ehdotuksesta. Valmistusvaliokunta oli puoltanut ehdotusta, että kunta hakisi edellä mainituille avustuksia valtiolta ja niinpä näin myös päätettiin valtuustossa vastustuksetta.⁸⁶

Helsingissä sotaorpojen ja -leskien avustuksista käytiin vilkasta keskustelua, jossa ei kaihdettu ottaa esille myöskään valkoisen terrorin osuutta hädänalaisten tilanteeseen. Porvarivaltuutetut saivat laitettua asian pöydälle ensimmäisessä kokouksessa 11.2.1919. Seuraavassa kokouksessa ehdotus saatiin lähetettyä rahatoimikamarin käsittelyyn, asiaa tukivat myös porvaripuolen edustajat, jotka olivat myös vaivaishoitohallituksen jäseniä. Osa sosialidemokraateista vastusti vaivaishoitohallituksen antamaa apua, koska piti sitä epäoikeudenmukaisena ja määrältään vähäisenä ja halusi perustaa avunantoa varten oman komitean. Kolmannella käsittelykerralla 26.3.1919 avustusasia äänestettiin porvariston äänillä vaivaishallituksen piiriin kuuluvaksi.⁸⁷

Kaarinassa kyse ei ollut kunnan maksamista avustuksista vaan valtiolta haettavasta avustuksesta, siksi sitä oli ehkä helpompi puoltaa porvaripuolenkin. Eikä asiasta ilmeisesti kannattanut käydä keskustelua, kenen syytä tilanne oli, kuten Helsingissä käytiin. Helsingissä myötämielisempiä avustukselle olivat porvarit, joilla oli konkreettista tietoa köyhien asioista. Kaarinassa esikaupunkien tilanteelta ei voinut välttyä, koska maalaisosaan nähden se työllisti valtuustoa ylivoimaisesti enemmän

3.3 Esikaupunkien tilanne

Valtuutetut Ilmari Kaarto ja Frans Wahtera tekivät ehdotuksen lokakuussa 1920, että koko Kaarinan kunta liitettäisiin Turkuun. Asia jätettiin sillä kertaa pöydälle.⁸⁸ Seuraavassa marraskuun kokouksessa ehdotuksen annettiin raueta yksimielisesti, mutta kuitenkin epäroitiin liittyä perustettavaksi aiottuun maalaiskuntien liittoon, koska ei tiedetty säilyykö Kaarina maalaiskuntana vai tullaanko kunta liittämään Turkuun.⁸⁹ Itse esitykselle tai sen ratkaisulle ei anneta selityksiä pöytäkirjoissa. Kerttu Innamaa kirjoittaa, että Kaarton ja Wahteran ehdotus olisi saanut innoituksen Turun kaupungin

---

⁸⁵ UA 22.12.1920.

⁸⁶ Valtuuston pöytäkirja §6, 30.10.1920 KaKA.

⁸⁷ Katajisto 2018, 116, 118, 121, 123, 129, 130.

⁸⁸ Valtuuston pöytäkirja §7, 30.10.1920 KaKA.

⁸⁹ Valtuuston pöytäkirja §3, 20.11.1920 KaKA.

asettaman esikaupunkikomitean johtajan, varatuomari Tulenheimon lausumasta 3.9.1920 pidetyssä yleisessä kaupunkikokouksessa. Tuon lausuman mukaan esikaupunkikysymyksen ratkaisu tuli tehdä kokonaisvaltaisesti niin, ettei liitettäisi pelkästään esikaupunkialueita vaan mahdollisesti myös muut potentiaaliset alueet, tässä tapauksessa muun muassa koko Kaarina. Esikaupunkikysymystä oli yritetty valtion tasolla ratkoa yli 20 vuotta, eikä se juuri tuottanut tulosta. Sisäasiainministeri vetosi vuoden 1920 valtiopäivillä lainsäädännön puutteellisuuteen, vaikka esimerkiksi Vähä-Heikkilän liitos Turkuun oli jo valmisteltu. Turun kaupungin taholla oli taas kiinnitetty huomiota kaupungin laajenemiseen juuri Vähä-Heikkilän suuntaan, ja Turussa aloitettiin harjoittaa johdonmukaista politiikkaa laajentumisen edistämiseksi. Esikaupunkien asiat liittyivät laajentumiseen olennaisesti, ja Turun kaupunki katsoi valtiotason asian hoidon jäykkyyden vuoksi neuvotella liitoskysymyksistä suoraan kuntien kanssa. Mikä taas johti edellä mainitun Tulenheimon komitean perustamiseen. Kaarinan maalaisosan talolliset vastustivat ehdotusta kunnan kokonaan liittämistä Turkuun ja marraskuussa pitämässään kokouksessa totesivat, että liitettävä alue on aivan liian suuri Turun tarpeisiin. Vähä-Heikkilän liitos oli tarpeeksi. Lisäksi kokous kuultuaan valtion taholla valmisteilla olleen lakiehdotuksen kuntajaotuksen muuttamiseksi esitti toivomuksen, ettei asiaa annettaisi kunnan osalta valtuuston päätettäväksi, koska valtuusto oli esikaupunkilaisvoittoinen. Kokous valitsi toimikunnan puolustamaan asiaansa, koska kuitenkin piti liitoksia todennäköisinä.⁹⁰ Pentti Mäkelä kirjoittaa taas, että kunnanvaltuuston kokouksen yksimielinen raukeaminen johtui porvareiden määrävähemmistön raukeamiseen ja viittaa Innamaan historiikkiin,⁹¹ jossa taas ei sanota mitään maalaisosan oman komitean vaikutuksesta valtuuston päätökseen. Valtuuston kokouksen pöytäkirja toteaa asian rauenneen yksimielisesti. Pentti Mäkelän mukaan Turussa ei haluttu liittää kaupunkiin pelkkiä esikaupunkiosia, koska niiden väestörakenne olisi aiheuttanut lisää menoja sosiaalipuolelle ja samalla myös muuttanut poliittisia valtasuhteita epätoivottuun suuntaan.⁹² Veikko Laakso kirjoittaa Turun kaupungin historiassa, että Tulenheimon komitean linjauksissa oli uutta ainoastaan ilmaisu kaupungin laajenemisen väistämättömyydestä. Esikaupunkiliitoksista seuraavista poliittisten mittasuhteiden haitalliseen suuntaan kallistumisesta ja taloudellisista rasitteista puhuminen oli taas Laakson mukaan ollut hallitsevana asenteena Turun kaupungilla jo vuosikymmeniä.⁹³

3.4 Kieltolaki

Kuntaan perustettiin tammikuussa ensimmäisen valtuuston aikana 1920 raittiuslautakunta paikallisen raittiusyhdistyksen ehdotuksesta. Samoin kunta liittyi Kielto lakiliittoon liitosta tulleen kirjelmän johdosta ja päätti tilata myös liiton lehden kansakouluihin, kunnallislautakunnan esimiehelle ja

⁹⁰ Innamaa 3, 1957, 330–335.

⁹¹ Mäkelä 1997, 211.

⁹² Mäkelä 1997, 209.

⁹³ Laakso 1980, 19–20.

lautakunnan puheenjohtajalle toukokuun kokouksessa. Kun kesäkuussa Sosialiministeriön Raittiusosastolta tuli tiedustelu kieltolain vaikutuksista kunnassa, vastattiin juopottelun vähentyneen olemattomiin ja siveellisyyden tilan parantuneen huomattavasti. Todettiin kieltolain olevan erittäin tärkeä etenkin köyhien osalta ja samalla muistettiin, että raittiuslautakunta valvoo asiaa. Lokakuussa raittiuslautakunnalle myönnettiin 200 mk, jotta se voi lähettää edustajansa Tampereelle kokoukseen.⁹⁴

Raittiuslautakuntaehdotus tehtiin Helsingin kaupunginvaltuustossa 3.6.1919. Ehdotuksen olivat tehneet kokoomuksen ja edistyspuolueen Paula af Heurlin ja Olga Oinola. Asia laitettiin sillä kertaa pöydälle RKP:n miesvaltuutettujen esityksestä puheenjohtajan oltua myös asian kannalla. Ruotsalaiset vastustivat myös avustusta pohjoismaiselle raittiuskokoukselle, mutta avustus myönnettiin äänestyksen jälkeen. Kesäkuun kokouksessa raittiuslautakunnan asettaminen hylättiin kokonaan jälleen ruotsalaisten ja yhden kokoomuksen valtuutetun vaikutuksesta, valtuuston puheenjohtajan toiminnan avustuksella. Puheenjohtaja päätti äänestysjärjestyksen niin, että viimeisellä äänestyskierroksella maltillinen kompromissiehdotus ei ollut enää mukana. Lautakunnalle esitetyt oikeudet kotietsinnöistä ja takavarikoista muistuttivat Katajiston mukaan porvaristoa punaisten sisällissodan aikaan tekemiä kotietsintöjä.⁹⁵ Raittiuslautakunta-asia tuli uudelleen esiin Helsingissä 1920 helmikuussa ja toukokuussa. Asiasta edelleen oltiin erimielisiä ja etenkin esitystä vastusti RKP, joka piti kieltolakia epäonnistuneena. Kotietsinnät aiheuttivat edelleen epäilyksiä, mutta osa porvaristosta oli alkanut tulla toiselle kannalle asian kokonaisuuden suhteen ja kannattaa raittiuslautakuntaa, joka päätettiin asettaa ehdotuksen voitettua äänestyksen. Raittiuslautakunnan rahoitus kuitenkin hylättiin kokonaan jälleen äänestystaktikoinnilla marraskuussa 1920.⁹⁶

Kaarinassa raittiuslautakuntaan ja kieltolakiin suhtauduttiin siis huomattavasti myönteisemmin yli puoluejakojen, sillä ehdotukset eivät kokeneet vastustusta missään vaiheessa. Tosin Kaarinasta puuttui kokonaan ruotsalaisten edustus, mikäli oli niin, että kieltolakia vastustettiin nimenomaan ruotsalaisen kansanpuolueen piirissä valtakunnallisesti. Lisäksi Kaarinan positiivista kieltolakikantaa saattoi tehostaa se, että raittiuslautakunnan valvonta ja toiminta kosketti etenkin esikaupunkialueita, ja siellä katsottiinkin sille olevan suurin tarve ja vaikutus. Valtuuston lausunto kunnan juopottelun vähentymisestä olemattomiin on mielenkiintoinen, koska näin tuskin on ollut asianlaita.

---

⁹⁴ Valtuuston pöytäkirjat §3 31.1., §1 15.5., §1 18.6. ja §2 30.10.1920, KaKA.

⁹⁵ Katajisto 2018, 151–152.

⁹⁶ Katajisto 2018, 208–211.

3.5 Kunnankaupan tilit

Elintarvikelauslautakunnan ja kunnankaupan tilit aiheuttivat valtuustolle päänvaivaa sekavuudellaan. Alun perin elintarvikelauslautakunta oli perustettu 1916 hoitamaan ensimmäisen maailmansodan alusta alkaneita, elintarvikkeiden hintojen nousun ja elintarvikepulnan aiheuttamia ongelmia etenkin kunnan vähävaraisille. Kunnankaupat perustettiin säännöstelltyjen elintarvikkeiden jakamiseen vuonna 1916 Nummenmäelle ja Vähä-Heikkilään sekä vuonna 1917 Korppolaismäkeen ja Rantakulmaan.⁹⁷ Vuoden 1920 valtuuston kokouksissa 28.8. ja 25.9. käsiteltiin vuosien 1917, 1918 ja 1919 tilejä, joista 1918 tilit hyväksyttiin tarkastajan huomautuksien perusteella suoritettavilla korjauksilla, samoin kuin vuoden 1919 tilit Nummenmäen ja Korppolaismäen tilit samoilla ehdoilla. Seuraavassa käsittelyssä Nummenmäen kaupan tileistä, joita oli hoitanut neljä eri henkilöä viidessä jaksossa, sai kunnankirjuri Melakoski vapautuksen kahdesta hoitamastaan jaksosta, tosin toisesta jaksosta korvattavaksi jäi 712,10 markan erehdys. Samoin vapautuksen saivat muut tilinhoitajat lukuun ottamatta Maisteri Salosta, jolla oli ollut kaksi eri tilikirjaa, kummatkin sekavia, ja tileissä oli huomattavia tappioita. Asia jäi Salosen selvitettäväksi. Muiden myymälöiden hoitajat saivat tilivapaudet vuoden 1917 osalta. Vuoden 1919 tilit todettiin Vähä-Heikkilän osalta vaillinaisiksi ja näihin pyydettiin lisäselvitystä. Rantakulman tilit hyväksyttiin ehdolla, että hoitaja Ilpoinen suorittaa 147 markkaa. Vuoden viimeisessä kokouksessa Maisteri Salosen selvityksestä kunnankaupan tileistä päätettiin kääntyä silloisen elintarvikelauslautakunnan puoleen.⁹⁸ Pentti Mäkelä kirjoittaa, että Eemeli Melakoski erosi kunnankirjurin tehtävästä 1921 kunnankaupan tappioiden takia⁹⁹, mutta tästä ei ole viitteitä pöytäkirjoissa.

3.6 Valtuuston jäsenistöstä ja osallistumisesta

18.6.1920 kokouksessa huoneenvuokralauslautakunnan puheenjohtajaksi äänestettiin käsiäänestyksellä Ilmari Kaarto 13 äänellä. Kaarto valitti lokakuun kokouksessa, että hänet oli valittu kiusalla puheenjohtajaksi ilman hänen suostumustaan ja halusi eron, joka hänelle myönnettiin. Huoneenvuokralauslautakunta oli muutenkin ilmeisen epäsuosittu paikka: jäsen O. Niemi ei osallistunut kokouksiin, niinpä valtuusto päätti lisätä varajäsenten määrää ja perustaa omat lautakunnat esikaupunkialueille.¹⁰⁰ Ilmari Kaarto oli poikkeuksellinen ilmiö vasemmistolaisessa valtuustoryhmässä, sillä hän oli lakitieteen ylioppilas, joka oli toiminut Kaarinan vallankumousoikeuden sihteerinä ja saanut 2 vuotta kuritushuonetta ja menettänyt kansalaisluottamuksensa kahdeksi vuodeksi, mutta hänet oli laskettu ehdonalaiseen jo ennen tuomion

⁹⁷ Mäkelä 1997, 144.

⁹⁸ Valtuuston pöytäkirjat §17 28.8., §1 25.9. ja §7 18.12.1920. KaKA.

⁹⁹ Mäkelä 1997, 144.

¹⁰⁰ Valtuuston pöytäkirja §4 18.6., §4 28.8. ja §8 20.10.1920. KaKA.

julistamista. Valtiorikosylioikeuden asiakirjojen mukaan Kaartoa oli painostettu liittymään paikkakunnan ja punaisten ainoana lakitieteen tuntijana vallankumousoikeuden toimintaan. Asiakirjoista voidaan päätellä myös, että valtuustossa vuosina 1919–1922 ollut Johan Kaarto oli Ilmari Kaarron isä. Ilmari Kaarto kuvataan vähävaraisesta perheestä lähtöisin olleeksi naimattomaksi mieheksi, jonka luonnetta pidettiin epämääräisenä. Suojeluskunnan lausunnossa kerrotaan, ettei Ilmari Kaarto ole ottanut osaa aseelliseen toimintaan, mutta ei myöskään osata kertoa hänen toimistaan enempää, ja asia jätettiin oikeuden päätettäväksi. Suojeluskunnan lausunnon antajissa oli mukana kunnankirjuri Eemeli Melakoski ja maanviljelijä Frans Rinne, jotka olivat myös valtuutettuina Kaarton kanssa samassa valtuustossa.¹⁰¹ Oliko Kaarton ”kiusaamisen” taustalla oman ryhmän toiminta vai liittykö asiaan kenties jotain muuta vastakkainasettelua, siihen on mahdotonta vastata saatavilla olevan aineiston perusteella.

Valtuuston jäsenten kokouksiin osallistuminen on ollut alkuvuodesta epätasaista, sillä toukokuun kokouksessa on huomautettu tulleen tavaksi yhä useammalle jättää tulematta kokouksiin, ja kokouksien jääneen pitämättä. Tästä päätettiin toimia kyseisten henkilöiden kohdalla lain määräämällä tavalla ja antaa asia tiedoksi seuraavan kokouksen kutsukirjeessä.¹⁰² Neljä vasemmiston edustajaa oli läsnä kaikissa kymmenessä kokouksessa: Alho, Aarnio, Mäkinen ja Wahtera. Edellisen kauden poissaoloilla huomiota herättänyt Wuorela korjasi tapansa ainakin pidettyjen kokousten suhteen ja oli läsnä kahdeksassa kokouksessa. Porvariston puolelta myös neljä valtuutettua oli paikalla kaikissa kokouksissa. Kolme vasemmiston valtuutettua muutti pois valtuustokaudella. Otto Niemen tilalle tuli Aksel Salmi, Emil Laineen tilalle porvareiden Jalmari Rauvola ja kauden viimeisessä kokouksessa eroanomuksensa esitti paikkakunnalta pois muuttanut ylioppilas Ilmari Kaarto.

---

¹⁰¹ VRO os. 23 päätös 26.7.1918, os. 23 päätös 26.7.1918, Johan Kaarton armonanomus 16.7.1918, Kaarinan Kirkonkulman suojeluskunnan esikunnan pöytäkirja kesäkuu 1918 (päiväystä ei ole tarkennettu). VROY akti 16082. KA.

¹⁰² Valtuuston pöytäkirja §12 17.4.1920. KaKA.

4 Porvarit jättäytyvät pois kunnallisvaaleista

Vuoden 1920 joulukuun 4. päivä käytiin vaalit, jossa oli ainoastaan yksi lista, jota nimitettiin Kaarinan kunnan keskuslautakunnan Tilastolliselle päätoimistolle lähetetyssä kaavakkeessa sosialistien listaksi. Äänioikeutettuja oli 3591, joista äänensä antoi yhden listan vaaleissa 678 henkilöä. Kuusi lippua hylättiin. Listalta valittiin 8 valtuutettua täydentämään 24-paikkaista valtuustoa. Sosialisteilla oli vuonna 1921 19 paikkaa ja porvareilla 5. Näissä vaaleissa valittuja olivat Vihtori Neva puuseppä, Adolf Ahtola puuseppä, Kaarlo Silander kivityöntekijä, Antti Penttilä uunintekijä, Kalle Vainio jalkineentekijä, Emil Vuoristo kivityöntekijä, Vilho Vuorela muurari ja Vilhem Hintikainen nuohooja.¹⁰³ Valituista ainoastaan Vihtori Neva on ollut myöhemmin ehdokkaana äärivasemmiston listalta. Porvareiden tilanne on epäselvä. Tilastolliselle pääkeskukselle lähetettyyn lomakkeeseen on merkitty valtuustoon jääneeksi viisi porvareiden valtuutettua. Kuitenkaan koko vuoden aikana kokouksissa ei ole käynyt kuin neljä porvaria: Santalahti, Urho Haavisto, Emil Kairinen ja Melakoski. Joko yksi on boikotoinut valtuustoa koko vuoden tai sitten lomakkeessa on virhe.

Pentti Mäkelä kirjoittaa, että porvariston vaalilakon syynä oli ilmeisesti työväenyhdistyksien Taiston ja Innon radikalisoituminen ja Sosialistisen työväenpuolueen toimintaan osallistuminen kunnan talouskiistojen lisäksi. Mäkelän mukaan vuoden 1920 vaalilipuissa on nähtävissä työväenyhdistysten jäsenistön kannan jyrkkeminen, koska listassa ensimmäisenä oli Taiston sihteeri Vihtori Neva ja punakaartissa jopa johtotehtävissä olleita henkilöitä, kuten seppä Albert Andström.¹⁰⁴ Mäkelä viittaa Innon ja Taiston lakkauttamispöytäkirjoihin sekä EK:n listoihin piirikokouksiin osallistujista.¹⁰⁵ Ilmeisesti nämä listat on tehty ja työväenyhdistykset lakkautettu samaan aikaan, kun Sosialistisen työväenpuolueen toiminta kiellettiin vuonna 1923.

Kerttu Innamaa esittää kaarinalaisten aatemaailmaa analysoidessaan, että uusia kunnallispolitiikan hoitajia, esikaupunkilaisia, joilla tässä tarkoitetaan vasemmistolaisia, pidettiin kykenemättöminä hoitamaan vaativia esikaupunkikysymyksiä. Vallan äkkinäinen siirtyminen vasemmistolle, jolla ei ollut siihen vielä harjaantuneisuutta sai monen asioita aiemmin hoitaneen kunnallispolitiikan jäämään pois toiminnasta sillä taka-ajatuksella, että sosialistit saavat nyt yrittää, mikäli kykenevät.¹⁰⁶ Tätä tukee myös sanomalehdistön uutisointi, joka ei anna porvariston poisjäännille muuta selitystä, kuin että ”sosialistit ovat jo aikaisemminkin muodostaneet valtuustossa määrävän enemmistön ja on oikein ja kohtuullista, että he siitä myöskin kantavat edesvastuun yksinään”.¹⁰⁷ Kunnallisvaalilistoista

¹⁰³ Vaalilippu 1920 Kaarina ja Tietoja tilastolliselle pääkeskukselle -lomake, TKA, KA.

¹⁰⁴ Mäkelä 1997, 187–188.

¹⁰⁵ Mäkelä 1997, 188.

¹⁰⁶ Innamaa 4 1957, 188.

¹⁰⁷ TS 5.11.1920.

uutisoidaan mm. *Uudessa Aurassa* 6.11.,¹⁰⁸ jolloin oli jo selvää, että porvarit ovat jättäytyneet pois vaaleista. Huomionarvoista on, että valtuusto ei ollut tehnyt tähän mennessä vielä lainanmyöntämispäätöstä Oy Talolle, joka tehtiin vasta 18.12.1920.

On vaikeaa analysoida Pentti Mäkelän esittämää työväenyhdistyksen radikalisoitumista, koska kummastakaan työväenyhdistyksestä, Taistosta tai Innosta, ei ole vuosilta 1919–1930 säilynyt asiakirjoja. Sanomalehdissäkin yhdistyksen asioita on käsitelty niukasti vuonna 1920. Helmikuun 8. päivänä 1920 on Taisto pitänyt kokouksen, jossa Taiston puheenjohtajaksi valittiin edelleen F. Wahtera, kirjuriksi Otto Aho ja taloudenhoitajaksi Ilmari Kaarto.¹⁰⁹ Wahtera oli jo valtuustossa, eikä ollut erovuorossa vuoden 1920 lopun vaaleissa, Ilmari Kaarto muutti pois, kuten aiemmin todettiin ja Otto Aho oli ehdolla vasta seuraaviin vaaleihin valtuustoon 1922. Nummenmäen järjestötoiminnan historiikin mukaan Vihtori Neva oli valittu sihteeriksi vasta 1922 helmikuussa.¹¹⁰ Pentti Mäkelä viittaa siis väittämässään Nevan sihteerinasemaan, jossa Neva on toiminut vasta SSTP:seen liittymisen jälkeen. Niin kuin jo esitettiin, oli vuonna 1919 Taiston omaisuuden takaisintiedusteluun maaherra esittänyt kieltävän päätöksen perusteeksi Taiston johtokunnan jäsenistön punakaartilaisuuden. Entisten punakaartilaiden ilmaantumista ehdokaslistoille ei voi siis pitää suorana ilmentymänä jäsenistön sen hetkisellemä radikalisoitumiselle. Ennemmin tilanne kertoo siitä, että monet Taiston ja Innon kansalaisluottamuksensa menettäneet jäsenet olivat kärsineet tuomionsa tai saaneet armahduksen ja pystyivät olemaan ehdokkaina vaaleissa.

4.1 Ensimmäinen kommunistijäsen tulee valtuustoon

Mallipuuseppä Vihtori Neva oli syntynyt Maariassa 1878, mutta asui Nummenmäellä. Hänet oli valtiorikosoikeudessa tuomittu avunannosta valtiopetokseen kolmeksi vuodeksi kuritushuoneeseen ja olemaan ilman kansalaisluottamusta 5 vuotta., mutta tuomio annettiin viiden vuoden ehdollisena rangaistuksena. Häntä oli myös syytetty osallisuudesta murhaan, joka oli tapahtunut junassa helmikuun puolessavälissä Urjalan tienoilla. Neva oli junassa osana Kaarinan punakaartia, joka oli määrätty viemään Tampereelle tarvikkeita ja tuomaan sieltä aseita Turkuun. Joukossa oli ollut muitakin nummenmäkeläisiä ja huomionarvoista on, että syytettynä samassa jutussa oli myös 1900 syntynyt Lauri Viktor Neva, joka mitä ilmeisimmin oli Vihtori Nevan poika. Vihtori Nevan osalta syyte hylättiin, mutta myös nummenmäkeläinen Saario, joka muun muassa Nevan todistuksen mukaan oli vangin ampunut, sai kuolemanrangaistuksen, joka muutettiin elinkautiseksi. Saarion omassa

---

¹⁰⁸ *UA* 6.11.1920.

¹⁰⁹ *Sosialisti* 16.3.1920.

¹¹⁰ Lehtinen 1949, 33.

todistuksessa mainitaan vielä mukana olleen Uno Neva,¹¹¹ joka, kuten Vihtori Nevakin, oli ollut Nummenmäen Taistossa jo sen alkua ajoista lähtien.¹¹² Uno Neva kuoli Hämeenlinnan vankileirillä sairauteen.¹¹³ Varsin todennäköistä on, että Vihtori Neva ja Uno olivat sukulaisia, kenties veljeksiä.

Vihtori Neva oli jo suurlakon aikana ollut mukana kuntakokouksessa, jossa oli päätetty laittaa ruotuun kansakoulunopettaja Lehtola ja maanviljelijä Lauste, jotka suhtautuivat työväestöön holhoavasti. Neva ja kaksi muuta henkilöä olivat lähteneet viemään viestiä opettajalle, joka oli lähtenyt karkuun.

Tapahtumaketju päättyi hautausmaan liepeille, jossa opettaja oli ilmeisen pelästyneenä saanut kuulla kunniansa. Nummenmäen järjestötoiminnan historiikki kertoo opettajan päästetyn menemään tämän jälkeen,¹¹⁴ mutta ei voi välttyä ajatukselta, etteikö tilanteessa olisi käytetty myös väkivaltaa?

4.2 Uuden valtuuston johtajiston valinta ja vuoden suurimmat kysymysryhmät

Valtuuston ensimmäisessä kokouksessa 7.1.1921 äänestettiin 14 äänellä valtuuston uudeksi puheenjohtajaksi ensimmäistä kertaa sosialisti, valaja Artturi Alho. Koska porvarit olivat alkaneet vaalilakkoon, heiltä ei valittu yhtään edustajaa tälle valtuustokaudelle. Vanhoina valtuutettuina jatkoivat edellinen puheenjohtaja, opettaja Santalahti, maanviljelijä Urho Haavisto, kunnankirjuri Eemeli Melakoski ja maanviljelijä Kairinen, jotka olivat myös kaikki läsnä ensimmäisessä kokouksessa. Santalahti oli Alhon vastaehdokkaana, mutta sai vain yhden äänen. Kaksi tyhjää lippua jätettiin. Tämä kertoo pienen porvariryhmän olleen hajaantunut. Santalahti oli edellisellä valtuustokaudella nauttinut osittain myös sosialistien luottamusta, mistä kertoi puheenjohtajaksi valinta. Olisiko tämä ollut yksi syy siihen, miksi vastavuoroisesti Santalahti ei ollut yksimielinen suosikki omiensa joukossa? Kunnankirjuri Eemeli Melakoski valittiin yksimielisesti sihteeriksi ja varapuheenjohtajaksi valittiin 12 äänellä F.A. Wahtera sosialisteilta.¹¹⁵

Kaikkiaan valtuustokaudella 1921 käsiteltiin yhteensä 148 kysymystä, joista suurimmat ryhmät olivat jälleen luottamustehtävien valinnan 23 kohdan jälkeen opetusta ja kouluja koskevat kohdat opettajien palkkaus ja edut 8 kappaletta, koulurakennukset ja tontit 5 kappaletta sekä opetuksen järjestäminen kuudella kysymyksellä. Kouluja ja opetusta koskevien kysymysten suhteellisen suuri määrä selittyy oppivelvollisuuslain voimaantulosta vuoden 1921 elokuun alussa, vaikka Kerttu Innamaan mukaan

¹¹¹ Kirkonkirja 29.3.1919, Saarion kuulustelupöytäkirja Suomenlinnan vankileiri 4.10.1918, Poliisikonst. Wirran raportti 21.10.1918, VRO VII:n osaston päätös 12.4.1919, VRO akti 7/1350. KA.

¹¹² Lehtinen 1949, 5, 21.

¹¹³ https://sotasurmat.narc.fi/victims/page/p_12345/table [Vierailtu 1.5.2024]

¹¹⁴ Lehtinen 1949, 15–16.

¹¹⁵ Valtuuston pöytäkirja §2 ja §4 7.1.1921 KaKA.

Kaarinan kunnassa oli ollut alakansakoulutoimintaa jo ennen oppivelvollisuuslain astumista voimaan. Nummen koululla opetus käynnistyi 1918, tammikuussa 1919 Vähä-Heikkilässä, syksyllä Ristimäessä ja Rauvolassa 1921 keväällä. Ainoastaan Ylikylän koululla opetus alkoi lain voimaantumisen jälkeen¹¹⁶. Opettajien palkkauskysymykset olivat olleet samaa suuruusluokkaa jo edellisellä valtuustokaudella ja ensimmäisellekin kaudella niitä oli käsitelty viisi kappaletta. Tämä johtunee siitä, että Nummen koulun ja Vähä-Heikkilän koulun oppilasmäärä oli laskenut merkittävästi lukuvuonna 1918–1919, koska monessa perheessä sisällissodan vuoksi oli lapset otettu kunnan hoidettavaksi isien jouduttua vankilaan. Samoin oli Vähä-Heikkilässä jäänyt useita asuntoja tyhjilleen. Koska kuitenkin asunnoista oli pulaa, saatiin torpat vuokrattua uudelleen ja jälleen oppilasmäärät alkoivat kasvaa.¹¹⁷ Luottamushenkilöiden palkkioita ja kunnan muiden virkojen palkkiokysymyksiä käsiteltiin kumpiakin 7 kertaa. Jo olemassa olevia lainoja käsiteltiin seitsemän kertaa, joista merkittävin oli Urho Haavistolta lainassa ollut 100 000 mk, jonka Haavisto irtisanoi ja joka päätettiin maksaa mahdollisista kassavaroista tai lainalla viimeistään maaliskuun 1922 1. päivään mennessä¹¹⁸. Uusia lainoja otettiin vain kaksi kertaa, huhtikuussa 5000 mk työttömyydestä kärsivien ihmisten avustamiseksi ja elokuussa 200000 mk, koska samassa kokouksessa maaherralta oli tullut päätös vuoden 1920 taksoituksen kumoamisesta.¹¹⁹ Vuodelle 1921 ei löydy tarkkaa tulo- ja menoarviota, olemassa on vain pöytäkirjamerkintä menojen kokonaissummasta, joka oli 1060000 mk.¹²⁰

Taksoitusta koskevia kiistoja oli vain yksi, sen sijaan muita riitoja ja oikeudenkäyntejä käsiteltiin kuusi kertaa vuoden aikana. Maanviljelijä Taavi Matilainen teki valituksen maaherralle edellisen vuoden lopussa Työväenyhdistys Taiston Talo Oy:lle myönnetystä kiistanalaisesta lainasta, minkä maaherra kuitenkin hylkäsi.¹²¹ Lokakuun kokouksessa käytyjen kunnallislautakunnan esimiehen ja varaesimiehen sekä kunnan rahastonhoitajan vaalit poikivat myös valitukset jokaiselta valituilta porvariston edustajalta valtuuston viimeisessä vuoden kokouksessa joulukuun 27. päivä. Urho Haavisto kieltäytyi jatkamasta kunnallislautakunnan esimiehenä, vaikka häntä oli yksimielisesti pyydetty jatkamaan, joten hänen tilalleen valittiin Vihtori Paaskunta. Varaesimiehen vaalin voitti Kaarlo Suvanto, joka oli ollut Paaskunnan vastaehdokkaana esimiehen vaalissa, 12 äänellä Vihtori Nevan 5 ääntä vastaan. Kunnan rahastonhoitajaksi valittiin Frans Rinne. Valitsevassa kokouksessa oli läsnä 20 valtuutettua mukaan luettuna koko nelimiehininen porvaristo. Pöytäkirjan mukaan Paaskunnan valinta oli keskustelun jälkeen yksimielinen, mutta varaesimiehen vaalissa kolme valtuutettua on jättänyt äänestämättä. Rinteen lisäksi oli ehdotettu kahta muuta henkilöä, mutta Rinteen kannatuksen

---

¹¹⁶ Innamaa 4 1957, 25.

¹¹⁷ Innamaa 4 1957, 27.

¹¹⁸ Valtuuston pöytäkirja §8 16.12.1921. KaKA.

¹¹⁹ Valtuuston pöytäkirja §1 4.4. ja §10 13.8.1921. KaKA.

¹²⁰ Valtuuston pöytäkirja §12 18.12.1920. KaKA.

¹²¹ Valtuuston pöytäkirjat §7 29.1. ja §6 4.4.1921. KaKA.

osoittauduttua yleiseksi muut luopuivat ehdokkuuksistaan.¹²² Valituksen syy ei selviä pöytäkirjoista, sillä näennäisesti valintaprosessi on edennyt sopuisasti. Oliko lokakuun ja joulukuun välillä tapahtunut jotakin, joka oli saanut porvariston irtisanoutumaan myös kunnallislautakunnan hoitamisesta? Tätä tukisi myös Urho Haaviston kieltäytyminen jatkosta sekä kunnan lainan irtisanominen. Taustalla on voinut olla päätös vaalilakon jatkumisesta ja sen aiheuttamasta lähes kokonaan vasemmistolaisesta valtuustosta. Vaalilakkoa ei käsitellä lehdistössä ollenkaan. *Turun Sanomat* kirjoittaa 8.11.1921 kunnallisvaalivalmisteluista lähiseudulla ja toteaa vain ”Kaarinassa on jätetty ainoastaan kommunistien lista”.¹²³ Sanomalehtien vaikeneminen on erittäin yllättävää. Pidettiinkö Kaarinan asioita vähäpätöisinä, eikö niille haluttu antaa yhtään palstatilaa vai oliko niin, ettei toiminnasta löytynyt mitään, mihin olisi voitu tarttua?

4.3 Avustuspyynnöt, myönnetyt avustukset ja kunnan anomat avustukset

Valtuusto myönsi avustuksina Varsinais-Suomen kansanopistolle 300 mk 7.1., lastensuojeluyhdistykselle johtokunnan anomuksesta ruokatarpeita 29.1. sekä kantakirjastolle 500 mk 12.3. Lastensuojeluyhdistyksen anomus 1000 kg elintarpeista hylättiin, siksi kunnes saataisiin tieto siitä, kuinka moni lapsista saa jo avustuksia. Nummenmäen kaivokomitealle pumppukaivon kunnostusta varten myönnettiin 4.7. 3000 mk, mutta sillä lisähuomiolla, että kunta ei anna enempää, jos tulee muita kustannuksia, vaan tuolloin on rahat kerättävä käyttäjiltä. Kaarinan VPK avustuspyyntö ruiskua varten siirrettiin kunnan menoarviokokoukseen 7.10. ja Varsinais-Suomen kansanopiston johtokunnan anomus 1500 mk hylättiin kunnan taloudellisen tilanteen takia 19.11.¹²⁴

Ilman erillistä pyyntöä kunnanvaltuusto teki päätökset 29.10. antaa varoja koulujen keittoloille ja köyhien koululaisten vaateavustusta varten ja 19.11. kunnallislautakunnan ehdotuksesta kunnankaupan varoista päätettiin ottaa 10000 mk köyhille jaettavaksi jouluavustuksina ja samoista varoista koulun johtajien jaettavaksi oppilaille lukuvuoden päätteeksi.¹²⁵

4.4 Valtuuston jäsenistöstä ja työväenyhdistyksiä

Valtuuston sosialistijäsenistä kaksi jäi pois tällä valtuustokaudella. Adolf Ahtola muutti pois paikkakunnalta ja tästä ilmoitetaan elokuussa 1921. Wilhelm Hintikaiselle myönnettiin ero valtuustosta tämän omasta pyynnöstä 7.10. Eronpyynnölle ei anneta syytä, mutta sopii epäillä

¹²² Valtuuston pöytäkirjat §2, §3 ja §4 29.10. ja §4, §5 ja §6 27.12.1921. KaKA.

¹²³ *TS* 8.11.1921

¹²⁴ Valtuuston pöytäkirjat §9 7.1., §1 29.1., §10 12.3., §4 j §10 4.7., §7 7.10. ja §3 19.11.1921. KaKA.

¹²⁵ Valtuuston pöytäkirjat §10 29.10. ja §6 19.11.1921 KaKA.

Hintikaisen motivaatiota valtuustotyöskentelyyn, koska valtuuston toisessa kokouksessa käsiteltiin hänen jättämäänsä hakemusta päästä kunnan uudeksi nuohoojaksi. Asia jätettiin kunnallislautakunnalle, koska ihmeteltiin, onko edellistä nuohoojaa syytä irtisanoa ja voiko virkaa noin vain täyttää. Tämän jälkeen Hintikainen kävi ainoastaan kahdessa kokouksessa, kunnes jätti kokonaan osallistumatta.¹²⁶

Työväenyhdistyksien Nummenmäen Taiston ja Vähä-Heikkilän Innon asioita ei käsitelty tällä kaudella kuin kaksi kertaa. Lokakuun 7. päivän kokouksessa on yksimielisesti puollettu Talo oy:n maaherralle tekemää anomusta kahvila- ja ravintolaliikeoikeuksista ja vastustettiin poliisimestarin tekemiä rajoittavampia myyntioikeuksia. Myös Innon tekemää anomusta virvokemyynnistä puollettiin. Koko porvariryhmä oli paikalla kokouksessa.¹²⁷

---

¹²⁶ Valtuuston pöytäkirjat §4 29.1., §8 13.8. ja §8 7.10.1921. KaKA.

¹²⁷ Valtuuston pöytäkirjat §3 ja §9 7.10.1921. KaKA.

5 Kommunistivaltuutettujen määrä kasvaa ja porvareiden vaalilakko jatkuu

Joulukuun 5. päivä 1921 vaaleissa oli jälleen vain yksi lista, joka on nimetty sosialidemokraattien ja kommunistisen työväenpuolueen yhteiseksi listaksi. Äänioikeutettuja oli 3972, joista 234 äänesti. Ainoalta listalta valittiin 8 valtuutetuksi: Hannes Lepistö sähkötyömies, Valdemar Hermola tehtaantyömies, Niilo Ståhlberg metallityömies, Otto Aho työmies, Arvo Nieminen seppä, Johan Soini maalari, Johan Tuomi kirvesmies ja Artturi Alho valaja. Vuonna 1922 valtuustossa oli lomakkeen tietojen mukaan yksi kokoomuspuolueen valtuutettu ja 23 sosiaalidemokraattien ja kommunistisen työväenpuolueen valtuutettua.¹²⁸

Valituista valtuutetusta kuudella on valtiorikosoikeuden tuomio sisällissotaan osallistumisesta punaisten puolella, ja heistä neljä on ollut ehdokkaana myöhemmissä vaaleissa äärivasemmiston listalla.

Hannes Lepistönä tässä vaalilistassa ollut henkilö lienee sama henkilö kuin vuonna 1899 syntynyt Johan Valfrid Lepistö, sähkömonttööri Vähä-Heikkilän Pajamäestä, joka on tuomittu kolmen vuoden kuritushuonerangaistukseen avunannosta valtiopetokseen, joka on muutettu viiden vuoden ehdolliseksi rangaistukseksi. Hannes Lepistöä ei löydy sanomalehtihauilla eikä nimeä esiinny enää seuraavissa vaalilistoissa, mutta vuoden 1924 vaalilistassa on Johan Lepistö, joka myös on ollut sähkötyömies ammatiltaan¹²⁹. Lepistö oli ollut kuulustelupöytäkirjan mukaan vahtipalveluksessa kotona ja toiminut Hämeen rintamalla, mutta sielläkään hän ei ollut ollut varsinaisissa taistelutoimissa. Saksalaisten vangiksi Lepistö jäi Lahden liepeillä ja joutui Riihimäen vankileiriin. Suomen Ammattiliittoon Lepistö kertoi liittyneensä lokakuussa 1917, ja punakaartiin liittymisen syyksi hän oli ilmoittanut sähkötyöliikkeessä töiden loppumisen ja ”toverien alituisen agiteeraamisen”. Kaarinan Rantakulman suojeluskunnan lausunnossa, jota on ollut todistamassa muun muassa Kaarlo Suvanto, Nestor Salonen ja Taavi Matilainen, Lepistön sanotaan osallistuneen esimerkiksi Ispoisten kartanon ryöstöön ja olleen kuularuiskuosaston päällikkönä, eikä häntä kaivattu paikkakunnalle takaisin. Lisäksi häntä luonnehditaan innokkaaksi puoluemieheksi ja työtä ”missä milloinkin” tehneeksi.¹³⁰

David Valdemar Hermola, joka oli syntynyt 1882, oli toiminut poliisikonstaapelina Nummenmäellä melkein 9 vuotta ennen sisällissotaa. Sodan alkaessa hän oli jäänyt virkaansa muiden konstaapelien tavoin. Itse hän kertoi tehneensä sen pakotettuna, koska muuta toimeentuloa ei ollut ja hän pelkäsi,

¹²⁸ Vaalilippu 1921 Kaarina ja Tietoja tilastolliselle pääkeskukselle -lomake. TKA, KA.

¹²⁹ Vaalilippu 1924 Kaarina. TKA, KA.

¹³⁰ Kuulustelupöytäkirja Riihimäen vankileiri 30.5.1918, Valtiorikosoikeuden 109:n osaston päätös 6.8.1918, Kaarinan Rantakulman suojeluskunnan pöytäkirja 4.6.1918. VRO akti 109/99, KA.

mitä hänelle muuten tapahtuisi, jos ei suostuisi punakaartin vaatimuksiin. Suojeluskunnan lausunnossa Hermolaa luonnehditaan kyynilliseksi mieheksi, joka suuremmassa määrin on antanut tukensa kapinallisille jo vuoden 1917 poliisiaseman valtauksen aikana. Lisäksi kerrotaan Hermolan liittyneen Taistoon jäseneksi edellisenä syksynä sekä kuuluneen kunnallisjärjestöön. Lausuntoa on ollut antamassa Kirkonkulman suojeluskunnasta muun muassa Eemeli Melakoski ja Frans Rinne. Kuulustelupöytäkirjassa Hermola sanoo tullessa valituksi vastentahtoisesti sekä järjestyspäälliköksi kuntaan että syyttäjäksi Kaarinan vallankumousoikeuteen, jossa puheenjohtajana oli Laakso Vähä-Heikkilästä, sihteerinä aiemmin mainittu Ilmari Kaarto, sekä jäsenenä Tuominen ja Vuorela. Hermolan kertoman ja liitteenä olevien listojen mukaan oikeus on käsitellyt pieniä tapauksia kuten murtovarkauksia ja elintarvikevarkauksia ja jättänyt suuret ”vastavallankumoukselliset” eli poliittiset asiat käsittelemättä, koska Hermola pidätteli niiden käsittelemistä ja keksi tekosyitä lykkäämiseksi. Omien sanojensa mukaan Hermola oli ollut ajatuksiltaan nuorsuomalainen, mutta hänellä ei ollut puoluetustaa. Hermola oli vangittu kotonaan, joskin punaisten joukkojen tullessa hän oli paennut Lietoon, koska pelkäsi kertomansa mukaan punaisten uhanneen ampua kaikki poliisit. Hermola oli joutunut Turun Kakolan kautta Isosaaren / Mjölön vankileirille, jossa hänet tuomittiin valtiorikosoikeudessa 7 vuoden kuritushuonerangaistukseen avunannosta valtiopetokseen. Kaarinan kunnan kunnallislautakunnan esimies Urho Haavisto on lähettänyt oikeudelle anomuksen vaivahoitohallituksen nimissä, että tuomio muutettaisiin valtiorikosylioikeudessa ehdonalaiseksi, koska Hermolan vaimo oli sairas ja huollettavana oli kolme alaikäistä lasta. Anomuksen on allekirjoittanut myös Eemeli Melakoski.¹³¹ Hermola toimi sisällissodan jälkeen Taistossa sihteerinä vuonna 1921.¹³²

Johan Tuomi oli syntynyt Raisiossa vuonna 1890 ja asui sisällissodan aikana Turussa Kasarmikadulla, aivan silloisen Turun ja Kaarinan rajan tuntumassa. Tosin hän oli ollut kuulustelupöytäkirjan mukaan Helsingissä töissä kaksi vuotta syksyyn 1917 asti, jonka jälkeen hän oli ollut Turun kaupungin hätäaputöissä tammikuusta helmikuun alkuun 1918. Helsingin puuseppien ammattiosastoon Tuomi oli liittynyt 1916. Punakaartiin liittymisen syyksi Tuomi on ilmoittanut yleisen kehotuksen liittyä ja kaartiin kiihottajaksi tuntemattoman miehen työmaalla. Tuomi oli lähetetty Ahvenanmaalle taisteluihin, jotka olivat kuitenkin päättyneet ennen paikalle saapumista. Ahvenanmaalta Tuomi meni Tampereelle, jossa oli sairastunut. Sairastumisen jälkeen Tuomi otti osaa Ruoveden taisteluihin. Ruovedeltä hän oli tullut Turkuun, jossa oli saanut sairauden takia lomaa, jolloin hän oli lähtenyt sisarensa luo Helsinkiin. Helsingissä hän ei enää osallistunut taisteluihin. Kuulustelupöytäkirjoissa häntä pidetään luotettavan oloisena miehenä, mutta ehdotettiin edelleen pidettäväksi vangittuna. Myös

---

¹³¹ Kuulustelupöytäkirja Kakolassa 23.4.1918, Luettelot vallankumousoikeuden tuomitsemista henkilöistä Kaarinassa 1918, Kaarinan Kirkonkulman suojeluskunnan pöytäkirja 4.6.1918, VRO os. 23 päätös 7.8.1918, VRO 23 os. 23 pöytäkirja, Urho Haaviston anomus 11.8.1918. VROY akti 10819, KA.

¹³² Lehtinen 1949, 31.

Turun etsivän osaston lausunto piti Tuomea rauhallisena ja hiljaisena, sekä toteaa Tuomen osanoton kapinaan olleen vähemmän raskauttavaa laatua, mutta kuitenkin esittää Tuomea edelleen pidettävänä vangittuna, kunnes asia on tutkittu. Valtiorikosoikeus on langettanut Tuomelle kuuden vuoden kuritushuonerangaistuksen avunannosta valtio- ja maanpetokseen, josta Tuomi on anonut armoa valtiorikosylioikeuteen, joka on kuitenkin pysyttänyt tuomion samana.¹³³

Jalmar Johannes Soini tuomittiin avunannosta valtiopetokseen kolmen vuoden kuritushuonerangaistukseen, joka laitettiin täytäntöön viiden vuoden ehdollisena tuomiona. Maalari Soini oli syntynyt vuonna 1882 ja asui Nummenmäellä. Kuulustelupöytäkirjan mukaan Soini oli liittynyt maalarien ammattiliittoon 1913 ja punakaartiin helmikuussa 1918, jolloin hänet oli määrätty vahtikomppaniaan. Vahtipalvelusta Soini oli suorittanut Nummenmäellä maaliskuun puoleenväliin asti, jolloin oli sairastunut ja mennyt kotiin hoitamaan itseään. Kuulustelupöytäkirjassa Soinin kertomusta pidetään luotettavana ja hänet ehdotetaan lähetettäväksi vapaalla jalalle. Soini oli Helsingissä Suomenlinnan vankileirillä. Kaarinan kirkonkulman suojelusvartion lausunnossa ei hänestä löydetä pahaa sanottavaa, ja suojelusvartio on puoltanut työmies Stockfeltin anomusta ottaa Soini omalle vastuulleen. Suojelusvartion esikunnan puolesta lausuntoa on ollut allekirjoittamassa Eemeli Melakoski ja Juho Hurme.¹³⁴ Pentti Mäkelä laskee Soinin sosiaalidemokraatteihin, ehkä pääosin sen takia, että Soini oli 1930-luvulla kunnallispolitiikassa mukana sos.dem. yhdistyksen jäsenenä.¹³⁵ Kuitenkin Soini on ollut 1920-luvulla kaikissa kunnallisvaaleissa, joissa on ollut mukana ja joissa on ollut vasemmistolla omat erilliset listansa, ehdolla kommunistien listoilla.¹³⁶ Soini toimi myös Taiston puheenjohtajana ainakin vuosina 1921 ja 1922 ja vielä Nummenmäen Taiston jatkeeksi perustetun Ty. Taistolan toimikunnassa 1932.¹³⁷ Jarmo Peltola esittää, että kun vuonna 1930 ääri vasemmistolainen toiminta kiellettiin, siirtyivät kommunistit sosiaalidemokraattisen liikkeen pariin. Muutos alkoi sosiaalidemokraattien äänestämisestä 1930, sitten liitettiin sos.dem. ammattiyhdistyksiin ja lopulta puolueen jäseniksi.¹³⁸ Näin on nähtävästi ollut myös Jalmari Soinin kohdalla.

---

¹³³ Osaston 123 pöytäkirja 23.5.1918, Turun poliisin etsivän osaston pöytäkirja 20.6.1918, VRO os. 97 päätös 12.8.1918, VROY päätöstaltio 9404 18.9.1918. VROY akti 9404, KA

¹³⁴ VRO os. 36 päätös 14.8.1918, Osaston 469 pöytäkirja 19.6.1918, Kaarinan Kirkonkulman suojelusvartion lausunto (ei päivätty), Stockfeltin anomus 21.7.1918. VRO akti /259, KA.

¹³⁵ Mäkelä 1997, 190, 213.

¹³⁶ Vaaliliput 1924, 1925, 1928 Kaarina. TKA, KA.

¹³⁷ Lehtinen 1949, 31–32 ja 44–45.

¹³⁸ Peltola 2007, 15.

5.1 Alhon valitaan puheenjohtajaksi

Kysymyksiä vuonna 1922 on ollut 141 kappaletta, joista ylivoimaisesti suurimman osan on muodostanut muiden luottamustehtävien valinnat 40 kappaleellaan. Tähän ei ole laskettu Valtuuston puheenjohtajiston, kirjurin tai kunnallislautakunnan jäsenten valintoja. Seuraavaksi eniten on käsitelty erilaisia lainoja koskevia seikkoja, kuten lainojen uusimisia, takaisinmaksuja ja lainan hakemisen vahvistuksia. Näitä on ollut esillä 13 kertaa. Seitsemän kertaa on käsitelty verotusta. Viisi mainintaa on saanut erilaiset kunnan asioiden hoitamiseen liittyvät tekniset seikat, kunnan muut virat ja niiden palkkaukset, koulurakennukset ja tontit sekä valtuuston puheenjohtajaa ja kirjuria koskevat asiat.

Ensimmäisessä kokouksessa valtuuston uudeksi puheenjohtajaksi äänestettiin Artturi Alho, joka voitti suljetun lippuäänestyksen 16 äänellä, mutta jätti itse vastalauseen valinnastaan pöytäkirjaan. Frans Wahtera ja Paul Laaksonen saavat kummatkin kolme ääntä ja Waldemar Hermola yhden äänen. Varapuheenjohtajaksi valittiin Wahtera 15 äänellä Hermolan yhtä ääntä vastaan. Kokouksessa on ollut läsnä 23 valtuutettua, joten varapuheenjohtajan vaalissa on jättänyt äänestämättä 7 henkilöä. Valmistusvaliokuntaan valittiin Artturi Alho, Frans Wahtera, Johan Tuomi, Waldemar Hermola, Anton Penttilä, Vihtori Neva ja ainut porvarivaltuutettu Eemeli Melakoski.¹³⁹

Seuraavassa kokouksessa käsiteltiin maaherran päätökset edellisvuoden lopun valituksista, jotka koskivat kunnallislautakunnan esimiehen ja rahastonhoitajan valintoja. Uudeksi kunnallislautakunnan esimieheksi valittiin Waldemar Hermola 15 äänellä valtuuston ulkopuolelta ehdolla olleiden Rinteen saamaa kahta ja Tähkää neljää ääntä vastaan. Kokouksessa oli jälleen läsnä 23 valtuutettua, joten kaksi henkilöä jätti äänestämättä. Rahastonhoitajan tehtävän tarpeellisuuden miettiminen ja mahdollisen toimen täyttäminen jätettiin kunnallislautakunnan huoleksi.¹⁴⁰

5.2 Avustuspyynnöt, avustukset ja kunnan anomat avustukset

Lounais-Suomen maanviljelysseuralta tullessa kirjelmässä ehdotettiin, että kunta antaisi avustuksen maatalousneuvojan palkkaamiseksi. Valtuusto vetosi kunnan taloudelliseen tilanteeseen eikä myöntänyt avustusta. Samoin hylättiin myös Turun raittiuspiiritoimikunnan 200 markan avustusanomus toukokuussa. Taiston järjestönuoret saivat sen sijaan 1000 mk, mutta rahat oli otettava Talo Oy:lle myönnetyn lainan korkotuloista ja ne piti jakaa Innon vastaavan järjestön kanssa. Heinäkuussa hylättiin Nummenmäen lastensuojeluyhdistyksen avustuspyyntö Nummenmäellä toimineen varattomien lasten huoltolan ylläpitoon. Marraskuussa käytiin kiivasta keskustelua jälleen

¹³⁹ Valtuuston pöytäkirja §1 21.1.1922. KaKA.

¹⁴⁰ Valtuuston pöytäkirja §1 ja §2 18.2.1922. KaKA.

saman yhdistyksen avustuspöytäkirjasta. Valmistusvaliokunta oli ollut kunnan etua ajatellen myönteinen, mutta painotti, ettei tuki ollut periaatteellista. Lopulta myönnettiin 1000 markkaa äänin 12–3, neljä pidättäytyi äänestämästä.¹⁴¹ Valmistusvaliokunnassa oli tässä vaiheessa Otto Aho, Artturi Alho, Frans Wahtera, Johan Tuomi, Waldemar Hermola, Anton Penttilä ja Vihtori Neva. Nummenmäen lastensuojeluyhdistyksen asioita käsiteltiin vuoden aikana muutenkin. Lokakuussa kysyttiin, pitäisikö kunnan valvontaan otetun lastenhuoltolan johtokuntaan valita kunnan edustaja, mutta tultiin siihen tulokseen, että valvonta on muodollista valtion avustuksien saamiseksi, eikä tarvetta johtokuntaedustukseen nähty.¹⁴² Nummenmäen lastensuojeluyhdistys oli alueen yrittäjien tuella perustettu ja sen ensimmäinen puheenjohtaja oli huonekalutehtaan omistaja Otto Korhonen¹⁴³, joka istui myös valtuustossa vuosina 1926–1930 porvarien riveissä. Valmistusvaliokunnan antamat perustelut voidaan tulkita niin, että yhdistyksen porvarilliset lähtökohdat eivät miellyttäneet, mutta sen toiminta nähtiin tarpeelliseksi. Oletettavasti valtuuston äärivasemmistolaiset vastustivat lastenhuoltolaa tiukimmin. Pentti Mäkelä kirjoittaa kommunistien vastustaneen toimintaa vuonna 1927 käydyssä avustusanomuskäsittelyssä,¹⁴⁴ tästä lienee ollut kyse jo asian aikaisemmissakin käsittelyvaiheissa.

Kunnalle oli lähetetty Turun läänin kansliasta kirjelmä, jossa tiedusteltiin kunnan aviottomien lapsien lastenvalvojan pestin täyttämistä. Holhouslautakunta oli ehdottanut tehtävään kirvesmies Otto Koivua, mutta koska Koivu katsottiin heikoksi kirjallisissa tehtävissä, siirrettiin asia seuraavaan kokoukseen. Marraskuun 27. päivänä käsiteltiin heti ensimmäiseksi lastenvalvoja-asiaa. Holhouslautakunta oli ehdottanut tällä kertaa Anton Tähkää, joka sitten valittiinkin tehtävään.¹⁴⁵ Tähkää oli ammatiltaan puutarhuri ja ehdokkaana porvareiden listalta kunnallisvaaleissa vuonna 1925.¹⁴⁶ Tässäkin asiassa porvari kelpuutettiin hoitamaan tehtävää, joskaan ei luultavasti kaikista mieluisinta sellaista, kun todettiin, ettei oma ehdokas ole pätevä sitä hoitamaan.

5.3 Lainat, budjetti ja pienviljelijöiden lainarahasto

Uusia lainoja on päätetty hakea tammikuussa 200000 mk alkuvuoden juokseviin menoihin ja 400000 mk yli kymmenen vuoden maksuajalla helmikuussa kunnan raha-asoiden hoitamiseksi.

Jälkimmäiseen on asetettu vakuudeksi kunnan kiinteistöt. Lokakuussa valtiolta on päätetty hakea kuolemuslainaa Rauvolan koulun lisärakennusta varten. Summasta ei ole pöytäkirjassa mainintaa.¹⁴⁷

¹⁴¹ Valtuuston pöytäkirjat §7 21.1, §3ja §4 8.5., §4 7.7. ja §13 27.11.1922. KaKA

¹⁴² Valtuuston pöytäkirja §11. 11.10.1922. KaKA.

¹⁴³ Mäkelä 1997, 199.

¹⁴⁴ Mäkelä 1997, 199.

¹⁴⁵ Valtuuston pöytäkirjat §2 11.10. ja §1 27.11.1922

¹⁴⁶ Vaalilippu 1925 Kaarina. TKA, KA.

¹⁴⁷ Valtuuston pöytäkirjat §9 21.1.1922, §5 18.2., §14 11.10. KaKA.

Kunnan kaikki menot yhteensä olivat 1480250 mk vuodelle 1922. Tästä suurin osa meni köyhäintalon menoihin, jotka olivat 513885 mk. Koulut veivät yhdessä 460770 mk ja köyhäinoito 150000 mk. Korkomenoihin oli varattu 66545 mk ja palkkoihin 82520 mk.¹⁴⁸ Valtuusto päätti 18.3. järjestetyssä kokouksessa järjestää verojen ennakkokoonnin, josta suunniteltiin maksettavaksi 10 prosentin korko veronsa ennakkoon maksaneille. Samassa kokouksessa luovuttiin ajatuksesta myydä kunnalle tarpeetonta omaisuutta, pois lukien jo aikaisemmin päätetyt kaupungit Littoisten torpasta ja Voivalan mäkitupatontista.¹⁴⁹ Tästä riemastui *Turun Sanomat*, joka ilmoitti kommunistien ajaneen kunnan talouden sekavaan tilaan ja teilesi suunnitelmat ennakkoveroista vedoten maksettavan koron suuruuteen. Tämä oli lehden mukaan suorastaan epätoivoista valtuustolta.¹⁵⁰

Pellervo-seura oli lähestynyt kuntaa kirjelmällä, jossa ehdotettiin kuntaan perustettavaksi viljelysrahasto, josta jaettaisiin avustuksia pienviljelijöille. Valtuusto ohitti asian toimenpiteittä. Seuraavassa kokouksessa kunnallista viljelysrahastoa olivat ehdottaneet Rantakulman pienviljelijät, johon päätettiin suostua äänin 7–6, seitsemän pidättäytyi äänestämästä asiassa. Päätettiin hakea valtion maatalousrahastosta lainaa, mutta koska kunnassa oli samaa tarkoitusta varten osuuskassa eikä tiedetty haettavan summan suuruutta, jätettiin asia tarkemmin sovittavaksi seuraavaan kokoukseen. Kesäkuussa kuntaan perustettiin viljelysrahasto, johon päätettiin hakea 200000 markan laina, ja rahasto päätettiin jättää asutuslautakunnan hoidettavaksi.¹⁵¹ Tässäkin kysymyksessä voidaan katsoa olevan kyse ideologisesta toiminnasta. Aluksi ehdotus rahastosta hylättiin, koska aloite siihen oli tullut Pellervo-seuralta, mutta kun saman asian toi esille kunnan omat pienviljelijät, asia oli laitettava vireille.

5.4 Kirkkoherran kanssa käydyt neuvottelut ja koulujen käyttö muuhun toimintaan

Helmikuussa valtuusto teki yksimielisesti päätöksen maksaa kirkkoherralle 100000 mk hänen pyytämänsä 120000 markan sijasta korvauksena Vähä-Heikkilän liittämistä Turkuun. Asiasta laitettiin sopimaan Artturi Alho, Frans Rinne ja Eemeli Melakoski.¹⁵² Kerttu Innamaa kirjoittaa, että valtio päätti maaliskuussa Vähä-Heikkilän liittämistä kuulematta Turkuun, mikä sai aikaan vihaisen reaktion Turun kaupungin taholla, koska Turku edelleen vastusti kiivaasti liittosta. Mutta koska kuntatason päätökset riippuivat yhä kirkollisesta jaosta, eikä Kaarinan valtuusto suostunut maksamaan pyydettyä summaa kirkkoherralle, liitos raukesi jälleen. Innamaa esittää, että Kaarinan

¹⁴⁸ Valtuuston pöytäkirja §1 27.12.192. KaKA.

¹⁴⁹ Valtuuston pöytäkirja §5 ja §6 18.3.1922. KaKA.

¹⁵⁰ *TS* 19.3.1922.

¹⁵¹ Valtuuston pöytäkirjat §7 18.3.1922 §5 8.5. ja §1 ja §2 1.6.1922. KaKA.

¹⁵² Valtuuston pöytäkirja §8 18.2.1922. KaKA.

nummenmäkeläinen enemmistö valtuustossa luotti siihen, että liitos tapahtuu ilman sopimusta kirkkoherran kanssa lopulta kuitenkin, ja haluttiin liittää vähintään molemmat esikaupunkialueet yhtä aikaa, ellei koko kunta pelkän Vähä-Heikkilän sijaan.¹⁵³ Veikko Laakso toteaa Turun kaupungin historiassa vain, ettei sopua saavutettu kunnan ja kirkkoherran välillä ja lainaa Innamaata, miksi näin on mahdollisesti ollut.¹⁵⁴

Valtuusto päätti kieltää kouluhuoneistojen käytön muuhun kuin kouluun ja kuntaan liittyvissä asioissa, näin oli tapahtunut muutamilla kunnan kansakouluilla.¹⁵⁵ Oliko kyseessä kouluilla tapahtunut ei-toivottu poliittinen toiminta? Kunnan koulujen opettajisto oli perin porvarillista ja poliittisesti aktiivista, voisi olettaa heidän järjestäneen kouluilla jotakin sellaista toimintaa, joka ei ole miellyttänyt valtuustoa. Kielto ei ilmeisesti ole tehonnut, koska *Turun Sanomissa* on ollut 17.10.1922 ilmoitus Ristimäen koululla pidettävistä suojeluskunnan harjoituksista, joihin kehoitetaan ottamaan harjoituspatruunat mukaan.¹⁵⁶ Tämä on luultavasti ollut se kouluun ja kuntaan liittymätön toiminta, mitä valtuusto on tarkoittanut.

5.5 Kunnankaupan tilit ja Melakosken ero

Aikaisemmin mainittua kunnankirjuri Eemeli Melakosken eroa ei mainita pöytäkirjoissa, mutta elokuussa ensimmäisenä on käsitelty kunnankirjurin viran hakua. Yhdestätoista hakemuksesta ensimmäiseksi kunnallislautakunta ja valmistusvaliokunta oli valinnut Otto Ahon. Tämän jälkeen Melakoski ilmoitti olevansa esteellinen tietyissä käsiteltävissä asioissa ja ehdottanut Ahoa pitämään kirjaa, mikä hyväksyttiin. Seuraavaksi käsittelyssä olivat kunnankaupan tilit, jotka olivat jälleen sekavat ja niissä oli viitteitä väärinkäytöksistä, joten tilintarkastajat eivät ehdottaneet tilivapautta myönnettäväksi. Valtuusto kuitenkin päätti myöntää tilivapauden sillä ehdolla, että virheet korjataan, ja oas oli jo korjattukin. Aikaisempien vuosien tiliepäselvyyksistä oli valmistusvaliokunta ehdottanut tilivapauden myöntämistä ja saatavien poistamista, koska periminen vastuullisilta olisi ollut mahdotonta.¹⁵⁷ Tämän kokouksen jälkeen ei Melakoski enää osallistunut valtuuston toimintaa. Erillistä merkintää Melakosken valtuustosta tai kunnankaupan toiminnasta eroamisesta ei ole, mutta ilmeisesti asiassa on käynyt niin kuin Pentti Mäkelä kirjoitti¹⁵⁸. Tosin vuosi ei ollut 1921 vaan 1922 ja kyseessä oli kunnankaupan tilien epäselvyydet ei kunnankaupan tappiot.

---

¹⁵³ Innamaa 3 1957, 340–341.

¹⁵⁴ Laakso 1980, 15.

¹⁵⁵ Valtuuston pöytäkirja §10 18.2.1922, KaKA.

¹⁵⁶ *TS* 17.10.1922.

¹⁵⁷ Valtuuston pöytäkirja §1 ja §2 25.8.1922. KaKA.

¹⁵⁸ Mäkelä 1997, 144.

Uusi Aura kirjoitti 31.8.1922 Melakoskelle ja perheelle järjestetyistä läksiäisistä, joissa oli ollut läsnä 70 kuntalaista ja puhumassa muun muassa opettaja Santalahti. Melakoskea kiiteltiin lehdessä vuolaasti ja kerrottiin, miten hankalaa hänen työnsä on ollut sekavissa olosuhteissa. Melakosken sanottiin katsoneen parhaaksi erota virasta, koska kunnanvaltuuston oli joutunut kokonaan punaisten käsiin ja hänen todettiin siirtyvän Kouvolaan kunnankamreerin virkaan.¹⁵⁹ Porvariston lehdet ovat kirjoittaneet niukasti Kaarinan kunnan asioista, mutta kun ovat saaneet tilaisuuden jostain huomauttaa, sitä on käytetty.

Kunnankaupan hallinto ehdotti samassa kokouksessa kaupan lakkauttamista tappioiden vuoksi, mistä käytiin kiihvasta keskustelua. Todettiin, että kaupassa on liikaa henkilökuntaa ja liian tehoton kaupanhoitaja, mutta näiden seikkojen korjaannuttua kauppa olisi köyhälle hyvä apu. Kaupan hallinnolta vaadittiin pikaisia toimia asian suhteen. Myös kunnankaupanhoitajalta ollut irtisanottu laina päätettiin maksaa valmistusvaliokunnan ehdotuksesta kuluvan vuoden kassavaroilla tai aiemmin valitun rahavaliokunnan lainarahoilla.¹⁶⁰ Kunnankaupalle valittiin lokakuussa sama hallinto kuin oli ollut vuonna 1922, mutta jo seuraavassa kokouksessa hallinto oli jättänyt eropyyntönsä. Tähän ei suostuttu, koska pyynnölle ei ollut annettu syytä, eikä sellaista ollut tullut ilmi muutenkaan. Kunnallislautakunnan esimies Hermola laitettiin selvittämään asiaa.¹⁶¹ Mielenkiintoista on, että kunnankaupanhallinnossa oli edellisvuonna kunnallislautakunnan johdosta vetäytynyt Urho Haavisto¹⁶², kaikista luottamustoimista ei hänellä nähtävästi ollut halua luopua.

5.6 Valtuuston ulkopuoliset yhteydet maanalaiseen toimintaan – tapaus Kosti Salonen

Kunnankaupan ja elintarvikelautakunnan tiliepäselvyyksien yhteydessä mainitaan Maisteri Kosti Salonen, jonka jäljiltä tilit ovat olleet erittäin sekavat. Salonen on antanut tileistä selvityksen, jota on käsitelty joulukuussa 1920.¹⁶³ Pentti Mäkelä kirjoittaa elintarvikelautakunnan virkailija-Salosen ”takavarikoineen” voita vuoden 1917 elintarvikemellakoiden aikana.¹⁶⁴ Voidaan olettaa kyseessä olevan sama henkilö. Valtiorikosoikeuden pöytäkirjojen mukaan Kosti Viktor Salonen, syntynyt 1892, oli sisällissodan aikana Turun rahakamarissa ja miliisissä kanslistina. Salonen oli vangittu 1.5. Hollolassa ja hän oli joutunut Hämeenlinnan vankileiriin. Salonen on tuomittu 3 vuoden kuritushuonerangaistukseen, joka on annettu viiden vuoden ehdollisena rangaistuksena. Salonen oli

---

¹⁵⁹ *UA* 31.8.1922.

¹⁶⁰ Valtuuston pöytäkirja §3 ja §11 25.8.1922.

¹⁶¹ Valtuuston pöytäkirjat §3 11.10. ja §3 27.11.1922. KaKA.

¹⁶² Valtuuston pöytäkirja §3 11.10.1922. KaKA.

¹⁶³ Valtuuston pöytäkirja §1 25.9.1920 ja §7 18.12.1920. KaKA.

¹⁶⁴ Mäkelä 1997, 145.

sepän poika Nummenmäeltä ja poikkeuksellisesti suorittanut filosofian kandidaatin tutkinnon. Suojeluskunta on tuntenut Salosta kohtaan syvää sääliä, koska tämän oppineena miehenä olisi tullut ymmärtää, mihin on ryhtynyt. Kunnallislautakunnan esimies Urho Haavisto, joka nimittää Salosta maisteriksi, on myös lähettänyt Salosesta puolustavan lausunnon.¹⁶⁵ Ulla Aatsinki kirjoittaa Tampereen kommunistisesta toiminnasta mukana olleesta, myös 1892 syntyneestä Kosti Salosesta, joka on ollut Tampereen pääkommunistien apulaisena ja työskennellyt Kansan lehdessä vuoteen 1919 asti, jota kautta hänellä on ollut suhteet SKP:seen. Aatsingin mukaan Salonen oli muuttanut 1920 Ouluun. Salonen oli Aatsingin tutkimuksen mukaan ollut Tampereen vallankumouksellisessa keskusneuvostossa 1917–1918.¹⁶⁶ Aatsingin tiedot perustuvat Elli Stenbergin muistelmiin, joten niissä voi olla virheitä. EK:n tietojen mukaan Uuden Pohjan kansan toimittajana työskennellyt Salonen on ottanut osaa Työväenpuolueen perustavaan kokoukseen ja ollut syytettynä ”Pietarin kävijäin” jutussa, josta hovioikeus on hänet vapauttanut. Vapauttamisen jälkeen Salonen on paennut Ruotsin kautta Neuvostoliittoon, jossa hänet on 1937 pidätetty vastavallankumouksellisena.¹⁶⁷

---

¹⁶⁵ Kuulustelupöytäkirja 23.5.1918, Urho Haaviston lausunto 15.8.1918, Kaarinan kirkonkulman suojeluskunnan esikunnan lausunto 3.6.1918 ja VRO os. 49 päätös 21.8.1918. VROY akti 21055, EK-VALPO 1, KA.

¹⁶⁶ Aatsinki 2003, 68–69.

¹⁶⁷ Henkilötietosivu, Kosti Salonen, EK hankilömappi 852, EK-VALPO 1, KA.

6 Punainen valtuusto

Vuoden 1923 kunnanvaltuustoon valittiin edelleen valtuutettuja vain yhdeltä listalta. Tällä kertaa listaa kutsuttiin Työväenpuolueen listaksi. Äänioikeutettujen määrä kunnassa oli kasvanut 4095 äänioikeutettuun, joista 127 äänesti. Näiden vaalien jälkeen valtuuston kaikki paikat olivat vasemmistolla. Uusia valittuja olivat Verner Robert Halén puuseppä, Maria Aleksandra Keihäs rouva, Karl Johan Sundberg lämmittäjä, Armas Edvin Kylén monttööri, Frans Anshelm Vahtera monttööri, Frans Luoto työmies, Fredrik Willehard Niemi työmies ja Johannes Jalmari Vainio maalari.¹⁶⁸ *Turun Sanomat* oli kirjoittanut ennen vaaleja Kaarinan ja Angelniemin kunnista varoittavana esimerkkinä, joissa ei ole jätetty ollenkaan porvarillisia listoja. Kirjoituksen mukaan tällaisissa kunnissa asiat rappeutuvat, koska sosialistit ja kommunistit eivät aja kunnan etuja vaan puolueen etuja. Kommunistit eivät välitä vähääkään ja pyrkivät toiminnallaan ainoastaan siihen, että asiat ovat mahdollisimman huonosti, jotta voivat syyttää niistä porvarillista yhteiskuntaa, vaikka syy on heidän itsensä. Samassa artikkelissa myös myönnetään, että tällaisissa kunnissa porvarit ovat jättäytyneet pois kunnallisvaaleista, koska eivät ole enää voineet vaikuttaa asioihin ja ovat ajatelleet, että sosialistit ja kommunistit saavat yrittää keskenään, mihin pystyvät.¹⁶⁹

Valituista neljä, Halén, Keihäs, Kylén ja Niemi ovat kaikki myöhemmin ehdolla ääri vasemmiston listalta. Maria Aleksandra (Sandra) Keihästä ei löydy juurikaan tietoja. Hän on ollut mukana Taiston toiminnassa naisjaoston johtajana ainakin vuosina 1914 ja 1916¹⁷⁰. Turun seurakunnan hautakarttapalvelusta löytyy yksi Maria Aleksandra Keihäs, joka on syntynyt 1877 ja kuollut 1957.¹⁷¹ Samaan hautaan on myös haudattu Lempi Aleksandra Keihäs, joka on ollut myös kommunistien listalla ehdokkaana vuonna 1928.¹⁷² Lempi Keihäksen henkilömapin kuulustelupöytäkirjassa kerrotaan hänen asuvan äitinsä leskivaimo Maria Aleksandran kanssa. Lempi Keihäs sai vankilatuomiot valtiopetoksen valmistelusta vuonna 1933 ja vuonna 1941.¹⁷³ EK:lla on myös Maria Keihäs -nimellä henkilömappi, mutta kyseessä on Maria Aleksandran miniä, koska eräässä dokumentissa kerrotaan Maria Keihään olleen naimisissa Lempi Keihään veljen kanssa. Maria Keihäs on iältään liian nuori ollakseen valtuustossa istunut Maria Aleksandra Keihäs.¹⁷⁴

¹⁶⁸ Vaalilippu 1923 ja tilastolliselle pääkeskukselle lähetetty lomake, TKA, KA.

¹⁶⁹ TS 9.11.1922.

¹⁷⁰ Lehtinen 1949, 64,65.

¹⁷¹ <https://hautakartta.fi/turunseurakunnat/> Keihäs Maria Aleksandra [Vierailtu 1.5.2024]

¹⁷² Vaalilippu 1928, TKA, KA.

¹⁷³ Kuulustelupöytäkirja Lempi Aleksandra Keihäs 10.-21.3.1933, henkilökortti ja Valtiollisen poliisin tiedonanto n:o 388, 21.10.1941. Henkilömappi A:4207 Turku, EK-VALPO I KA.

¹⁷⁴ Pöytäkirja Elli Heinin lisäkuulustelusta 17.3.1935, Alaoston kuulustelupöytäkirja 134/35 Maria Keihäs. Henkilömappi 3528. EK-VALPO I, KA.

Vähä-Heikkilän Pajamäestä kotoisin ollut, vuonna 1894 syntynyt Verner Halén oli vuoden 1923 vaalilistalla ensimmäinen henkilö. Toisin kuin Pentti Mäkelä kirjoittaa¹⁷⁵, Verner Halén ei ollut sisällissodan jälkeen maanpaossa Venäjällä vaan hän oli jäänyt vangiksi 1.5.1918 Hollolassa pakomatalla ja joutunut Riihimäen vankileirille. Valtiorikosoikeus tuomitsi Halénin neljäksi vuodeksi kuritushuoneeseen avunannosta valtiopetokseen. Halénin kuulustelupöytäkirja, oma armonanomus, todistajalausunnot ja suojeluskunnan lausunto ovat keskenään hyvin ristiriitaiset. Omien sanojensa mukaan Halén joutui punakaartiin muiden painostuksesta ja omasta ymmärtämättömyydestä. Punakaartiin hän oli liittynyt viikko kapinan alkamisen jälkeen ja toimi aluksi vahtitehtävissä, kunnes reumatismiin vuoksi joutui luopumaan niistä ja siirtyi Vähä-Heikkilän punakaartin esikunnan kirjuriksi. Ryöstöistä ja muista vastaavista hän kielsi kuullensaakaan. Todistuksessa kerrotaan Halénin itsensä kertoneen olleensa mukana ryöstössä Kaksikerrassa ja jopa ampuneensa omaa veljeään, osumatta, kun tämä ei suostunut lähtemään mukaan kaartiin. Suojeluskunta piti Halénia luonteeltaan kiivaana yllyttäjänä, eikä toivonut miestä takaisin paikkakunnalle. Riihimäen vankileirin kuulusteluissa Halén on tehnyt vaikutuksen kuulustelijaan, joka toteaa Halénin järkeväksi mieheksi, joka ”pane sanat hyvin”. Kuulustelija on pitänyt kertomusta uskottavana. Halénin isä, puutyöliikkeen omistaja J.V. Halén, on tehnyt useita anomuksia poikansa puolesta. Lisäksi hän on liittänyt muun muassa Oskari Santalahden kirjoittaman lausunnon J.V. Halénin luotettavuudesta. Suojeluskunnan lausuntoa on taas ollut allekirjoittamassa muun muassa Kaarlo Suvanto ja Taavi Matilainen. Halén itse lupaa armonanomuksessaan elää vastaisuudessa niin, ettei kenelläkään ole mitään huomauttamista.¹⁷⁶ Pentti Mäkelä sekoittaa isä-Johanin poika-Vernerin Kaarinan historia -teoksessaan. Mäkelä on käyttänyt lähteenään taksoitusluetteloa ja kirjoittaa J.W. Halénin puusepänerästä, joka jäi seisomaan, kun omistaja muutti Neuvostoliittoon 1931. Isä Johan Werner ei lähtenyt Neuvostoliittoon, ja Werner Robert Halénkin lähti jo 1930.¹⁷⁷

Kuitenkin omassa Neuvostoliiton kommunistiselle puolueelle kirjoittamassaan elämäkerrassa Halén kertoi marraskuussa 1918 saaneensa armahduksen jälkeen ryhtyneensä saman tien täydellä tarmolla poliittiseen työhön, eli osallistuneensa suuntataisteluun ja työväentalojen sekä lehdistön valloittamiseen. Oppinsa tähän hän sai maanalaisesta lehdistöstä. Perheensä hän oli lähettänyt Venäjälle, josta se palasi vasta vuonna 1922. Halén kertoo itse osallistuneensa Leningradin poliittiseen koulutukseen vuonna 1921, liittyneensä tuolloin SKP:n jäseneksi ja olleensa läsnä SKP:n kokouksessa, jossa ns. revolverioppositio likvidoitiin. Suomeen hän tuli takaisin puolueen määräyksestä.¹⁷⁸

---

¹⁷⁵ Mäkelä 1997, 118.

¹⁷⁶ Armonanomus 12.9.1928, Johan W. Halénin anomus 31.8.1918, Oskari Santalahden lausunto 2.9.1918, VRO os. 86 päätös 21.8.1918, Kaarinan Rantakulman suojeluskunnan esikunnan pöytäkirja 12.6.1918, kuulustelupöytäkirja 10.6.1918 ja torpanomistaja Heinosen ja vaimon todistus 28.6.1918. VROY akti 13249, KA.

¹⁷⁷ Mäkelä 1997, 181.

¹⁷⁸ Omaelämäkerta, Leningrad 5.10.1930, Fondi 495, RGASPI, KA.

Halén toimi puheenjohtajana Turun ammatillisessa keskusjärjestössä ja Sosialistisen nuorisoliiton osaston valistustoimikunnassa sekä jäsenenä SSTP:n kunnallistoimikunnassa. Halén kertoo olleensa vuodesta 1922 lähtien lakkoilun takia 12 kuukautta varsinaisesta ammatistaan työboikotissa, jonka vuoksi hänellä oli aikaa poliittiseen toimintaan. Vuonna 1923 SSTP:n pidätyksien jälkeen Halénista tehtiin vaaliagitaattori, joka oli ensimmäinen työ puolueessa, mistä hänelle maksettiin palkkaa. Pestin loputtua hän palasi tehdastyöhön omaan ammattiinsa, jonka kertoi aina joutuneen asettamaan kaiken edelle.¹⁷⁹

Etsivä Keskuspoliisi on seurannut Halénia jo aivan 1920-luvun alusta lähtien. Tosin ensimmäisten vuosien merkinnät ovat koskeneet Halénin julkisesti pitämiä puheita. Viitteitä kytköksistä salaiseen toimintaan on vasta Halénin kansanedustaja-ajalta. Halénin henkilömapista löytyy myös mielenkiintoinen tieto, joka vahvistaa Johan Valfrid Lepistön olleen sama henkilö kuin Hannes Lepistö, joka on valittu Kaarinan kommunistiseksi valtuusmieheksi vuonna 1921.¹⁸⁰

Armas Kylén oli saanut valtiorikosoikeudessa 12 vuoden kuritushuonerangaistuksen. Nummenmäellä asunut, vuonna 1890 syntynyt Kylén oli liittynyt järjestyskaartiin jo marraskuussa 1917 ja ollut Kaarinan punakaartin esikunnassa sekä toiminut vallankumousoikeudessa Hermolan ja Kaarton kanssa. Vallankumousoikeuden puheenjohtajaksi hän Hermolan tavoin nimeää A. Laakson Vähä-Heikkilästä. Lisäksi Kylén oli ollut takavarikoimassa asiakirjoja kruununvoudilta. Kylén oli myös lähtenyt pakomatkalta, mutta jäänyt kiinni Enäjärvellä 5.5., josta oli joutunut Kouvolan kautta Riihimäen vankileirille. Kuulustelija piti Kyléniä rauhallisena ja todenmukaisena, mutta epäili muuten toiminnan mieheksi. Suojeluskunnan lausunnossa, jota on ollut allekirjoittamassa taas muiden mukana Eemeli Melakoski ja Frans Rinne, Kyléniä luonnehdittiin rauhalliseksi ja ahkeraksi, mutta johtoasemansa vuoksi ei voitu lausua lieventäviä seikkoja. Kylénin puolesta anomuksen oli tehnyt hänen työnantajansa insinööri Ahlberg, joka piti tuomiota liian ankarana muiden saamiin tuomioihin nähden ja korosti Kylénin ahkeruutta. Ahlberg totesi vielä lopussa, ettei Kylénillä voinut sanoa olevan sellaisia puheenlahjoja, että tästä olisi ollut ketään kiihottamaan kapinaan. Kylénin vaimon anomukseen on myös tullut puolto suojeluskunnan puheenjohtaja Juho Hurmeelta, ei Kylénin osallisuuden suhteen vaan perheen taloudellisen tilanteen vuoksi, joka oli erittäin heikko.

---

¹⁷⁹ Omaelämäkerta, Leningrad 5.10.1930, Fondi 495, RGASPI, KA.

¹⁸⁰ EK Pääosaston raportti 5.10. 1932, EK mappi 999, EK-VALPO I, KA.

Valtiorikosylioikeus on alentanut tuomiota kymmeneen vuoteen 17.9. Kylén on laskettu vapaaksi 30.1.1920 armahdulain nojalla.¹⁸¹

Vuonna 1879 syntynyt Fredrik Niemi oli saanut elinkautisen kuritushuonerangaistuksen valtio- ja maanpetoksesta valtiorikosoikeudessa. Niemi oli liittynyt järjestyskaartiin marraskuussa 1917 ja siirtynyt Kaarinan punakaartin esikuntaan sisällissodan alettua. Niemen sanottiin olleen esikunnan päällikkö, vahtikomppanian päällikkö ja rahastonhoitaja, jotka väitteet Niemi itse kielsi ja totesi olleensa ainoastaan esikunnan jäsen ja maksaneensa joitain palkkoja miehille. Niemi oli lähtenyt pakomatkalle huhtikuussa ja jäänyt vangiksi 1.5. Lahden liepeillä, josta oli hänet lähetetty Suomenlinnaan vankileirille. Turun piiriesikunnan vakoiluosaston 5.7. antaman lausunnon perusteella Niemi oli laskettu ehdonalaiseen vapauteen mutta pidätetty uudestaan elokuun alussa ja viety Suomenlinnaan 6.8.1918. Kaarinan suojelusvartion esikunnan pöytäkirjassa, jota on ollut allekirjoittamassa jälleen Melakoski ja Rinne, Niemen kerrotaan ottaneen osaa johtomiehenä jo toistakymmentä vuotta Taiston toimintaan sekä kapinan aikana laittaneen täytäntöön ”Smolnan” määräyksiä ja olleen läsnä sekä kuulustelleen vankeja. Esimerkkinä mainitaan Niemen uhkailleen suojelusvartion puheenjohtajaa Hurmetta kuulustelutilanteessa, että mikäli Hurmeen poika, joka oli lähtenyt hallituksen joukkoihin palaa Kaarinaan, ei hän kauaa pysy elävänä. Vuonna 1879 syntynyt Niemi oli itse kuulusteluissa toisen pidätyksen jälkeen maininnut paikkakunnalta tuntemikseen kapinaan kiihottajiksi Antti Penttilän ja Artturi Alhon.¹⁸² Tämä lausunto on ilmeisesti ollut Niemeltä jonkinlaista kostonhalua, koska niin Penttilää kuin Alhoakaan ei millään taholla pidetty kapinaan yllyttäjinä, päinvastoin. Sekä Penttilä että Alho olivat olleet liikkeen maltillisimpia, vanhoja jäseniä. Alho ei edes osallistunut sisällissotaan millään tavalla. Fredrik Niemi oli kuulunut Taiston johtokuntaan jo vuonna 1905 ja oli mukana toiminnassa koko 1920-luvun sekä Ty Taistolassa vuonna 1931¹⁸³.

6.1 Puheenjohtajan valinta ja vuoden 1923 kysymykset

Ensimmäinen uuden valtuuston kokous pidettiin tammikuun 20. päivä kunnanhuoneella.

Poismuuttaneen Wilho Wuorelan tilalle oli varalta tullut Väinö Vasama ja vapautusta anoneen Wahteran tilalle Salovaara. Puheenjohtajaksi valittiin Artturi Alho äänin 15–1 Anton Penttilää vastaan. Varapuheenjohtajan äänestys meni tasan 5–5 Johan Tuomen ja Anton Penttilän välillä, joten arvalla

¹⁸¹ Hilda Kylénin anomus 26.8.1918, Juho Hurmeen puolto 26.8.1918, Ahlbergin lausunto 24.8.1918, VRO os. 91 päätös 10.8.1918, kuulustelupöytäkirja 7.6.1918, Kaarinan Kirkonkulman suojeluskunnan pöytäkirja 11.6.1918. VROY päätöstaltio 18954. VROY akti 18954, KA.

¹⁸² VRO os. päätös 9.8.1918, VRO os. 38 pöytäkirja 9.8.1918, Os. IV kuulustelupöytäkirja 21.6.1918, Kuulustelupöytäkirja 2.8.1918, Turun piiriesikunnan vakoiluosaston pöytäkirja 5.7.1918, Kaarinan suojelusvartion esikunnan pöytäkirja 17.7.1918. VROY akti 4708, KA.

¹⁸³ Lehtinen 1949, 15, 31, 33, 37, 43.

varapuheenjohtajaksi valittiin Tuomi. Vasama sai neljä ääntä ja Jalmari Soini kaksi ääntä. Tällä kertaa kaikki paikalla olleet äänestivät kummassakin vaalissa. Valmistusvaliokuntaan valittiin seitsemän jäsentä: Artturi Alho, Vihtori Neva, Waldemar Hermola, Fredrik Niemi, Johan Tuomi, Kalle Wainio ja Otto Aho.¹⁸⁴

Kaikista vuoden 111 kysymyksestä suurin kysymysryhmä oli verotus, jota käsiteltiin 9 kertaa. Huolta aiheutti etenkin Turussa työskennelleet, joilta ei voinut ulosmitata verosaatavia suoraan tuloista ilman Turun ulosottomiestä. Tästä päätettiin kääntyä maaherran puoleen huhtikuussa. Maaherra oli vapauttanut 8 kuntalaista, jotka olivat tehneet valituksen veronmaksusta Kaarinaan. Valtuusto päätti äänin 9–7 tyytyä asiaan, mutta jätti pysyvemmän ratkaisun asiasta kunnallislautakunnan tehtäväksi.¹⁸⁵ Kunnallislautakunta ehdotti kunnallisen ulosottomiehen toimen perustamista huhtikuussa, kesäkuussa toimi päätettiin yhdistää ammattientarkastajan ja terveystoimen toimeen ja elokuussa äänestettiin kolmesta ehdokkaasta virkaan seppä Wuorisalo Maariasta, joka oli valmistusvaliokunnan suosikki. Ääniä Wuorisalo sai 11, vastaehdokkaiden poliisikonstaapeli Vihtermäen Kaarinasta kahta ja varastoapulainen Metsärannan Turusta kolmea ääntä vastaan.¹⁸⁶ Poliisikonstaapeli olisi ollut ammattinsa vuoksi luultavasti pätevämpi ulosottomieheksi kuin seppä tai varastoapulainen, lisäksi hän olisi ollut kaarinalainen. Tällaisen valinnan voi näillä tiedoilla olettaa johtuneen siitä, että sepän arvomaailman on oletettu tai tiedetty vastaavan paremmin valtuuston jäsenistön enemmistön arvomaailmaa.

Lainojen teknisiä seikkoja koskevia kysymyksiä, kuten uusimisia ja vahvistuksia, oli kaikkiaan 8 kappaletta. Uusia lainoja päätettiin ottaa kolme, kaikki käsiteltiin samassa kokouksessa. Vähä-Heikkilän koulun käsityöhuonetta varten otettiin koulun johtokunnan ehdotuksesta 5000 markan lisälaina, Rauvolan koulun lisärakennustöihin lyhytaikainen laina verojen koontiin asti, ja kunnallislautakunta oli ehdottanut otettavaksi yhtä isoa lainaa pienempien kassakrediittilainojen maksuun.¹⁸⁷ Vuoden 1923 budjetin suurin menoerä oli köyhäintalo 599360 markalla. Seuraavaksi tulivat koulujen menot, jotka olivat 444990 mk. Lainojen kustannuksiin oli varattu 162665 mk ja palkat veivät 78700 mk. Yhteensä menoja oli 1843365 mk.¹⁸⁸

---

¹⁸⁴ Valtuuston pöytäkirja §3 20.1.1923. KaKA.

¹⁸⁵ Valtuuston pöytäkirja §2 6.4. §8 13.10.1923, KaKA.

¹⁸⁶ Valtuuston pöytäkirja §12 6.4. §2 29.6. §7 17.8.1923. KaKA.

¹⁸⁷ Valtuuston pöytäkirja §7, §8 ja §13 5.3.1923. KaKA.

¹⁸⁸ Valtuuston pöytäkirja, ei erillistä pykälää, 18.12.1922. KaKA.

6.2 Työläisnuoret saavat avustuksen, VPK jää ilman rahojaan

Taiston ja Innon järjestönuorten avustusanomus hylättiin toukokuun kokouksessa, mutta päätettiin kuitenkin antaa 1000 mk koko kunnan työläisnuorten toimintaan. Raha luovutettiin anomuksen tehneille järjestöille. Taisto haki valtuustolta myös lupaa käyttää kunnan omistaman Voivalan tilan maita lasten kesäpaikaksi. Hanketta pidettiin erittäin tärkeänä, mutta todettiin, ettei Voivalassa ole tarkoitukseen sopivaa paikkaa. Taistolle annettiin kehoitus etsiä tarkoitukseen sopiva paikka, jonka kohtuullisen vuokran kunta suostui maksamaan sillä ehdolla, että kesäpaikka olisi avoin kaikille työläislapsille.¹⁸⁹ Köyhäinhuoltolautakunta oli tehnyt ehdotuksen sotaorpojen avustamisen laajentamisesta, minkä kunnallislautakunta oli todennut mahdottomaksi kyseisenä vuonna, mutta ehdottanut jo valmiiksi avustusta saavien avun korottamista. Tästä tehtiin päätös hakea valtiolta avustusta.¹⁹⁰ Valtuustolle oli tässä vaiheessa ilmeisen tärkeää korostaa, ettei avustuksia kohdenneta pelkästään Taiston ja Innon toimintaan, mutta miten tämä onnistui käytännössä? Avustusraha annettiin kuitenkin anoneille järjestöille ja kesäpaikan etsiminen jäi Taiston tehtäväksi. Kunnassa ei käytännössä ollut sosiaalidemokraattista toimintaa ennen Nummenmäen sos.dem. yhdistyksen perustamista.¹⁹¹

Päinvastoin kuin Taisto ja Into, Kaarinan VPK jäi ilman avustuksia. VPK pyysi sille 1922 myönnettyä 10 000 markkaa, joka oli tarkoitettu letkujen oston ja joka oli vielä maksamatta. Valtuusto totesi, ettei vuonna 1923 ole varoja maksaa summaa ja asia päätettiin jättää seuraavaan vuoteen.¹⁹²

Avustuspyyntöissä näkyi selvät arvovalinnat, koska VPK oli tärkeä osa paloturvallisuuden hoitoa ahtaan puurakentamisen aikana. Varat oli jo myönnetty, mutta niitä ei ollut maksettu. Summa oli toki suurempi kuin työväenyhdistyksille jaetut, mutta oudosti päätös oli jäänyt laittamatta toteen.

6.3 Kauppoja Frans Rinteen kanssa ja kunnankaupan tilit

Edellisvuonna kunnan rahastonhoitajan tehtävästä kieltäytynyt Frans Rinne tarjosi kunnalle esikaupunkialueilla sijaitsevia maitaan ostettavaksi, koska kunta tarvitsi kiinteistöjä ja maita toimintaansa. Valtuusto päätti yksimielisesti ottaa tarjouksen huomioon ja asetti komitean tekemään arviointeja ja tarkastuksia. Esimerkkinä tarjouksessa käytettiin Kairisten alitalo -nimistä kiinteistöä maineen, josta joulukuussa olikin solmittu kaupat.¹⁹³ Kunnanvaltuusto siirsi toimintansa Raittiusyhdistykseltä vuokratuista tiloista Kairisten alitaloon, jossa kokousti vuoteen 1938 asti.¹⁹⁴

¹⁸⁹ Valtuuston pöytäkirjat §5 18.5. ja §8 6.4.1923. KaKA.

¹⁹⁰ Valtuuston pöytäkirja §13 6.4. 1923. KaKA.

¹⁹¹ Innamaa 1957, 147.

¹⁹² Valtuuston pöytäkirja §4 13.10.1923. KaKA.

¹⁹³ Valtuuston pöytäkirjat §8 18.5. §10 8.12.1923. KaKA.

¹⁹⁴ Mäkelä 1997, 210.

Rakennukseton ja hoitamaton tontti sijaitsee osoitteessa Pispalankatu 3, on edelleen nimeltään Kairisten alitalo ja on mukana Turun yleiskaavassa rakennussuojelukohde- ja arvokkaat maisema-alueet -perusselvityksessä.¹⁹⁵ Paikka on tuttu monelle Turun yliopistossa opiskelevalle, sillä se sijaitsee hyvin lähellä yhteiskuntatieteellistä tiedekuntaa, Caribia-kylpylää ja Ylioppilaskylää. Harva tietää kuitenkaan sen historiasta ja että sieltä käsin on hoidettu Kaarinan kunnan asioita vasemmistovaltuuston voimin. Tontin Kirkkotien puolella on edelleen VPK:n talo, joka vielä muutama vuosi sitten tunnettiin Kaarinan VPK:na. Yleinen tietoisuus Kaarinan kunnan keskustan sijainnista sata vuotta sitten on hävinnyt, mutta historian kerrostumat ovat nähtävissä edelleen esimerkiksi nykyisessä kaavoituksessa.

Maanviljelijä Rinne ei ollut halukas toimimaan vastuuhenkilönä kunnan raha-asioiden hoidossa, mutta oli valmis solmimaan kauppoja kunnan ja vasemmistolaisen valtuuston kanssa. Kaupanteon hetkellä oli jo selvää, että porvarit palaavat kunnallisvaaleihin, ehkä tästä oli jo viitteitä toukokuussa?

Kunnankaupan tilit aiheuttivat jälleen päänvaivaa valtuustolle. Tilien tilanne todettiin entistä sekavammaksi. Kokouksessa kuultiin sekä kunnankaupanhoitajan että varastonhoitajan lausuntojen pohjalta tehdyt selvitykset, joiden jälkeen tilivapauden myöntämisestä keskusteltiin kiivaasti. Äänin 10–8 tilivapaus päätettiin myöntää, vaikka tilit olisi ollut aiheellista tarkastaa, mutta tarkastamisen todettiin tulevan kalliiksi. Kaksi pidättäytyi äänestämästä. Valtuusto määräsi kuitenkin, että huomautukset on korjattava.¹⁹⁶

6.4 Valtuusto näyttää mielipiteensä säätyläiskasvatuksesta

Ylikylän koulun johtokunta oli päättänyt muuttaa koulun naisopettajan viran miesopettaja viraksi koulun opettajattaren irtisanouduttua tehtävästään. Johtokunnan puheenjohtaja oli tehnyt asiasta valituksen, mutta valtuusto katsoi johtokunnan toimineen oikein ja huomautti vielä, että koululla on kaivattu poikien käsityön- ja liikunnanopettajaa, ulkopuoliset asiat olivat jääneet koululla tekemättä ja kurinpito oli ollut pelkästään ankaruuteen perustuvaa, jolla ei katsottu olevan pysyvää merkitystä luonteen kasvattajana. Kun joulukuussa samaisen koulun johtokunta ehdotti valtuustolle eroavan johtajaopettajan muistamista 40 vuoden elämäntyöstä, valtuusto tyytyi julkilausumaan tunnustuksensa. Yksi johtokunnan jäsenistä oli jättänyt vastalauseensa liitteeksi johtokunnan ehdotukseen.¹⁹⁷ Valtuusto ei selvästikään ollut opettajatar Rantasen työn laatuun tyytyväinen. Eikä opettaja Rantanen ollut luultavasti tyytyväinen valtuustoon. Kerttu Innamaa kirjoittaa Kaarinan pitäjän historia -teoksen

¹⁹⁵ https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files//6_4_yleiskaavan_suojelukohteet_lista.pdf [Vierailtu 1.5.2024]

¹⁹⁶ Valtuuston pöytäkirja §6 17.8.1923. KaKA.

¹⁹⁷ Valtuuston pöytäkirjat §3 29.6. §9 8.12.1923. KaKA.

neljännessä osassa, että opettaja Rantanen ei sopeutunut muuttuvaan yhteiskuntaan ja uuteen ihmiskäsitykseen. Rantanen oli pitänyt valtaa Rantakulmassa kreivien kanssa kymmeniä vuosia ja kasvattanut nöyriä alamaisia sotilasmaisella kurinpidolla, eikä uskonut työläisväestön kykenevän ottamaan osaa päätöksentekoon ja vastuun kantamiseen. Tämä aiheutti ristiriitoja uuden ja vanhan maailman välillä. Sos.dem. kunnallisjärjestö oli vaatinut Rantalaisen erottamista jo vuonna 1917.¹⁹⁸ Asiassa törmäsi siis vanha säätyläisyhteiskunta ja uusi demokratiaan perustuva kunnallishallinto. Valtuuston jäsenillä ja koulun johtokuntaan kuuluneilla saattoi olla jopa omakohtaista kokemusta Rantasen kasvatusmetodeista ja maailmankatsomuksesta. Ei ihme, että valtuuston suhtautuminen muistamisiin oli niin viileää.

6.5 Kirkkoherran kanssa käydyt neuvottelut

Koska Vähä-Heikkilän liitos Turkuun oli kariutunut, pyrki kunta eroon kirkkoherran kanssa tehdystä sopimuksesta. Asiasta laitettiin neuvottelemaan valtuuston puolesta Verner Halén ja Anton Penttilä. Neuvottelut todettiin lokakuussa tuloksettomiksi ja kirkkoherralle päätettiin ehdottaa sovintolautakuntaa, johon olisi tullut kaksi kunnan edustajaa, kaksi kirkkoherran edustajaa ja lakimies. Tälle lautakunnalle olisi annettu päätösvalta asiassa.¹⁹⁹ Asiaan ei palata enää vuoden 1923 pöytäkirjoissa. Luultavasti neuvotteluiden suhteen vallitsi valtuuston taholta sama asenne kuin aiemminkin, eli liitos tulisi tapahtuvaksi ilman kirkkoherran vaatimia maksujakin. Mielenkiintoiseksi neuvottelut tekevät jälleen henkilötason toiminta. Rovasti Ahlmanin, jonka kanssa neuvotteluja käytiin²⁰⁰ kaksi poikaa oli ollut valkoisten puolella sisällissodassa, ja toinen pojista jopa menetti henkensä 14.2., kun hänet ”punaisen ristin merkki käsivarressa murhattiin järven jäällä”.²⁰¹ Vastapuolella neuvotteluissa oli taas mies, joka oli ollut Kaarinan Vähä-Heikkilän punakaartin kirjuri, valtiorikosylioikeudessa tuomittu Verner Halén, jota ei haluttu enää Kaarinaan takaisin Kaarinan Rantakulman suojeluskunnan lausunnossa. Halén oli hyvä ja tuossa vaiheessa jo ilmeisen tottunut puhuja, mutta oliko hänen valitsemisessaan neuvottelijaksi taustalla jo valmiiksi riitaa haastava tarkoitus? Rovasti tuskin oli poikansa kuolemaa unohtanut tai hyväksynyt, eikä uskonnonvastainen, teoistaan armahdettu paikkakunnalle vastoin suojeluskuntalaisten toiveita palannut entinen punakaartilainen herättänyt intoa kompromissiratkaisuun. Kummallakin lienee ollut toisiaan kohtaan negatiiviset ennakoasenteet. Anton Penttilä oli myös mitä luultavimmin äärivasemmistolaisen laidan edustaja valtuustossa, sillä hän oli ehdolla vuosiksi 1924 ja 1926–1928 kommunistien listalta.²⁰² Nummenmäkeläinen Penttilä, joka oli syntynyt 1878, oli kuulunut Kaarinan punakaartiin, mutta

¹⁹⁸ Innamaa 4 1957, 35–37.

¹⁹⁹ Valtuuston pöytäkirjat §8 17.8. ja §3 13.10.1923. KaKA.

²⁰⁰ Innamaa 3 1957, 341.

²⁰¹ Innamaa 4 1957, 123–124.

²⁰² Vaaliliput 1923 ja 1925 Kaarina. TKA, KA.

aseellisena oli toiminut ainoastaan vartiotehtävissä. Enimmäkseen Penttilä oli ollut osallisena elintarvikelautakunnan toiminnassa, johon hän oli kuulunut jo ennen sotaa. Hänet pidätettiin kotonaan 28.4.1918, vietiin Turun vankileiriin ja tuomittiin kolmen vuoden kuritushuonerangaistukseen 9.7.1918. Suojeluskunnan kesäkuun 10. päivänä päivätyssä lausunnossa Penttilän kuvataan ottaneen osaa kaikissa työväen pyrkimyksissä, olleen muun muassa T.Y. Taiston puheenjohtaja ja epäiltiin hänellä olleen suurempia edustuksia. Lausuntoa on ollut antamassa Kaarinan Kirkonkulman suojeluskunnan esikunnasta muun muassa Frans Rinne ja Eemeli Melakoski. Elintarvikelautakunnan puheenjohtaja Artturi Alhon ja kansakoulunopettaja A.F. Heimon todistuksessa toivotaan Penttilälle mahdollisimman lievää rangaistusta ja puhutaan hänen käyttäytyneen aina kunnan miehen tavalla sekä toimineen monissa luottamustehtävissä ennen sotaa. Taistoon kuulumisesta mainitaan puheenjohtajuus, mutta kerrotaan, ettei Penttilää ole viimeisimpinä, kiihkeinä aikoina kannatettu vaan pidetty jopa porvarillisena.²⁰³ Anton Penttilä vaikuttaa olleen vanhemman ikäpolven yhdistysaktiivi, joka on ollut maltillisempaa laitaa, eikä ole osallistunut aseelliseen toimintaan vaan lähinnä keskittynyt jo ennen sotaa hoitamiinsa tehtäviin, toki punakaartin jäsenenä. Myöhemmin hän on kuitenkin päätenyt ääri vasemmiston kannalle, koska on ollut kaksissa vaaleissa eri listalla kuin sosiaalidemokraatit. Valituksi hän ei enää tullut, mikä kertoo siitä, ettei häntä ääri vasemmiston keskuudessa pidetty enää varteenotettavana kunnallisvaaliehdokkaana. Tähän on voinut vaikuttaa hänen ikänsä, mutta ehkä myös menneisyys työväenliikkeen parissa.

---

²⁰³ Suojeluskunnan lausunto 10.6.1918, Heimon ja Alhon lausunto 28.6.1918, valtiorikosoikeuden os.8:n pöytäkirja 9.7.1918, VRO os. 8:n päätös 9.7.19218 ja tutkintopöytäkirja Turun vankileiri 20.5.1918. VROY akti 16865, KA.

7 Porvareiden paluu

Joulukuun 4. päivänä 1923 käydyissä vaaleissa oli kolme listaa, joista käytetään kaavakkeessa nimiä Työläisryhmä, torpanomistajien ryhmä ja manttaalinomistajien ryhmä. 4226 äänioikeutetusta 919 kävi äänestämässä niin, että työläisryhmä sai 550 ääntä ja kuusi valtuutettua, torpanomistajat 130 ja yhden valtuutetun sekä manttaalinomistajat 234 ääntä ja kaksi valtuutettua. Työläisryhmä ja torpanomistajien ryhmä on niputettu nimikkeen ”Sos.” alle. Valtiolliseksi puolueiksi kaavake on muuttanut ryhmän työläiset ”sos.dem.” puolueeksi, manttaalinomistajat edistyspuolueeksi ja torpanomistajista käytetään lyhennettä ”maalais.” Työläisten listalta valittiin Otto Antero Laiho työmies, Karl Viktor Nummelin työmies, Albert Andström seppä, Väinö Aleksander Vasama kirjaltaja, Frans Vilhelm Vanne ja Karl Silander kivityömies. Torpanomistajien listalta valittiin yksi valtuutettu, puuseppä Mooses Lehtinen. Porvareista valituiksi tulivat maanviljelijä Urho Haavisto ja kansakoulunopettaja Into Härmälä.²⁰⁴ Vasama ja Silander ovat kummatkin olleet myöhemmin ehdolla sosiaalidemokraattien listoilla vuoden 1925 ja 1928 vaaleissa.²⁰⁵ Kolme muuta työläisten listan valtuutettua, Laiho, Nummelin ja Wanne, on ollut myöhemminkin ääri vasemmiston listalla.

7.1 Puheenjohtajisto ja vuoden kysymykset

Valtuuston puheenjohtajana sai jatkaa Artturi Alho, joka sai ensimmäisessä kokouksessa pidetyssä äänestyksessä 15 ääntä vastaehdokkaana olleen Väinö Vasaman kolmea ääntä vastaan. Johan Tuomi ei saanut yhtään ääntä, ja lisäksi ilmoitettiin annetun yhden hajaäänen. Varapuheenjohtajan vaalissa Karl Nummelin ja Väinö Vasama saivat molemmat 7 ja Tuomi neljä ääntä. Arpa ratkaisi varapuheenjohtajuuden Nummelinille.²⁰⁶

Vuonna 1924 käsiteltiin kaikkiaan 96 kysymystä. Eniten esillä ollut asia oli jälleen erilaisten luottamustehtävien valinnat 13 kappaletta. Avustuspyyntöjä käsiteltiin 10 kertaa, kunnankaupan asioita 8 kertaa, lainojen teknisiä seikkoja 7 kertaa ja taksoitusriitoja myös 7 kertaa. Budjetissa menot olivat yhteensä 1692495 mk, josta palkat olivat 73200, yleiset menot 110700 mk, korot ja muut lainamenot 100000, koulujen toiminta 945395 mk, köyhäinhoito 152200 mk, terveyden ja sairaanhoito 52000 mk ja köyhäintalo 211500 mk.²⁰⁷

²⁰⁴ Vaalilippu 1923 Kaarina ja Tietoja Tilastollinen päätoimisto, TKA, KA.

²⁰⁵ Vaaliliput 1925 ja 1928 Kaarina. TKA, KA.

²⁰⁶ Valtuuston pöytäkirja §2 26.1.1924. KaKA.

²⁰⁷ Valtuuston pöytäkirja §20 8.12.1923, KaKA.

7.2 Kommunistiset valtuuston uudet jäsenet

Nummenmäkinen Otto Antero Laiho oli syntynyt vuonna 1898. Työväenyhdistys Taistoon hän oli liittynyt marraskuussa 1917. Laiho oli sodan alussa ollut vahtipalveluksessa Turussa, mutta sittemmin hänet lähetettiin rintamalle muun muassa Ruovedelle ja Kosken kylään. Laiho oli jäänyt vangiksi Lahdessa, jossa oli ollut vahtipalveluksessa. Punakaartiin liittymisen syyksi Laiho kertoi painostuksen työmaalla, mutta ei maininnut nimeltä, ketkä olivat näin tehneet. Sekatyömieheksi merkitty Laiho oli ollut Kaarinan hätäaputoissa ennen kaartiin liittymistään. Hurmeen, Melakosken ja Rinteen allekirjoittamassa suojeluskunnan lausunnossa Laihoa luonnehditaan hiljaiseksi, eikä häntä pidetä lakkoihin yllyttäjänä, mutta koska Laiho oli ollut paikkakunnalta pois sodan aikana, ei hänestä voitu kertoa lieventäviä seikkoja. Liikkeenjohtaja Otto Korhonen ja työnjohtaja Lundqvist ovat lähettäneet Hämeenlinnan vankileiriin lausunnon, jossa lupautuvat ottamaan Laihon omalle vastuulle, mikäli Laiho lasketaan ehdonlaiseen vapauteen. Valtiorikosoikeus on langettanut Laiholle kolmen vuoden kuritushuonerangaistuksen, mutta tuomio on annettu viiden vuoden ehdollisella koetusajalla.²⁰⁸ Laiho oli Taiston puheenjohtajana ainakin vuosina 1924 ja 1927. Väli vuosista ei ole olemassa tietoa.²⁰⁹

Hirvensalosta kotoisin ollutta, mutta Matildedahlissa viimeisemmäksi työskennellyttä kirvesmies Frans Vannetta syytettiin Perniön punakaartin esikunnan jäsenenä syyllistyneen vallankumousoikeuteen osallistumiseen sekä takavarikoimismääräyksien antamiseen. Hirvensalon suojeluskunnan lausunnossa sanotaan vuonna 1872 syntyneen Vanteen olleen Hirvensalon työväenyhdistyksen johtomiehenä ja hänen väitetään tilanneen venäläisiä sotajoukkoja syksyllä 1917 riehumaan Hirvensaloon ja ennen pakomatkaa lähtöään vuonna 1918 kehottaneen tappamaan kaikki vastavallankumoukselliset. Perniön suojeluskunnan lausunnossa Vanteesta sanotaan, että on luultavasti ottanut osaa päätöksiin murhien toimeenpanosta, ja häntä on pidetty yhteiskunnalle erittäin vaarallisena. Lopuksi on hänelle toivottu kuolemanrangaistusta. Kuulustelupöytäkirjassa Vannetta luonnehditaan tyypilliseksi liukkaaksi työväen johtomieheksi. Sepänliikkeenomistaja Sola ja työnjohtaja Mäkinen ovat antaneet omissa sitoumuksissaan Vanteesta aivan päinvastaiset lausunnot, jossa luonnehtivat Vannetta hiljaiseksi ”kuin lammas”, jolla ei ole anarkistisia mielipiteitä. Vanne oli vangittu Hollolassa ja häntä pidettiin vangittuna Hennalan vankileirillä. Valtiorikosoikeus tuomitsi Vanteen elinkautiseen, jonka valtiorikosylioikeus muutti 12 vuoden kuritushuonerangaistukseen. Vanne oli vapautettu 30.1.1920 armahduslain nojalla.²¹⁰

²⁰⁸ VRO os. 42 päätös 15.8.1918, kuulustelupöytäkirja 7.6.1918, Kaarinan Kirkonkulman suojeluskunnan esikunnan pöytäkirja 10.6.1918, Korhosen ja Lundqvistin sitoumus 3.8.1918. VRO akti 42/327, KA.

²⁰⁹ Lehtinen 1949, 33 ja 37.

²¹⁰ VRO os. 132 päätös 12.8.1918, VRO os. 132 pöytäkirja 12.8.1918, kuulustelupöytäkirja 28.6.1918. VROY akti 19027, KA.

Karl Viktor Nummelinista ei ole olemassa valtiorikosoikeuden pöytäkirjoja, mutta sen sijaan Etsivä Keskuspoliisi on seurannut häntä. Tosin aktiivisimmin Nummelinia on tarkkailtu vasta 1920-luvun loppupuolelta ja 1930-luvulla, mutta maininta hänen osallistumisestaan Kaarinan kunnanvaltuustoon vuosina 1924 ja 1930–1931 löytyy henkilömapiista. Omien sanojensa mukaan Nummelin oli ottanut osaa vaaleihin Vähä-Heikkilän torpanomistajien listalta ja kuulusteluissa hän vähätteli valtuustoaikaansa kertomalla, ettei muista varmaksi omia valtuustoaikojaan. Nummelin oli syntynyt Muurlassa vuonna 1886 ja oli ammatiltaan viilari. Kuulustelupöytäkirjassa Nummelin kertoo tullessaan Turkuun töihin ja olleensa merillä vuodet 1910–1911. Sisällissodan ajasta ei ole kuulustelupöytäkirjaan merkitty mitään, vaan 1910-luvun alusta tiedoissa hypätään suoraan 1920-luvulle. Samoin ei sisällissodan ajasta ole mainintaa muuallakaan mapin tiedoissa. Nummelin kieltää olleensa mukana minkäänlaisessa maanalaisessa SKP:n toiminnassa, mutta pöytäkirjaan on merkitty tästä olevan näyttöä.²¹¹ Tosiasiassa Nummelin istui valtuustossa vuodet 1924–1930 keskeytyksettä ja oli ehdolla aina ääri vasemmiston listalla. Mielenkiintoista on, ettei Nummelinilla ole näin varmasti myös salaisessa toiminnassa olleena valtiorikosoikeuden tuomiota ja, että asiaa ei ole käsitelty millään tavalla henkilömapiissa. Iän ja vakaumuksensa puolesta hän olisi ollut profiiliin sopiva sisällissotaan osallistuja.

7.3 Kunnankauppa saa armoniskun

Kunnankaupan tilit olivat tällä kertaa sellaisessa kunnossa, että niistä pystyttiin myöntämään tilivapaus – tosin huomautuksella, että tarkastuksessa havaitut virheet on korjattava. Muuten kunnankauppa tuotti enenevässä määrin tappiota, ja kaupan hallinnon mukaan oli erittäin vaikeaa kilpailla yksityisten liikkeiden kanssa. Valtuustolla pyydettiin lausuntoa, kannattaako näin jatkaa. Valtuusto totesi, ettei kannata, mutta seuraavan inventoinnin jälkeen pyydettiin hallinnolta uutta raporttia. Tällä välin annettiin hallinnolle lupa lopettaa kaikista kannattamattomimmat liikkeet. Kaupan hallinto esitti myös, että kunta ottaisi kaupan velat maksettavaksi, mutta tämä jätettiin toistaiseksi.²¹² Elokuun kokouksessa kunnankaupan hallinto ilmoitti inventoinnin jälkeen tilanteen olevan huomattavasti parempi. Valtuusto hyväksyi selvityksen, mutta halusi raportoinnin myös seuraavan neljänneksen osalta. Valmistusvaliokunta oli ehdottanut lisäksi halkokaupan ja sahan perustamista sekä pistoraitien vetämistä kunnantalolle, johon ko. liikkeet tulisi. Asiaa pidettiin varmana menestyksenä. Valtuusto hyväksyi ja määräsi hallinnon viemään asiaa eteenpäin välittömästi. Hallinto ei kuitenkaan halunnut tehdä hakemusta rautatiehallitukselle, vaan halusi valittavaksi erityisen komitean asian suorittamiseksi. Valtuusto vapautti hallinnon tehtävistä ja nimesi Hermolan ja Ahon tehtävään.²¹³

²¹¹ Henkilötietosivu Karl Viktor Nummelin, Kuulustelupöytäkirjat 30.3.–18.4. 1933. EK henkilömappi 1241, EK-VALPO I, KA.

²¹² Valtuuston pöytäkirjat §6, §7 ja §8 13.6.1924. KaKA.

²¹³ Valtuuston pöytäkirjat §5 30.8. ja §12 27.9.1924. KaKA.

Lokakuun viimeisenä päivänä pidetyssä kokouksessa päättyi Kaarinan kunnankaupan tarina, sillä kauppa tuotti edelleen tappiota ja todettiin mielettömäksi jatkaa toimintaa. Kaupan hallinnolle annettiin tehtäväksi hoitaa kaupan lopettaminen ja varastojen ja muun omaisuuden realisoiminen.²¹⁴

7.4 Avustuspyynnöt ja lainat

Maaria-Kaarinan kulkutautisairaalan johtokunta anoi tammikuussa 10000 markkaa sairaalan katon uusimiseen, johon suostuttiin yksimielisesti. Rahat otettiin kulkutautisairaallalle budjetissa määrättyistä varoista. VPK taas oli anonut 3000 markkaa, johon valmistusvaliokunta ehdotti 1500 markkaa. Keskustelussa tuotiin ilmi VPK:n tarpeellisuus ja avustus haluttiin myöntää sellaisenaan, koska VPK oli ottanut toimintaansa velkaa ja toimi yksityisen yritteliäisyyden varassa. Äänestyksessä 13–2 äänin päätettiin suostua avustuspyyntöön sellaisenaan. Nummenmäen lastensuojeluyhdistys haki toimintansa tukemiseksi 4000 markkaa. Valmistusvaliokunta piti päiväkotitoimintaa tarpeellisena, mutta koska summaa ei ollut talousarviossa ehdotettiin 2000 markkaa, joka myönnettiin. Yksimielisesti hyväksyttiin Turun raittiuspiiritoimikunnan ja Kielitolakiliiton Turun aluejärjestön anomus 400 mk, joka haluttiin käyttää raittiustyötä varten. Valtuusto esitti suostumuksensa ehdoksi, että esitelmätilaisuuksia pidettäisiin Nummen ja Vähä-Heikkilän koulupiireissä.²¹⁵ Elokuussa Vähä-Heikkilän mäkitupalaisyhdistys anoi 5000 markkaa palokaivon kantta ja ruiskuhuoneen rakentamista varten, tähänkin suostuttiin yksimielisesti ehdolla, että yhdistys itse ottaisi lainan, jonka kunta maksaisi seuraavana vuonna korkoineen. Nummenmäen järjestönuorten anomus varhaisnuorten kasvatustyötä varten hylättiin, koska edellisetkin varat olivat vielä nostamatta.²¹⁶ Nummenmäen lastensuojeluyhdistys oli anonut vuotta 1925 varten 5000 markkaa, johon valmistusvaliokunta oli taas ehdottanut vastineeksi 2000 markkaa. Valtuustossa oli halua maksaa koko summa, kuitenkin äänestyksessä äänin 11–7 voitti valmistusvaliokunnan kanta. Nummenmäen työväennäyttämölle myönnettiin yksimielisesti 5000 markkaa samassa kokouksessa.²¹⁷ VPK yritti vielä vuoden viimeisessä valtuuston kokouksessa saada 5000 markan avustuksen palokaluston uusimiseen. Valtuusto oli sitä mieltä, että VPK:n olisi tultava toimeen omillaan, koska kunnan rahoittamana se ei silti pystyisi hoitamaan koko kunnan tehtäviä. Valmistusvaliokunta oli ehdottanut 3000 markkaa, mutta äänin 13–6 koko anomus hylättiin.²¹⁸

Tammikuussa päätettiin ottaa korkeintaan 75000 markan laina Ylikylän koulun lisärakennuksen kustannuksiin. Vähä-Heikkilän koulun puuhuoneen kustannuksiin päätettiin hakea

²¹⁴ Valtuuston pöytäkirja §2 31.10.1924. KaKA.

²¹⁵ Valtuuston pöytäkirja §5 26.1., §1, §3 ja §4 23.2.1924. KaKA.

²¹⁶ Valtuuston pöytäkirja §2 ja §4 30.8.1924. KaKA.

²¹⁷ Valtuuston pöytäkirja §2 ja §3 5.12.1924. KaKA.

²¹⁸ Valtuuston pöytäkirja §3 20.12.1924. KaKA.

kansakoululaitoksen kustannuslain edellyttämää kuoletuslainaa helmikuussa. Aiemmin ostetusta uudesta kunnantalosta piti maksaa 50 000 markkaa, tätä varten otettiin laina Turun Työväen säästöpankista ja syyskuussa päätettiin maksaa loppusumma 125000 markkaa myös ottamalla laina. Ennen pidempiaikaisen lainan saantia haluttiin ottaa 75000 markan lyhytaikainen laina samaan käyttötarkoitukseen.²¹⁹ Vuoden 1924 lainat menivät siis koulurakennuksien lisärakennustöihin ja uuden kunnantalons hankintaan.

---

²¹⁹ Valtuuston pöytäkirjat §10 26.1.1924 §7 23.2.1924 §8 19.4. ja §7 ja §9 27.9.1924. KaKA.

8 Kommunistien toiminta kunnanvaltuustoissa valtakunnallisesti

Tauno Saarelan mukaan pettymys kunnallislainsäädännön uudistuksen osittaiseen torppaamiseen sai kommunistit hyväksymään Internationaalin lausuman kunnallisista elimistä osana porvarillista koneistoa. Kuntien katsottiin olevan porvarien hallinnan alaisena ja suorittavan näiden tehtäviä. Siksipä ei olisi ollut mahdollista ottaa haltuun kuntia, edes enemmistöllä, koska kunnat olisivat kuitenkin pääoman komennossa. Suomessa ei 20-luvulla pidetty mahdollisena, että sosialismi saavutettaisiin kunnallishallinnon valtaamisen kautta. Tämä ei kuitenkaan poissulkenut mahdollisuutta käyttää kunnallishallintoa välineenä työväen edunvalvonnassa. Työväen etu laitettiin kunnan edun edelle, joskaan käsitteet eivät aina olleet ristiriita-asemassa, vaan kunnan etuun saatettiin vedota, jos se palveli kommunistien omia tarkoitusperiä. Kommunistisen internationaalin päätöksen mukaan kunnissa tuli tehdä ”kapitalistisen maan hajottamistyötä” ja olla kumouksellisia oppositiolaisia sekä suojella köyhien oikeuksia. SKP ja SSTP erosivat valtuustotyötä koskevissa linjoissaan: SSTP ei käytännössä kehottanut valtuustoja vastustamaan valtiovaltaa, kun taas SKP painotti enemmän internationaalin päätöksen ensimmäistä osaa.²²⁰

Valtiovaltaa pyrittiin sittemmin haastamaan erilaiseen linjaan esimerkiksi verotuksellisilla kysymyksillä, kuten pyrkimyksillä rikkaiden verottamiseen ja valtion aikaisemmin kunnille siirtämien tehtävien palauttamista takaisin valtion hoidettavaksi. Näitä olivat esimerkiksi sosiaalimenojen ja työllisyyden rahoittaminen. Varsinkin 20-luvun loppupuolella yhä tärkeämmäksi liikkeen sisällä tuli vallitsevien olojen epäkohtien paljastaminen eikä niinkään kunnallisessa toiminnassa mukana oleminen, mikä näkyi vuoden 1928 vaaliohjelmassa. Toisaalta oli myös kommunisteja, jotka pitivät valtuustoissa vaikuttamista tärkeänä keinona parantaa sosiaalisia oloja eivätkä niinkään ajatelleet kunnan ja työväestön etujen ristikkäisyyden korostamista.²²¹

Pääosin sosiaaliset menot haluttiin rahoittaa rikkaita verottamalla, tai mikäli se ei ollut mahdollista, valtion avustuksella. Velkaa ei haluttu ottaa, koska ei haluttu tulla riippuvaisiksi kansainvälisestä pankkijärjestelmästä. Käytäntö kuitenkin osoitti, että vararikko oli monesti lähellä, jos liikkeen sisäisiä periaatteita noudatettiin orjallisesti. Kuntien talouden hoito niissä kunnissa, joissa kommunistit olivat vahvoilla, vaihteli Kemin ja Kaarinan velkaantumiseen innokkaammista otteista Kajaanin ja Karttulan huomattavasti säästeliäämpiin linjauksiin. Eriävät suhtautumiset johtuivat siitä, ettet liike voinut antaa yleispäteviä ohjeita, koska jokaisessa kunnassa vallitsi erilaiset olosuhteet niin valtuustojen kokoonpanoissa kuin kunnan varallisuudessakin. Ajan myötä työläisten etujen ensisijaisuudesta tuli

---

²²⁰ Saarela 2008, 373–374.

²²¹ Saarela 2008, 374–375.

retorinen väline lehdissä ja kokouksissa niiden todisteluissa oikeaoppisuudesta, kun taas kunnallisissa elimissä toimineiden kommunistien oli mietittävä talouskysymyksiä paljon käytännöllisemmältä kannalta.²²²

---

²²² Saarela 2008, 375–377.

9 Miksi kommunismi?

Jarmo Peltola sanoo vasemmistolaista työväenliikettä vuosina 1918–1944 Pirkanmaalla käsittelevässä teoksessa Hirmuvallan huolena vankilat ja Tuonela, että suomalaisen kommunismin tutkimus on keskittynyt enimmäkseen organisaatiotason tutkimukseen, joka painottaa SKP:n roolia määräävänä tekijänä kommunismin saamassa kannatuksessa. Peltolan mukaan ruohonjuuritason kommunismin kannatus johtui sisällissodan karvaista kokemuksista sekä sotaa seuranneesta voittajien harjoittamasta poliittisesta syrjimisestä. Kolmantena syynä Peltola mainitsee merkittävän yhteiskunnallisen epätasa-arvon. Aluksi toiminnassa olivat henkilöt, jotka pitivät sotaa ja siihen osallistumistaan oikeana ratkaisuna ja katsoivat sekä itsensä että muiden samalla puolella olleiden kärsineen kohtuuttomia vääryyksiä. Myöhemmin liikkeeseen tuli henkilöitä, jotka itse olivat saaneet pienempiä tuomioita tai eivät olleet itse osallistuneet, mutta joku läheinen oli kuollut tai tullut väärinkohdeksi. Ja kun voittajien Suomi jatkoi edelleen työläisten sortamista, pysyi sisällissodan aiheuttamat tuntemukset aktiivisina.²²³ Kaarinalaisia menehtyi sisällissodassa Sotasurmat-sivuston mukaan 126 henkilöä, joiden joukossa oli 10 Lahdessa teloitettua naista. Naisista nuorin oli 17-vuotias.²²⁴ Pentti Mäkelä arvioi kokonaiskuolleiden määrän, joka sisältää sodassa, leireillä ja vankeuden jälkeen kotonaan kuolleet, noin 300 henkilöksi.²²⁵ Kaarinan kokoisessa kunnassa luultavasti jokaista esikaupunkilaista kosketti henkilökohtaisesti nämä kuolemat.

Vankileirit koituivat suuremmaksi kuolinsyyksi kuin sotatoimet. Aatsinki kirjoittaa, että vankileireillä kuoli sodan 27000:sta punaisesta 13 446, joista suurin osa ehti kuolla kesällä ennen valtiorikosoikeuksien istuntoja.²²⁶ Monet Kaarinan tässä tutkimuksessa käsitellyistä ääri vasemmistolaisista valtuutetuista olivat olleet vankileirillä juuri tuon kesän 1918, joka oli kokemuksena karmaiseva, vaikka heidän lopulliset tuomionsa olivatkin keskimäärin lyhyitä tai jopa ehdollisia. Ainoastaan kahdella valtuutetulla oli alun perin elinkautisena annettu tuomio. Se, että tässä tutkimuksessa kommunistiksi luokitellusta 15:stä valtuutetusta tietyvästi vain neljällä, joista ei ole valtiorikosoikeuden tuomiota kertoo, etteivät valtiorikosoikeudellisen prosessin läpikäyminen ja mahdollisesta vankileirijasta selviytyminen saaneet näitä henkilöitä perääntymään poliittisesta toiminnasta, vaan se saattoi nimenomaan toimia yllykkeenä politiikkaan ryhtymiselle. Tuomiot koettiin ilmeisen kohtuuttomina, näin on ollut varmasti Hermolan kohdalla, joka ei ollut osallistunut sotaan, vaan oli hoitanut omia työtehtäviään. Hermola on mitä ilmeisemmin peitelty omia ideologisia näkemyksiään ja saattanut liioitella omaa haluttomuuttaan toimia punaisen vallan käskyläisenä, mutta toisaalta hänen aikanaan todistettavasti ei vallankumousoikeudessa käsitelty kuin juuri niitä

---

²²³ Peltola 2007, 20–21.

²²⁴ <https://sotasurmat.narc.fi/fi/victims/faceted-search/table?page=0> [Vierailtu 1.5.2024]

²²⁵ Mäkelä 1997, 159.

²²⁶ Aatsinki 2007, 38.

arkipäiväisiä asioita, mitä Hermola itsekin kertoi. Samoin Jalmari Soini oli varsin vähäisistä toimista sota-aikana päätyneet Suomenlinnaan vankilerille.

Peltola sanoo, että valkoinen Suomi tuotti itse kommunisteja vangitsemalla kenties liikkeen parissa toimimattomia henkilöitä, jotka vankilassa tutustuivat kommunismiin ja henkilöihin, joiden kautta päätyivät puoluekoulutukseen. Aatsinki toteaa taas, että voittajien sodan loppupuolella tekemät vangitsemiset takasivat aatteen säilymisen pitkäksi aikaa vangittujen omaisten kokemusten kautta.²²⁷ Aatsingin mukaan porvarien ja sosiaalidemokraattien johtohenkilöiden näkemys äärivasemmistolaisen ennen sotaa harjoittamasta toiminnasta isänmaanvastaisena ja bolshevistisena sai sisällissotaan osallistuneet äärivasemmistolaiset loittonemaan muusta yhteiskunnasta. Tämä näkyi työväenliikkeen jakautumisena ja sen ääri-ilaidan vallankumouksellisena toimintana.²²⁸

Sisällissodan jälkeinen vasemmiston julkinen toiminta perustui vanhoille laillisille perinteille, mutta SKP antoi mahdollisuuden tutustua radikaalimpiin toimintamalleihin. Tieto puolueesta tuli Pirkanmaalle vankilasta vapautuneiden mukana. SKP:n katsottiin olevan julkisen toiminnan taustalla, minkä vuoksi liikettä tarkkailtiin ja toimintaa estettiin pitkin 1920-lukua. Tästä johtuen salaisesta toiminnasta on hyvin vaikea saada tietoa, siksi Aatsinki on päätenyt tutkimaan sitä kommunistien julkisen toiminnan kautta. Tampereen seudulla kommunistien ryhmän aluksi muodostivat jo ennen sisällissotaa radikaalimpaa linjaa kannattaneet ihmiset tai heidän kanssaan työtä tehneet henkilöt. Julkinen ja salainen toiminta liittyivät vahvasti yhteen, mutta ei jokaisen kohdalla, ja toiminta oli niin tarkkaan varjeltua, että siitä saattoi tietää vain kyseinen henkilö itse.²²⁹

Kaarinan valtuutetuista ainoastaan Karl Nummelinilla ja Verner Halénilla on EK:n henkilömappi. Heistä Halén on ainoa, jolla on todistettavasti ollut yhteydet SKP:hen jo tämän tutkimuksen tarkasteluajankohtana. Halén oli valittu koulutettavaksi Leningradin kursseille ja oman kertomansa mukaan myös ryhtyi työhön heti vapauduttuaan vankilasta. Tästä voi päätellä, että hän myös on vankilassa ollessaan solminut kontakteja ja saanut tietoa SKP:n toiminnasta. Halén on taas toiminut tiedon eteenpäin levittäjänä ja hän on voinut olla jo osaltaan vaikuttamassa tiettyjen vähäheikkiläläisten valtuutettujen sisällissotaan lähtemiseen. Lepistö, joka myös oli kotoisin Pajamäestä, kertoi tovereidensa kyselleen jatkuvasti, milloin tämä liittyy punakaartiin. Kun lukee todistajanlausunnoista Halénin intohimoisesta suhtautumisesta veljensä osallistumattomuuteen ja tietää Halénin ja Lepistön olleen kummankin Innon toiminnassa vielä vuonna 1929, voisi olettaa heidän olleen tekemisissä jo aiemmin, ja Halénin houkuttelleen Lepistöäkin mukaan punakaartiin. Myös Nummelin asui Vähä-Heikkilässä ja hän oli mukana maanalaisessa toiminnassa.

²²⁷ Peltola 2007, 26 ja Aatsinki 2007, 39.

²²⁸ Aatsinki 2007, 51.

²²⁹ Aatsinki 2007, 29–30.

Aatsinki kirjoittaa, että Tampereen kommunistisen toiminnan perustajia yhdisti jo yleislakon aikaiset tapahtumat sekä varhaisessa iässä koettu eriarvoisuus niin henkisesti kuin taloudellisestikin.²³⁰ Pirkanmaan alueella ei voida vetää yhtäläisyyttä punakaartien aikaiselle perustamiselle, siis jo vuonna 1917, niiden radikaalin toiminnan ja 1920-luvun kommunismin menestymiselle. Sen sijaan Aatsinki korostaa sodan jälkiselvittelyjen merkitystä. Teloitukset, vangitsemiset ja pitkät tuomiot koettiin epäoikeudenmukaisina ja tuo kokemus siirtyi eteenpäin seuraaville sukupolville. Mutta tämäkään ei selitä kokonaan kommunistista ajattelua. Kommunistisia alueita yhdisti se, että hyvin useat saivat elantonsa teollisuudesta, joka oli herkkää suhdannevaihteluille. Toimeentulo oli epävarmaa ja työttömyyskausina jouduttiin turvautumaan hätäaputöihin. Koettiin alemmuutta. Sosiaalisilla tekijöillä oli iso merkitys poliittisen mielipiteen muodostumisessa. Ihminen oli yhteiskunnan toimintaan myötämielisempi, mikäli hänellä oli turvattu toimeentulo. Maaseudulta tulleet ja epävakaaseen kausityöhön ajautuneet olivat irtautuneet perinteisestä yhteisöllisyydestä. He radikalisoituivat kaiken edellä mainitun yhteysvaikutuksesta ja löysivät toisia samanmielisiä työpaikoillaan. Ryhmytyminen lisäsi ja uusi radikaaleja näkemyksiä.²³¹ Kaarinan valtuutetuista esimerkiksi Nummelin sopii tähän profiiliin hyvin, koska hän oli muuttanut maaseudulta Turkuun ja työskenteli erilaisissa tehdastoissa.

Perti Postinen selittää kommunistisen toiminnan mukaansatempaavuutta Turun seudulla alueella käydyillä onnistuneilla väittelyillä, joita pidettiin työväentaloilla. Työväen asuinalueet olivat yhteisöjä, joissa työväenyhdistykset toivat ihmiset yhteen ja vaikutti heidän ajatteluunsa. Postinen arvelee yhdistyksien olleen kuitenkin kommunistisia hengeltään jo ennen järjestettyjä väittelyitä, mutta ajattelee niillä olleen toimintaa tehostava vaikutus.²³² Nummenmäki ja Vähä-Heikkilä olivat tiiviitä ja väkirikkaita työläisten asuma-alueita, joita yhdisti jo aikaisempi radikaalimpi ja aktiivinen työväen toiminta. Kummallakin alueella oli oma työväentalonsa.

Perti Laulajaisen mukaan kommunismi levisi maakuntakeskuksien kautta. Jos keskuksessa kommunistit olivat saaneet tukevan aseman, säteili se ympäröiviin alueisiin. Asema oli taas saavutettu järjestäytyneisyyden korkealla asteella, mikä myös edellytti suurteollisuuden olemassaoloa paikkakunnalla. Henkilöillä täytyi olla yhteydet SKP:hen. Yhteyksiä auttoi geopolittinen sijainti, koska SKP:n toimintaa ohjailtiin alussa Ruotsista ja Neuvosto-Venäjältä käsin. Laulajainen sanoo, että kommunismi tuli Turkuun Ruotsin kautta jo syksyllä 1918, ja hän korostaa luokkatietoisten henkilöiden kautta tapahtunutta tiedon levittämistä. Luokkatietoisuuden syntymiseen ei taas vaikuta Laulajaisen mukaan järjestöt tai poliittinen toiminta ilman henkilön omia psykologisia tekijöitä. Pelkkä tehdastyöläisen ammatissa toimiminen ei saanut henkilöä äänestämään kommunisteja.²³³

---

²³⁰ Aatsinki 2007, 72.

²³¹ Aatsinki 2007, 151–155.

²³² Postinen 1981, 104.

²³³ Laulajainen 1979, 55, 57–59, 107, 135–136.

10 Yhteenveto ja johtopäätökset vuosista 1919–1924

Katajisto esittää, että sisällissodan jälkeisen sovun saavuttaminen johtui merkittävästi kunnallisen tason demokraattisen työskentelyn toteutumisesta, koska vasemmisto otettiin mukaan yhteiskuntatyöskentelyyn. Katajisto korostaa paikallisen työskentelyn tärkeyttä, koska siinä voitiin huomioida kunkin paikkakunnan ominaispiirteet ja vaikutettiin asioihin, jotka olivat olleet juurisyinä sisällissodan syttymiseen. Oleellista on myös, että toimintaa ohjasivat lait, jotka tarjosivat turvallisen ja tukevan ympäristön kunnallisten asioiden hoitamiseksi. Ne myös osaltaan pakottivat hakemaan yhteisiä ratkaisuja asioihin.²³⁴

Helsingissä SDP oli suurin ryhmä heti ensimmäisessä valtuustossa, mutta porvaristo oli enemmistössä. Siksi SDP:n oli perehdyttävä kunnallishallintoa koskevaan lainsäädäntöön ja työskenneltävä vankkumattomasti saadakseen ajamansa asiat läpi. Porvaristo tunsikin jo entuudestaan tämän työn luonteen ja käyttikin sitä hyväkseen, kunnes vasemmistossa vähitellen kyettiin haastamaan vanhat asiantuntijuuskäsitykset. Vasemmisto sai kunnallispolitiikassa tuotua esille alimpien yhteiskuntaluokkien arkitodellisuuden. Lisäksi pystyttiin avoimesti purkamaan mielessä olleita epäkohtia ja jopa riitelemään asioista, ilman eskaloitumista johonkin verbaalista konfrontaatiota pidemmälle. Tämän huomaaminen lisäsi uskoa järjestelmän toimivuuteen.²³⁵

Kaarinassa asetelmat olivat toisenlaiset. Ensimmäisen kauden sopuvaali oli osoitus siitä, että yhteistyöhön oltiin valmiimpia kuin Helsingin tapauksessa, toki asiaan vaikutti vasemmiston ilmiselvä enemmistö, mikäli vaalit olisi käyty normaaliin tapaan. Vasemmisto tunnusti samalla oman harjaantumattomuutensa suostumalla sopuvaalimenettelyyn. Tosin Hannu Soikkanen on esittänyt, etteivät kunnalliselämään osallistuneet olleet niin taitamattomia, mitä heistä ajateltiin. Monella työväenluokan valtuutetulla oli jo ennestään kokemusta omien järjestöjensä luottamustehtävissä toimimisesta.²³⁶ Luottamusta porvareihin löytyi vielä toisella kaudella, kun Oskari Santalahti edelleen valittiin valtuuston puheenjohtajaksi. Lisäksi kunnallislautakunnan esimiehen tehtävät ja muita merkittäviä luottamustehtäviä olisi annettu porvareiden hoidettavaksi loppuvuodesta 1921, mutta he kieltäytyivät niistä, ilmeisesti päätettyään vaalilakon jatkumisesta. Sovun tavoittelu näkyi aluksi suojeluskunta-apurahan hyväksymisessä, mutta toisaalta työväenyhdistyksien, varsinkin Taiston asioita ajettiin valtuustossa esteittä. Vasemmiston luottamus itseensä kasvoi myös Kaarinassa, kun toisiin vaaleihin lähdettiin omana ryhmänään. Asiasta kirjoittelu lehdissä tekee selväksi, että lopputulos tiedettiin ennalta. Kunnallishallinnon toimintaperiaatteiden vieraus näkyi ehkä myös yksittäistapauksessa, jossa eräs valtuutetuista katsoi olevansa valtuustoon valittuna myös oikeutettu

²³⁴ Katajisto 2018, 259–260.

²³⁵ Katajisto 2018, 262–265.

²³⁶ Soikkanen 1966, 631.

kunnan muuhun virkaan, ehkä tällainen toiminta oli Katajiston kertoman vanhan porvariston asiantuntijusaseman ja oman alan edun tavoittelun ilmentymä työväestön silmissä.

Työväenyhdistys Taiston liittyminen Sosialistiseen työväenpuolueeseen ja radikaalimman jäsenistön nouseminen ehdokaslistoille on varmasti saanut porvariston entistä epäilevämmäksi valtuustotyöskentelyn mahdollisuuden suhteen, mutta merkki itse Taiston radikalisoitumisesta se ei välttämättä ole. Taiston jäsenistöstä merkittävällä osalla oli tuomiot punakaartiin osallistumisesta, ja tuomioiden päättyminen pikemminkin näkyi ehdokasasettelussa. Porvaristo ainakin aavisti, jos ei varmaksi tiennyt, että päätöksenteossa hyvänä aseena ollut määränemmistövaatimus oli uhattuna – niin selvät olivat äänestysvoimasuhteet. Tästä johtuen porvaristossa saattoi vallita ajatus, jonka Turun Sanomatkin myöntää, että sosialistit saavat yrittää kokonaan yksinään ja ehkä epäonnistua kokemattomuutensa vuoksi, niin kuin Kerttu Innamaakin totesi. Esikaupunkialueiden liittämistä Turkuun pidettiin myös vain ajan kysymyksenä, ehkä porvareiden taholla sen odotettiin ratkaisevan ongelman. Kansainvälisten suhteiden tasolla syksyn 1920 merkittävä uutinen oli Tarton rauhan solmiminen ja bolshevikien voitto Venäjän sisällissodassa. Luultavasti niillä ei kuitenkaan ollut niin suurta merkitystä kuin paikallisilla tapahtumilla porvareiden vetäytymiseen.

Paikallisella tasolla toimiminen oli Kaarinankin tapauksessa ensisijaisen tärkeää. Näin vasemmisto pääsi päättämään itseään koskevista asioista. Paikkakunnan voimasuhteiden epätasapaino takasi sen, ettei esikaupunkialueiden olosuhteet, puute ja kurjuus, jääneet epäselviksi maalaisosan valtuutetuille, toisin kuin Helsingissä, jossa porvaristo ei välttämättä tiennyt, mitkä olivat työväenluokan realiteetit. Oikeastaan Kaarinan kunnan väestöjakauman takia kunnan suurimmat ongelmat olivat juuri kommunistien äänestäjien ja valtuutettujen arkielämää eniten koskettaneita ongelmia, niin kuin budjeteista voidaan päätellä. Menot ovat pääosin koostuneet köyhäinhoidosta ja köyhäntalon sekä koulujen toiminnasta. Vaikka valtuustolla olisi ollut taustalla tiukatkin ohjeet SKP:lta tai SSTP:lta, oli kunnan asioiden hoidossa todellisuus se, joka määräsi tahdin, eikä sitä päässeet pakoon porvaritkaan.

Paikallisuus ja nimenomaan pienen paikkakunnan valtuustotyöskentelyllä oli myös varjopuolensa ajatellen sisällissodan tapahtumia ja niiden jälkiselvittelyä. Valtuustossa oli henkilöitä, jotka olivat olleet punakaartissa, ja joiden teot sekä tuomiot tiedettiin luultavasti yleisesti, sekä vastapuolella olleita suojeluskuntalaisia, jotka olivat kirjoittaneet lausuntoja valtiorikosoikeuteen ja jopa olleet antamassa tuomioita. Sisällissodan haava oli syvä suurissakin kaupungeissa, mutta pienessä maalaiskunnassa asioista tuli huomattavasti henkilökohtaisempia, niin kuin voidaan huomata kirkkoherran kanssa käydyissä neuvotteluissa.

Kommunistinen toiminta ei ole näyttänyt dominoivana Kaarinan valtuuston sisäisessä työnjaossa. Kunnanvaltuuston puheenjohtajuutta on koko aikana pitänyt joko porvareiden Santalahti tai

sosiaalidemokraattien Artturi Alho. Valmistusvaliokunnan jäsenyys on jaettu porvareiden poissa ollessa suunnilleen tasavertaisesti sosiaalidemokraattisen laidan kanssa. Mikäli porvarit ovat olleet mukana, myös heillä on ollut paikkansa valmisteluvaliokunnassa. Taloudellisista asioista vastuuta olisi myös annettu porvareille. Taloudenhoidollisissa kysymyksissä verotusta on yritetty pitää työläisväestöä kohtaan kevyenä, muun muassa lapsi- ja tulonhankintavähennykset on aina säädetty maksimimäärään. Toisaalta verosaatavista on pidetty huoli etenkin työläisväestön kohdalla, jonka Turussa työskentely on hankaloittanut kunnallisverojen saantia. Koska kunnallisverotuksella ei ole pystytty hoitamaan kunnan menoja, on niihin otettu lainaa. Lainat ovat enimmäkseen menneet koulurakennuksiin, kunnantalon hankintaan sekä kunnan aikaisempien lainojen hoitamiseen.

Tässä tutkimuksessa käsitellyt valtuutetuista noin puolet on ollut mukana jo vanhassa työväenliikkeessä. Sillä on voinut olla osansa siinä, miten valtuusto on toiminut, koska kun virallisia ohjeita ilmeisesti ei juurikaan ole tullut, ovat he suhtautuneet ratkaistaviin kysymyksiin Forssan ohjelman pohjalta. Toisaalta kunnan toimintaa on säädelleet lait, joita ei ole voinut kiertää, eikä näin ollen radikaaleja muutoksia ole voinut tehdä, vaikka niitä olisi halunnutkin toteuttaa.

Ideologiatasolla selvimmin valtuuston toiminnassa kommunismi on ilmennyt kasvatuksellisissa asioissa ja avustuspyyntöjen maksamisessa. Näistä eniten on huomiota saanut Taiston työväentalolle myönnetty laina. Varsinaisia avustuspyyntöjä määrääviltä työväenyhdistyksiltä on tullut ainoastaan niiden nuorisjärjestöjen ja Nummenmäen työväen näyttämön taholta, joihin on toki suostuttu, mutta on painotettu sitä, että nuorisjärjestöjen anomukset on kohdennettava alueen kaikille työläisille tai molempien työväenyhdistysten nuorisjärjestöille. VPK:n anomuksiin on suostuttu nihkeästi kautta linjan, vaikka senkin toiminta on ollut tärkeää yleisen turvallisuuden kannalta. Ehkä se, että VPK ei ole ollut puhtaasti työläisväestön järjestö tai sen jäsenistö on ollut ideologisesti muuten vääränlaista, on aiheuttanut järjestön syrjimisen. Raittiustoimintaan avustuksia on pääosin jaettu pyydettyessä, joskin summat ovat olleet aina pienempiä, ja raittiusaatteen levittäminen on nähty tärkeänä etenkin työläisväestön keskuudessa. Sosiaalisten ongelmien pahentajan syy on ollut tiedossa koko valtuustolla.

Kasvatuksellisista asioista taas suurimmat ovat olleet Nummenmäen lastensuojeluyhdistyksen päiväkotia ja Ylikylän koulun opettaja Rantasen tapaukset. Nummenmäen päiväkotia vieroksuttiin porvarien ylläpitämänä toimintana, jonka ilmeisesti sosiaalidemokraattinen osa valtuustoa äänestystulosten perusteella hyväksyi välttämättömänä, kun taas äärivasemmistolainen osa ei periaatteesta halunnut lapsien joutuvan porvarillisten kasvatustapojen piiriin, vaikka aineellisesti lasten hoitolaan olisi ollut tarvetta. Opettaja Rantasen muistamisissa, tai lähinnä niiden puuttumisessa on nähtävissä suoranaista inhoa Rantasen holhoavaa ja alistavaa vanhaa säätyläisajattelua vastaan.

Asenteellinen suhtautuminen esikaupunkitilanteen hoitoon kirkkoherran kanssa lienee myös yksi osoitus halusta näyttää, ettei kirkkoherralla ole valtaa vasemmistolaiseen valtuustoon.

Pääkommunistin valinta neuvottelutoimikuntaan vaikuttaa näin katsottuna enemmän konfliktin hakemiselta kuin kompromissiratkaisuhaluudelta. Porvarit ovat taas pyrkineet näyttämään valtaansa luottamustehtävistä vetäytymisen lisäksi myös antamiensa lainojen irtisanomisilla ja pitämällä valtuuston käskyistä huolimatta suojeluskunnan harjoituksia koulurakennuksissa.

Kunnankaupan liiketoimintaa on pidetty erittäin tärkeänä ja sen varalle on laadittu suureellisia suunnitelmia sinnikkäästi, vaikka sen heikko tilanne on ollut tiedossa koko tarkasteluajan. Kaupan toimintaperiaate saattoi olla huono ja tuomittu epäonnistumaan, mutta vasemmistolaista puolta ei voi syyttää tiliepäselvyyksistä, joista vastuussa olivat myös porvarillisen puolen edustajat. Kaupan puolustamisessa on nähtävissä jo vanhan työväenliikkeen esittämät ajatukset oman yritystoiminnan tärkeydestä tuotantovälineiden työväestölle hankkimisessa.

Yhteydet maanalaiseen toimintaan valtuustolla on 1920-luvun alkupuoliskolla ollut ainakin Salosen, Halénin ja ehkä Nummelininkin kautta. EK ei ole pystynyt valvomaan kaikkea salaista toimintaa, se käy selväksi jo siitä, etteivät Halénin yhteydet SKP:seen ole tulleet heidän tietoonsa. Halénilla on liikkeessä ollut enemmän julkinen rooli, mutta nimenomaan hänen näkyvyytensä ja aikaisemman historiansa vuoksi on mielenkiintoista, että hän on pystynyt välttämään poliisin seulan. Toisaalta julkisessa toiminnassa mukana olleet eivät välttämättä kuuluneet salaiseen organisaatioon. Monelle riitti arkisien, heidän omien viiteryhmäistensä ongelmien ajaminen. Ja kun ottaa huomioon, miten suuret ongelmat olivat Kaarinan kunnassa ja esikaupunkialueen kuntalaisilla, on niissäkin ollut varmasti töitä riittämiin. Lisäksi työläisvaltuutettuja vaivasi samalla tavalla työttömyys kuin muitakin työläisiä, ja kun heidän varallisuutensa on ollut niukkaa jo ennestään, on oman kotitalouden tulonhankinta saattanut syönyt jokaisen voimavaroja niin, ettei välttämättä ole ollut mahdollisuuttakaan toimia salaisissa organisaatioissa.

Psykologisia tekijöitä maailmankuvan muodostumisessa painotti jo Markku Hyrkkänen aatehistorian tutkimusmetodeja selvittäessään. Kieltämättä näin on ollut myös Kaarinassa, sillä vaikka kommunismi on saanut jalansijaa geopolittisen sijainnin, yhteiskunnallisen epäoikeudenmukaisuuden, toimeentulon epävarmuuden ja sodan häviämisen sekä sen jälkeisen kohtelun aiheuttaman katkeruuden takia, lopullisen ratkaisun henkilön liittymisessä joko julkiseen tai maanalaiseen toimintaan tai molempiin on määrännyt henkilön oman persoonan suhde vaikuttaviin tekijöihin. Se, mitä nämä tekijät ovat, on toisen tutkimuksen aihe, mutta ainakaan arkoina pelkureina heitä ei voi pitää. Monella oli perhettä ja varallisuus vähäinen, silti he uhrasivat aikaa poliittiselle toiminnalle, jota muu yhteiskunta tarkkaili, mistä seurasi riski joutua pidätettäväksi ja jopa tuomituksi vankilaan.

Kaarinan kommunistien maailmankuva on rakentunut pitkälti niin henkisen kuin taloudellisenkin itsemääräämisoikeuden turvaamiselle ja tulevien sukupolvien oikein kasvattamiselle. On haluttu pitää yllä omaa kulttuuria työväentalon toimintaa sekä työväen näyttämöä tukemalla. Lisäksi on huolehdittu lasten kesäviettäpaikoista ja raittiusaatteen edistämisestä kouluilla sekä raittiusaatteen tukemisesta ylipäättään työläisten keskuudessa. Porvareiden osallistuminen lasten kasvatukseen on haluttu minimoida tai jopa estää kokonaan, mihin yhtenä syynä on saattanut olla valtuutettujen itsensä koulussa kokema porvarillinen kasvatus ja säätyläisyhteiskunnan jäänteet.

Lähteet

Kaarinan Kaupunginarkisto (KaKA), Kaarina

Cb:1 Kunnanvaltuuston pöytäkirjat 1919–1930

Kotelo 1, pöytäkirjat 1919–1924

Kansallisarkisto (KA), Helsinki.

Valtiorikosylioikeuden valtiorikosoikeuksien arkisto

Faa Valtiorikosylioikeuden aktit 1–4793

Akti 1470 Penttilä Oskar Anton

Akti 4708 Niemi Fredrik

Fab Valtiorikosylioikeuden aktit 4974–9952

Akti 9404 Tuomi Johannes Einar

Fac Valtiorikosylioikeuden aktit 9953–14942

Akti 10819 Hermola David Waldemar

Akti 13249 Halén Verner Robert

Fad Valtiorikosylioikeuden aktit 14943–19938

Akti 16082, Kaarto Juho Ilmari

Akti 18954 Kylén Armas Edwin

Akti 19027 Vanne Frans Wilhelm

Fb:61 Valtiorikosoikeuden aktit 7/1333–7/1390

Akti 7/1350 Neva Viktor William

Fb:241 Valtiorikosoikeuden aktit 36/201–360

Akti 36/259 Soini Jalmari Johannes

Fb:276 Valtiorikosoikeuden aktit 42/201–42/343

Akti 42/327 Laiho Otto Antero

Fb:615 Valtiorikosoikeuden aktit 109/1–109/141

Akti 109/99 Lepistö Johan Valfrid

Valtiollisen poliisin I arkisto (1919–1948)

Henkilömappit

Verner Halénin henkilömappi (hm 999)

Karl Nummelinin henkilömappi (hm 1241)

Maria Keihäksen henkilömappi (hm 3528)

Lempi Keihäksen henkilömappi (hm A:4207)

Kosti Salosen henkilömappi (hm:852)

Tilastollisen päätoimiston tilastoarkisto

K07C:30 Kunnallisvaalit 1923

Turun ja Porin lääni 1923

Kaarina

K07C:25 Kunnallisvaalit 1922

Turun ja Porin lääni 1922

Kaarina

K07C:20 Kunnallisvaalit 1921

Turun ja Porin lääni 1921

Kaarina

K07C:14 Kunnallisvaalit 1920–1921

Turun ja Porin lääni 1920–1921

Kaarina

K07C:9 Kunnallisvaalit 1919–1920

Turun ja Porin Lääni 1919–1920

Kaarina

K07:5 Kunnallisvaalit 1918–1919

Turun ja Porin lääni 1918–1919

Kaarina

Venäjän valtion sosiaalipoliittisen historian arkisto RGASPI

RGASPI Fondi 495

277 Halén Varner Robert

Sanomalehdet:

Demokraatti 1919

Sosialisti 1920

Turun Sanomat (TS) 1918–1923

Uusi Aura (UA) 1919–1922

Verkkosivustot

Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän hautakartta

<https://www.hautakartta.fi/turunseurakunnat/>Suomen sotasurmat 1912–1922 <https://sotasurmat.narc.fi>Turun kaupunki, 2024 <https://www.turku.fi>

Kirjallisuus:

Tutkimuskirjallisuus:

Aatsinki, Ulla, ”Suhteilla puolueeseen – Tampereen seudun kommunistien kontaktit vuosina 1918–1944”. *Työväen verkostot*, toim. Sakari Saaritsa ja Kari Teräs. Työväenhistorian ja perinteen tutkimuksen seura, Turku 2003, 62–95.

Aatsinki Ulla, Lampi Mika, Peltola Jarmo, *Hirmuvallan huolena vankilat ja Tuonela. Luokka, liike ja yhteiskunta 1918–1944, Vasemmistolainen työväenliike Pirkanmaalla II*. Tampere University Press, Tampere 2007.

Alestalo Matti, ”Työväenluokan maailmankuva ja työväenliike”. *Maailmankuvan muutos tutkimuskohteena*. Toim. Matti Kuusi et al. Otava, Helsinki 1977. 98–111.

Collingwood R. G., and W. J. van der Dussen. *The Idea of History. Rev. ed., with Lectures 1926-1928*, [Repr.]. Oxford University Press, Oxford 1994.

Giddens Anthony, *The Class Structure of the Advanced Societies*. Hutchinson, London 1973.

Hakalehto Ilkka, *Suomen kommunistinen puolue ja sen vaikutus poliittiseen ja ammatilliseen työväenliikkeeseen 1918–1929*. Väitöskirja, Helsingin yliopisto. Porvoo 1966.

Hyrkkänen Markku. *Aatehistorian mieli*. Vastapaino, Tampere 2002.

Hyvärinen Matti, Kurunmäki Jussi, Palonen Kari, Pulkkinen Tuija, Stenius Henrik, ”Johdanto”. *Käsitteet liikkeessä*. Vastapaino, Tampere 2013.

Katajisto Kati, *Sodasta sovintoon*. Otava, Helsinki 2018.

Laulajainen Pertti, *Sosiaalidemokraatti vai kommunisti*. Itä-Suomen Instituutti, Mikkeli 1979.

Lindén Jarmo, *Kommunismi ensimmäisen tasavallan Suomessa: tutkimuksen uudet näköalat*. Turun yliopisto, Turku 1992.

Manninen Juha, ”Mihin aate- ja oppihistoriaa tarvitaan?” *Opin filosofiaa, filosofian opit*, Toim. Timo Airaksinen ja Katri Kaalikoski. Yliopistopaino, Helsinki 1999.

Piilonen Juhani, *Vallankumous kunnallishallinnossa*. Valtion painatuskeskus, Helsinki 1982.

Postinen Pertti, *Vasemmistoradikaalisen työväenliikkeen järjestö rakenne ja toimintamuodot 1920–1930*. Lisensiaatintyö. Turun yliopisto, Turku 1981.

Saarela Tauno, *Suomalaisen kommunismin synty 1918–1923*. KSL, Helsinki 1996.

Saarela Tauno, *Suomalainen kommunismi ja vallankumous 1923–1930*. SKS, Helsinki 2008.

Soikkanen Hannu, *Kunnallinen itsehallinto kansanvallan perusta. Maalaiskuntien itsehallinnon historia*. Maalaiskuntien liitto, Helsinki 1966.

Muu kirjallisuus:

Innamaa Kerttu, *Kaarinan pitäjän historia. 3, Aikakausi 1870-1939: yhteiskunta- ja elinkeinoelämä : seurakunta ja kirkko : kunnalliselämä*. Kaarinan historiatoimikunta, Turku 1957.

Innamaa Kerttu, *Kaarinan pitäjän historia. 4, Aikakausi 1870-1939: kansansivistys : kaarinalaiset ajan valtiollisissa vaiheissa : järjestö- ja yhdistystoiminta : kantatilat vv. 1600-1939*. Kaarinan historiatoimikunta, Turku 1957.

Laakso Veikko, *Turun kaupungin historia*. Turku 1980.

Lahtinen Rauno, *Vähä-Heikkilän vuosisata*. Vähä-Heikkilän Mäkitupalaisyhdistys, Turku 2011.

Lehtinen Eino, *Puoli vuosisataa järjestötoimintaa Nummenmäellä*. Nummenmäen–Itäharjun työväenjärjestöt, Turku 1949.

Mäkelä Pentti, *Kaarinan kunnan historia*. Kaarinan kaupunki, Kaarina 1997.